

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim, özellikle de tez çalışmam süresince, teşvik ve alakasını benden esirgemeyen, sabırla değerli vaktini bana ayıran değerli hocam Doç. Dr. Hanifi VURAL'a ve katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Aydın BUDAK'a teşekkür ederim.

Hilal DİNÇER

Tokat-2008

ÖZET

Son Dönem Çağatay edebiyatı (19. ve 20. yüzyıl) Hokand sahası temsilcilerinden olan Zakircan Furkat, 19. yüzyılın ikinci yarısında Türkistanda yetişmiş ünlü şairlerdendir. Halid Resul tarafından “Eserler Mecmuası” adı ile toplanan divanın 1. cildinin 275 ila 378. sayfalarındaki şiirler incelenerek, dil özelliklerinin daha iyi anlaşılması ve dilin gelişimine ışık tutması amaçlanmıştır. Arap alfabesi ile yazılmış eser, günümüz Türkçesine transkribe edilerek aktarılmış, metin dil özellikleri bakımından incelenmiş, sözlük oluşturulup, bulgular ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Zakircan Furkat, Eserler Mecmuası.

ABSTRACT

Zakircan Furkat who is representer of last term (19.-20. century) Çağatay Literature of Hokand field, is one of the famous poets that grown up in Turkestan at the second half of the 19. century. The purpose of this study is to enhance the understanding of language features and contribute to development of language by investigating the poems which are existed in the 275 to 378 pages of first volume of divan that is named “Eserler Mecmuası” by Halid Resul. This opus which is written in Arabic alphabet is transcribed to our Turkish, investigated about the language features, a dictionary is created and findings are presented.

Keywords: Çağatay Turkish, Zakircan Furkat, Eserler Mecmuası

İÇİNDEKİLER

	sayfa
TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
1.GİRİŞ	1
2.LİTERATÜR TARAMASI.....	7
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	9
3.1. Transkripsiyonlu Metin	9
4.BULGULAR	97
4.1. Şekil Özellikleri	97
4.1.1. Yapım Ekleri.....	97
4.1.1.1. İsim Yapım Ekleri	97
4.1.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	97
4.1.1.1.2.Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	98
4.1.1.2. Fiil Yapım Ekleri.....	98
4.1.1.2.1.İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	98
4.1.1.2.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	99
4.1.2. Çekim Ekleri	99
4.1.2.1. Çokluk Eki.....	99
4.1.2.2. İlgi Hali	99
4.1.2.3. Yükleme(Belirtme) Hali	100
4.1.2.4. Yönelme (Yaklaşma)Hali	100
4.1.2.5. Bulunma Hali.....	100
4.1.2.6. Ayrılma Hali	100
4.1.2.7. Eşitlik Hali	100
4.1.2.8. Yön Bildirme Eki	100
4.1.2.9. Karşılaştırma Hali	100
4.1.2.10. İyelik Ekleri.....	101

4.1.3. Bildirme Kipleri.....	101
4.1.3.1. Geniş Zaman.....	101
4.1.3.1.1. -dur, -tur, turur	102
4.1.3.1.2. isim+şahıs zamiri	102
4.1.3.2. Hikāye	102
4.1.3.3. Rivayet	102
4.1.4. Sıfatlar	104
4.1.4.1. Niteleme Sıfatları	104
4.1.4.2. Belirtme Sıfatları	104
4.1.4.2.1. İşaret Sıfatları	104
4.1.4.2.2. Sayı Sıfatları	104
4.1.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	104
4.1.4.2.3. Belirsizlik Sıfatları	104
4.1.4.2.4. Soru Sıfatları	105
4.1.5. Zamirler.....	105
4.1.5.1.Şahıs Zamirleri	105
4.1.5.2. İşaret Zamirleri	106
4.1.5.3. Belirsizlik Zamirleri.....	107
4.1.5.4. Soru Zamiri.....	107
4.1.5.5. Dönüşlülük Zamiri	107
4.1.6. Zarflar.....	107
4.1.6.1.Yer Yön Zarfları	107
4.1.6.2. Zaman Zarfları.....	108
4.1.6.3. Azlık Çokluk Zarfları.....	110
4.1.6.4.Soru Zarfları	110
4.1.7. Edatlar	110
4.1.7.1. Çekim Edatları.....	110
4.1.7.2. Kuvvetlendirme Edatları.....	111
4.1.7.3. Denkleştirme Edatları	111
4.1.7.4. Tekrarlama Edatı	111

4.1.7.5. Ünlem Edatları	111
4.1.7.6. Bağlaçlar	112
4.1.8. Filler	114
4.1.8.1. Fiil Çekimleri.....	114
4.1.8.1.1. Basit Kipler	114
4.1.8.1.1.1. Haber Kipleri	114
4.1.8.1.1.1.1. Geniş Zaman.....	114
4.1.8.1.1.1.2. Şimdiki Zaman	114
4.1.8.1.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	114
4.1.8.1.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman	115
4.1.8.1.1.1.5. Gelecek Zaman.....	115
4.1.8.1.1.2. Dilek Kipleri	115
4.1.8.1.1.2.1. Emir.....	115
4.1.8.1.1.2.2. Şart	115
4.1.8.1.1.2.3. İstek.....	115
4.1.8.2. Birleşik Kipler	116
4.1.8.2.1. Hikāye.....	116
4.1.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikāyesi	116
4.1.8.2.1.2. Geniş Zamanın Rivayeti.....	117
4.1.8.2.1.3. Geniş Zamanın Şartı	117
4.1.9. Sıfat Fiiller	117
4.1.10. Zarf Fiiller	117
4.1.11. Birleşik Fiiller.....	118
4.1.12. Ses Olayları.....	119
4.1.12.1. Ses Düşmesi.....	119
4.1.12.2. Hece Yutumu.....	119
4.1.13. Ses Değişimleri.....	119
4.1.13.1. e-i/i-e Değişimi.....	119
4.1.13.2. b-v Değişimi	118

4.1.13.3. t-d Değişimi	119
4.1.13.4. k-g Değişimi	119
4.1.13.5. f-g Değişimi.....	120
4.1.13.6. Hece Kaynaşması	120
4.1.14.7.1. Dil Uyumu.....	120
4.1.14.7.2.Dudak Uyumu	120
4.1.14.7.2.1. Kelime Tabanlarında Dudak Uyumu	120
4.1.14.7.2.2. Eklerde Uyum.....	120
4.2. Sözlük	120
5.SONUÇ.....	182
KAYNAKLAR.....	185
ÖZGEÇMİŞ.....	188

1. GİRİŞ

Karahanlı (Hâkaniye) ve Harizm- Altın Orda Türkçelerinin devamı olarak Çağatay, İl-hanlı ve Altın Orda devletlerinin kültür merkezlerinde 13. ve 15. yüzyıllar arasında gelişme gösteren ve Timurlular döneminde (1405-1506) İslâm medeniyetinin etkisi altında zengin bir edebiyat meydana getiren Türk yazı diline Çağatay Türkçesi adı verilmektedir. Ayrıca bu yazı dili, Orta Asya'dan batıya doğru göç edenlere nazaran, doğuda kalan Türk boylarının konuşup yazdıkları dil olduğu için Doğu Türkçesi, hatta Ali Şir Nevâî ile klasik bir nitelik kazanmasından dolayı "Nevâî Dili" olarak da isimlendirilmiştir. Çağatay kültürüne varis olan Özbekler, bu edebiyatı devam ettirirler. 20. yüzyıl itibariyle de Çağatayca yerine Özbekçe kullanılır (Vural, Karaatlı, Solmaz, 2006: 9-12).

Çağatay dili, Karahanlı ve Uygur yazı diline dayanmakla birlikte, bu edebi dilin oluşumunda Moğol istilasından sonra Orta Asya'daki mahalli şivelerin karışımlarının ve İslâm kültürü ile Fars edebi dilinin önemli etkileri olmuştur.

Türk dili, Türk tarihi ve Türk edebiyatında Çağatay dilinin önemi, tesir alanı bakımından, üç büyük Türk edebi lehçesi olan (Osmanlı, Azeri, Çağatay) ve edebiyatları arasında, Osmanlı edebiyatından sonra en zengini Çağatay edebiyatıdır. Azeri ve Osmanlı sahaları dışında kalan hemen tüm Türk illerinde, yüzyıllarca genel kültür dili olarak kullanılan Çağatay dili, bilhassa Nevâî'den sonra Azeri ve Osmanlı sahalarında bile yüksek edebi muhitlerde değer kazanmıştır. Çağatayca'nın bu kadar geniş sahalarda, kültür dili olarak, kullanılmasına rağmen Çağatay edebiyatı 17.-19. asırlar arasında hiç bir büyük şahsiyet yetiştirememiş ve eski üstadları az çok taklitten ileri gidemeyip, zayıf sanatçılar elinde gerilemiştir. 19. asırda Hive ve Hokand Hanlıklarında, siyasi ve askeri kalkınma

hareketleri ile birlikte oldukça parlak bir edebi gelişme göze çarpar; fakat bunlar sadece Nevâî ve Fuzûlî gibi büyük üstadların nazireci ve taklitçilerinden ibaret olup, içlerinde orijinal ve güçlü bir şaire rastlanamaz. 20. asırda yeni Özbek edebiyatı kuruluncaya kadar, Çağatay edebiyatı tam 4 asır başlıca iki büyük etki altında kalmıştır. İlk büyük etki Klasik edebiyat etkisidir ki, Nevâî ile 17. asırdan beri adeta ona rakip olan Fuzûlî'nin şahsiyetleri burada ilk planı teşkil eder. 20. asırda yeni Osmanlı ve Kazan edebiyatları tesiri altında Nevâî klâsizminin yeni ihtiyaçları karşılamaya kafi gelmediği anlaşılacak ve Osmanlı, Azeri, Tatar edebiyatlarından sonra Orta Asya Türk edebiyatı da yenileşme yoluna girecektir. Rus ihtilalinden sonra Özbekçe'nin 1921 yılında yazı dili olarak kabul edilmesiyle Çağatay edebiyatı yerini Özbek edebiyatına bırakmıştır (Köprülü, MEB, İA., C. III, s:278-323).

Çağatay edebî dilinin dönemleri konusunda görüş birliği bulunmamakla birlikte Çağatay Türkçesi şu evrelere ayrılmaktadır (Köprülü, MEB, İA., C.III, s:278-323).

1. İlk Çağatay Devri (13.-14. yüzyıllar)
 2. Klasik Devrin Başlangıcı (15. yüzyılın ilk yarısı)
 3. Klasik Çağatay Devri (15. yüzyılın son yarısı)
 4. Klasik Devrin Devamı (16. yüzyıl)
 5. Gerileme ve Çöküş Devri (17. ve 19. yüzyıl)
- Son Dönem Çağatay Edebiyatı (19. ve 20. yüzyıl)

Zakircan Furkat'ın Hayatı:

Son dönem Çağatay edebiyatı Hokand sahası temsilcilerinden olan müellifimiz Zakircan Furkat 1858 yılında Hokand'da tüccar ve aydın bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Daha sekiz yaşında, Attar'ın "Mantık-ut Tayr" adlı eserini okuyarak çok

küçük yaşta bilgi almaya başlamış, sonra da Nevâî, Fuzuli, Bedii ve Hafız gibi büyük şairlerin sanatını araştırarak kendisi de eser vermeye başlamıştır. Çarlık Rusyası Türkistan'ı istilâ edip Hokand Hanlığının başkenti Hokand'daki medreseleri de kapatınca, Furkat'ın hayat tarzı da değişmiştir. Kısa bir süre ticaretle uğraşan Furkat. 1891'de Taşkent'e gelmiştir. 1889-1891 yıllarında Taşkent'te yaşayan Furkat, Ruslar vasıtasıyla Taşkent'e gelen Avrupa'nın bilimsel, teknik yenilikleri ve batı hayat tarzı ile tanışır. Arapça ve Farsça'ya ilave olarak Rusça'yı öğrenmeye başlar. Furkat, lise, tiyatro, gözlemevi, basımevi v.b. Rus kültür kurumlarını yakından görmüş ve Rus Edebiyatı ile de ilgilenmiştir. Furkat öncelikle Rus sömürgeciliğini sağlamlaştırmaya ve yerli halkla göçmenlerin ilişkilerini canlandırmaya yönelik olarak Rusça ve Türkçe çıkmakta olan "Türkistan Vilâyet Gazetesi"nde yazmaya başlar, daha sonra aynı gazetenin yayımlanmasına da yardımcı olur. Furkat'ın aynı gazetede şiir ve makaleleri yayımlanır. O, Rusya'nın Türkistan'ı işgal etmesinin sebep ve sonuçlarını idrak edebilen aydın bir şairdi. Sömürge zulmünü, kendi esir halkının ağır vaziyetini, ekonomik ve siyasi hayat tarzındaki geriliği, geri kalmışlığı, çağdaş askeri ve teknik buluşlardan kopmuş bir ülke olduğunu anlamış bir sanatçıydı. Milletın kurtuluşu için Avrupa'nın ilmini ve yeni hayat tarzını öğrenmek gerektiğini savunmuştur. Bir taraftan Ruslar'ın kuvvetini överken, diğer taraftan Çarlık Rusyası'nın Türkistan'ı sahiplendiğini, hakimiyetin Ruslar'da olduğunu belirtmiştir (Eckmann, 1988: 145-151).

Furkat, 1891 Mayısında, Grandük Nikola'yı yeren ve Ruslar'ın Türkistan politikasını tenkit eden bir şiiri yüzünden Türkistan'ı terk etmek zorunda kalmış ve bir süre İstanbul'da yaşamıştır. Zakircan Furkat'ın burada yazdığı şiir ve mektuplarından

özellikle “Hokandı Şair Zakircan Furkat’ın İstanbul’dan Yazdığı Mektubu” dikkate değerdir Furkat, İstanbul’dan sonra Balkanlar’a geçer, buralarla ilgili şiir ve makaleler de yazar. Mısır, Arabistan, İran, Afganistan, Hindistan ve Keşmir’de yaşar. 1893 Eylülünde Yarkend’e gelerek küçük bir dükkân açar ve evlenir. Furkat, 1909’da Yarkend’de vefat etmiştir (Vural, 2006).

Furkat’ın kendi şiirlerini bir araya toplayarak bir divan oluşturduğu konusunda bilim adamlarının yazıları vardır; ancak hâlâ o divan bulunamamıştır. Furkat’ın eserleri gazete, antoloji ve şiir kitaplarından toplanmakta ve doksan yıldır yayımlanmaktadır. Furkat üzerinde uzmanlaşmış olan Halid Resul’un ifadesine göre “Furkat kendi ifadesine bakılırsa, 1899 yılına kadar Hokand’da yaşadığı dönem içindeki gazel ve muhammelerini bir araya getirerek divan oluşturmuştur.”; onun şiirleri, “Beyaz” adı verilen antolojilerde yayımlanmıştır. “Beyazi Mulla Öteb” (1907), “Beyazi Muhalla”(1911), “Armuğani Hıslet”(1912), “Beyazi Gülşeni Eş’ar” (1910), “Beyazi Maa Hecviyeti Mevlânâ Mukimiy Maa Furkat”(1913), birçok “Beyazi Haziniy” güldestelerinde (1910, 1912, 1914) gibi pek çok kitapta Furkat’ın eserleri yer almıştır.

Her şeyden önce lirik bir şair olan Furkat, çok sayıda gazel, birkaç muhammes, müseddes, murabba ve bir müstezat yazmıştır. Klâsik tarzda, Arapça, Farsça kelimelerle karışık bir dille yazılmış olan şiirlerinin başlıca konusu aşktır. Furkat, Ruslar aracılığıyla tanıdığı Avrupa kültürüne de hayrandır. Taşkent’teki Rus Lisesi, yine bu şehirde gittiği bir konser; ayrıca ampul, piyano, telgraf gibi onun için yepyeni olan ve yeni medeniyetle gelmiş eşyalar hakkında da coşkun gazeller ve mesneviler yazmıştır. Rus misyoneri, Doğu bilgini ve “Türkistan Vilâyet Gazetesi” müdürü N.P. Ostroumov (1846-1928)

Furkat'ın şiirlerini Rusça'ya çevirmiş, Furkat'ın, gezdiği yerlerden ve Yarkend'den kendisine yazdığı on sekiz manzum mektubu bulunmuştur. Bunlardan dört tanesi "Türkistan Vilāyet Gazetesi"nde yayımlanmıştır. Bu mektuplardan başka Furkat'ın birisini Mukimî'ye, diğerini de daha Taşkent'te iken tanıdığı Rus Türkoloğu V.P. Nalivkin'e gönderdiği iki manzum mektubu daha vardır. Bütün bu mektuplar Furkat'ın hayatı için dikkate değer birer kaynaktır. İki ciltlik "Tenlengen (seçme) Eserler"i (Taşkent 1959), Halid Resul tarafından hazırlanıp, yayımlanmıştır. Daha sonra şairin "Tenlengen Eserler" adlı kitabı Rusça (Taşkent 1963) ve Özbekçe (1975) olarak yine basılmıştır. Furkat, demokratik şair olarak okul kitaplarına da alınmıştır. Sanatı üzerine Halid Resul, "Zakircan Furkat İcadı" (Taşkent 1954). Furkat"(1959), H. Vahidov "Furkat ve Mukimiyning İctimaiy Kareşleri" (Furkat ve Mukimiy'in Sosyal Görüşleri) (Taşkent 1959), yine İ. Mominov, G. Kerimov, A. Abdugafurov, Ş.Yusupov gibi meşhur âlimler de araştırmalar yapmışlardır. Furkat hakkında tiyatro ve sinema eserleri de vardır. Furkat'ın yüzlerce şiiri şarkı sözü yapılmıştır. Otuzlu yıllardan sonra Furkat'ın eserleri pek çok antolojiye girmiştir. Furkat, üzerine büyük araştırmalar yapan ve derlemeci Halid Resul, Furkat'ın eserlerini yıllar boyu toplayarak 1986 yılında iki cilt hâlinde 150 nüsha olarak çoğaltmıştır. Öyle anlaşılıyor ki, iki ciltlik bu eser, otuz el yazma ve on altı taş basma kitaba dayalı olarak hazırlanmıştır. Bize de kaynaklık eden, Halid Resul'un bu iki ciltlik eserinde yer alan Furkat'ın şiirleri, 1. cildin beşinci sayfasında belirtildiğine göre 92.335 mısraya ulaşmıştır. Ancak bunlardan hâlâ 85.000 mısraı yayımlanmamıştır.

Zakircan Furkat'ın şiirlerinden ve diğer yazılarından oluşan külliyatı, 1990 yılında Özbekistan S.C. Fenler Akademisi Hamid Süleyman Namıdaki Kol Yazmaları Enstitüsü

tarafından Taşkent'te yayımlanmıştır. Her iki cildin üstünde de “Eserler Mecmuası” yazmakta, iç kapaklarda iç kapaklarda “Türlü menbalardan yığıp neşrege tayarlavuçi ve hattat Hâlid Resûl” kaydı bulunmaktadır. (Yaman, http://www.kultur.gov.tr/TR/Tempdosyalar/211260__furkat.pdf)

Çalışmamızda materyalimiz olan 1. cild, 263 gazel, 1 müstezat, 2 murabba, 27 muhammes, 4 müseddes, 1 müsemma, 14 terci-i bend ve şiirler fihristinden oluşmaktadır. İncelemiş olduğumuz (275.-378. sf) bölümde ise 27 muhammes, 4 müseddes, 1 müsemma ve 14 terci-i bend vardır.

Eserde, sevgilinin güzelliği, dostlara şefkat, tabiatın şirinliği vatan özlemi, Allah, peygamber ve ashâb sevgisi dile getirilmiştir.

Çalışmamızda, konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, incelememizin materyal ve yöntemi belirtilip, elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye’de Çağatay Türkçesi ve devamı olan Özbek edebiyatı ile ilgili olmak üzere istenilen düzeyde çalışma yapılmadığını söylemek mümkündür. Bu durumun önemli sebeplerinden belki de en başta geleni, Özbeklerin ve dolayısıyla Özbek edebiyatının Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dış dünyaya kapalı olan sınırları içinde uzun bir süre kalmış olmasıdır; Ancak Çağatay edebiyatının önemli bir şahsiyeti olan Ali Şir Nevâî’nin hemen bütün eserleri yayımlanarak ülkemiz insanının hizmetine sunulmuştur. Türk edebiyatının ilk antolojisi niteliğinde olan “Mecâlisü’n-nefâis” Ali Şir Nevâî’nin paha biçilmez bir eseri olup Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından yayımlanmıştır (Ayan vd, 1995). Kaya Türkay üçüncü divanı olan Bedâyiü’l-Vasat’ı yayımlayarak ilim dünyasının hizmetine takdim etmiştir (Türkay, 2002). Nevâî’nin Nevadirü’ş-şebab adlı divanı transkripsiyonlu olarak yayımlanmıştır (Karaörs, 2006). Türk Dil Kurumu, Şiban Han Divanı’nı, İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım alt başlığıyla yayımlamıştır (Karasoy, 1998).

Yine aynı kurum Lütfi Divanı’nı da İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım alt başlığıyla yayımlamıştır (Karaağaç, 1997). Ayrıca Volkan Coşkun, Özbek Türkçesi Grameri adlı eserinde Çağatay Türkçesinin tabii bir uzantısı olan Özbek Türkçesinin bütün dilbilgisi kurallarını örnekleriyle birlikte vermiştir (Coşkun, 2000). Fuat Köprülü, “Giriş” bölümünde değindiğimiz makalesinde Çağatay Türkçesi ve edebiyatı hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Çağatay Edebiyatının son dönem temsilcilerinden olan müellifimiz Zakircan Furkat ve eseri “Eserler Mecmuası” adlı şiirlerinden oluşan bu külliyat hakkında daha önce yapılan çalışmalardan bazılarını aşağıda değinilmiştir.

János Eckmann, (1988) Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten 1963, “*Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920)*”, adlı makalede Çağatay Edebiyatı hakkında, özellikle de 19. asır Hive, Hokand sahası sanatçılarının edebi kişiliklerine değinilmiş ve şiirlerine örnekler verilmiştir. Müellifimiz Zakircan Furkat’ın da hayatı ve edebi yönü hakkında etraflı bilgi verilmiştir.

Hanifi Vural Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten 2002/II, “*Son Dönem Çağatay Şairlerinden Zakircan Furkat’ın Manzum Mektupları*”, adlı makalesinde Zakircan Furkat’ın hayatı, eserleri ve bilhassa manzum mektuplarını incelemiştir.

Erdal Öztürk(1999), “*Zakircan Furkat Mesneviler (Çeviri yazı metin, gramatikal dizin)*”, adlı çalışma üç başlık altında yapılmıştır. Birinci bölümde Çağatay Dili ve Edebiyatı hakkında bilgi verilip, metnin dil özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde metin Arap alfabesinden, Latin alfabesine transkribe edilip, üçüncü ve son bölümde ise metnin gramatikal dizini yapılmıştır.

Hanifi Vural, Recep Karaatlı, Ali Osman Solmaz, “*Çağatay Türkçesi*”(2006), adlı çalışmada, Çağatay dili ve edebiyatı hakkında özet bilgi ile Çağatay edebiyatının gelişme devreleri, önemli şairlerin kısa biyografileri eserleri de eklenmek suretiyle verilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmamızda, materyal olarak Zakircan Furkat'ın divanının toplandığı Halid Resul tarafından hazırlanan Eserler Mecmuasının birinci cildindeki (275.-378.sf.) şiirler (muhammes, müseddes, müsemma ve terci') transkripsiyon sistemiyle yeni Türk yazısına aktarıldı. Aktarma faaliyeti gerçekleştirilirken her bir sayfayı kendi içinde numaralandırdık. Numaralar beyit esasına göre değil, mısra sırasına göre yapıldı. Bulgular bölümünde metnin gramer özellikleri tespit edilerek ortaya kondu.. Metinde geçen bütün kelimeler tespit edilerek sözlük çalışması yapıldı. Sözlük çalışması sırasında yararlanılan sözlükler "Kaynakça" bölümünde verildi.

3.1. Transkripsiyonlu Metin

274

1. Muhammesler

275

1. Birāderler meni başımğa tüşti bu néçük sevdā
2. Karārım yok koyun yanğlıg ne mende menzıl ü me'vā
3. Beyābān-ı taḥayyürde qalib men vālih ü tenhā
4. Ne yār u hem-demīm bardur ne qolda ḥāşıl-ı dünyā
5. Zamāne yér ḥaṭār-ı düşmen 'adedsiz dost bī-pervā
6. Meni dīvāne könğlüm birbirige ṭurfe māyildür
7. Ki cān boymğa tār-ı zülfidin yüz miñg selāsildür
8. 'Aceb bī-bāk ü bī-rahm u 'aceb ḥün-riz katldur
9. Töker qanın ebāsız her kişi ne ki muqābildür

10. Semend-i nāze méngeç ilinde şimşir-i istiğnā
11. Niķābın kūşesidin gül yüzi endek nümāyandur
12. Temaşādın közüm bülbül kibi sermest-i nālāndur
13. Ne hüsn ü ne leṭāfetdür ḥalāyık barça ḥayrāndur
14. Ne müşgin kākül irmiş ṭuresi her yan perişāndur
15. Mu‘aṭṭardur heme gūyā tutaşub ‘anber-sezā
16. Cihāna tüşdi şuriş kéçeler çekken fiğānımdın
17. Velikin ol perī anğa émes sözi niḥānımdın
18. Meni ‘acz ü niyāzım şol érür ārām-ı cānımdın
19. Démes kim hiç nişān bar mu bu rüsvā-yı cihānımdın
20. Köyüp kül bolma ‘aşık eylemes bir zerre hem pervā

276

1. Çünān-ı efsürde boldı cism-i zārım ṭa‘ne taşıdın
2. Yitüb sūziş-i dil cānımğa hem bağrım-ḥırāşıdın
3. Cihān deryā bolup aqtı éki közümni yaşıdın
4. İçürdi şom felek vā ḥasretā ağılık aşıdın
5. Fenā boldum yoķ oldum uşbu ‘ālemdin min rüsvā
6. Felek-i bidād-ger başımğa saldı böyle sevdām
7. Belā yanğlıg musallaṭ eyledi köp şür-ı gavğanı
8. Kāyandın āşına kıldı miñge ol şūḥ ra‘nānı
9. Sitemger pür cefāna āşinā pür māh-ı ‘anķānı

10. Salıbdur zulmidin miskin köngülge gâret yağma
11. Felek bahtı kara hasretde ‘ömrümni edâ kıldı
12. Giriftâr-ı firâk eyleb bu gamğa mübtelâ kıldı
13. Kılıb bidâd-gerlikleri niğârımdın cüdâ kıldı
14. Ol ay hicriğa taşlab bõrilerğa âşinâ kıldı
15. Néçük hasret, néçük külfet meni başımğadur ber-pâ
16. Felekdin şekva eyleb dâd-ı feryâd eylesem kemdür
17. Yürekge hûn-ı hasret toldı éki közüm nemdür
18. Ki men mundağ ‘uqûbetde raķıbm şâd hurremdür
19. Refiķimdur yârim miħnet ü endüh hem-demindür
20. Kişi yok sorğu dik üftâde min feryâd u vâveylâ

277

1. Felek kec-revliğıdın câm-ı ‘iyşim yerge yeksândur
2. Yutub hûn-âb-ı hicrân te-be-te bağrım tola kıandur
3. Perîler zülfi yanğlığ hâtırım dâyım perişandur
4. Kéçe ol ay firâkı da işim feryâd u efgândur
5. Negâheş tüşmegen bolsa ğarib haste cânımğa
6. Felek taķıñg bozulsun köp belâlarğa dūçâr étiñg
7. Bir o ‘ışķıda ancaķ nâ-tüvân ü dilfigâr étiñg
8. Kulaķ salmay fiğânımğa meni köp bî-medâr étiñg
9. Ne kılsañg kılgıl imdi ğaddin aşıa intizâr étiñg

10. Tüergerge qalmanı t̄aqat köngül hem vālih ü şeydā
11. Felek hasret bile āhir ayırđıñ ol nigārımdın
12. Köngül mülkini şāhib-devleti ol şehsüvārımdın
13. Közüim aqı qara boldı qaralab intizārımdın
14. Bu qayğudın eger ölse onar lāle mezārımdın
15. Köresiz dağ-ı hicrān bolğusı olardıñ peydā
16. Körer kün bar mu yā rab qaytadıñ ol māh-ı talfatnı
17. Anı aldı da yığlab bir bir étsem derd-i hasretni
18. Néçe kün vāde-i hicrānda çikken renc-i miñnetni
19. Sorar mu hiç-kim üftāde bolğan zār-ı Fürqatni
20. Bir o ısqııda rüsvālığda ölgen bar mu déb munda

278

1. Dostlar ıyş ü tarāb faşl-ı bahār ister köngül
2. Her küni şahrāda seyr-i lāle-zār ister köngül
3. Eylemeñ her-sarı āhūlar şikār ister köngül
4. Kebg-i reftārın körerğa kuhsār ister köngül
5. Dağı hursend étgüsi her ne ki bar ister köngül
6. Geşt kılsañ ehl-i dāniş bir nıçe aqbāb ile
7. Tola bolsa şışeler dāyim şarāb-ı nāb ile
8. Gül yaqası misknıñ olsa kenār-ı āb ile
9. Bade-i gül-reng tartıb oturub ādāb ile

10. Ğuşşā def'in eyleben ref' humār ister könġül
11. Muṭrib hoş lehceler ṭanbūrını sāz eylese
12. Rūḥ-perver beyt oḡub ḡar-gāhı āvāz eylese
13. Gāh miskīn meşḡı gāhī çıġandāz eylese
14. Yétse encāmıġa ol ġayrını āġāz eylese
15. Gāh ḡānūn gāh gıccек ki dü-tār ister könġül
16. Mūnīsiniġ bolsa hemīşe bir vefā kösteriniġer
17. Özgegan étgen vaḡār u eylegen temkīn-şī'ār
18. Bolsanıġ anı vaşlı birle kam-rān u kām-kār
19. Şevḡiniġ aşıb boynıġa ḡul taşlaban bī-iḡtiyār
20. Būse la'lidin alıb étmek kenār ister könġül

279

1. Tartıban ki ġabġabıdın ki 'izārıdın öpüb
2. İslab ıslab gāh ol çeşm-i ḡumārıdın öpüb
3. Közni sürtüb gāh ḡaṭṭ-ı müşġ-bārıdın öpüb
4. Ki giribānın açıb göġside nārıdın öpüb
5. Baş tarīġa ḡoyub cān-nişār ister könġül
6. Salmasa devr-i felek devrānımız içre ḡalel
7. Ḳılmasa baġ-ı ḡayātımız ḡazān bād-ı ecel
8. Körküzüb yüz cehd eyyām-ı bahār ötmey cedel
9. Eyleseniġ her hefte bir seyri Mu'āz İbn-i Cebel

10. Çün ziyâret étme ki eşhâb-ı kibâr ister köngül
11. Néçe kün meh-tâb tünlerde alıb taraf-ı çimen
12. Tanğğaça güller arasında turulsa encümen
13. Ay kibi kılsa münevver bağ-ı şahının nesteren
14. Yérge naqıs olsa ser-â-ser sâye-i berg-i semen
15. Üstiğa kılmak hınnâ birle nigâr ister köngül
16. Ger felek kec-revliğidim baht-bâver bolmasa
17. Hem-nişinim her kéçe bir mâh-ı peyker bolmasa
18. ‘Arzıdın Beytül-ağzânım münevver bolmasa
19. Munça kılgan arzûlardın müyesser bolmasa
20. Furkatî ‘uzlet üçün bir genc-i ‘âr ister köngül

280

1. Bir dem oltur tigmelerini içmesenğ hem meylige
2. Bir piyâle çay tutdum içmesenğ hem meylige
3. Men üzülmem gerçi sen luğf étmesenğ meylige
4. Bende-i bî-çâre cürmin ötmesenğ hem meylige
5. Yıl ötüb hergiz atımnı tutmasınğ hem meylige
6. Kéçe kündüz fikr ü zikrim sen hayâlim iy Hâbîb
7. Sendin özge ‘ışk-ı bîmarığa yok hâzıq tabîb
8. Kéç günâhımnı keremdin sağınıb oldum qarîb
9. Düşmenim birle yürürsen tabğ-ı mendin bézib

10. Bir seni körsem meni sen körmeseñg hem meylige
11. İy emān bol kélmesenñg hem sağ men h̄āhi-kesel
12. Zehr-i hicrānıñg mezākımğa tartur ıand ü ‘asel
13. Yoğla h̄āhi yoğlama men ba‘d ü vağt bī-mağal
14. Sen isen bulsañg selāmet minñge devletdür uđol
15. Gerçi bīmārıñg érürmin sormasañg hem meylige

281

1. ‘Arz-ı hāl étey sañga iy Yūsuf-ı gül-pīrehen
2. Çün Zeliḥāge neresidik yolıñg üstide vağan
3. Şevḳ-ı didārıñg kifāye mine tā cāndur beden
4. Hüsñ-i mülkin şāhısın boldum gedāyıñg şükr men
5. ıullarıñgı defteriğa bitimesenñg hem meylige
6. Bolmayın dérmən Hođand´da tā seni körmey tirig
7. Kélmesin uyđu kéçeler boynuñga ıol salmay tirig
8. Tapmasam vaşlıñgı tā men barıban tapmay tirig
9. Urđıçađ öltür urub gögsümğa kim ıalmay tirig
10. Köz yumay soñgra köçmeden ötmeseñg hem meylige
11. Mübtelālar sarığa iy mehliḳā zibā şanem
12. Ne bolur ne kéçti aḥvālinñg diben ıoysañg ıadem
13. Cān ü ten çün mūy érür hem dīde-i pür-ḥūn elem
14. Çāre ııl gāhī bu derd-i bī-nevāğa dem-be-dem

15. Furqatı bimār dēb yandaşımsaŋg hem meylige

282

1. İy köŋgöl hüş-yār bol bu kéçe yār oynabtular
2. Qaşı kefr-yek sanan közi humār oynabtular
3. Zülfi-çin çünen-i meh-i cebin zībā-nigār oynabtular
4. Ehl-i meclisdin alıb şabr u qarār oynabtular
5. Özgeçe reftār ile mestāne var oynabtular
6. Güyā kélmiş iremni bāğıdın zībā-peri
7. Yā meger Keşmirdin maḥbūbe-i efsūngerī
8. Şāhı tün gülberre küylek gerd bérđi ma‘ceri
9. Bu nezāket birle ol maḥbūblarnı serveri
10. Şūhlıgıdın üsrük ü bī-iḥtiyār oynabtular
11. Yā rab ol ay birle boldı bu kéçe kim bāde-nüş
12. Her zamān mey-ḥāne sarıdın kélür cüş u ḥürüş
13. Qalmadı şabr u sükün köŋglümde hem başımda hüş
14. Laḥza laḥza ün çekermi bolğayın gāhī ḥamüş
15. Anda men dik ḥastadın eyleb güzār oynabtular
16. Bāde tābıdın kızartıb ol yüzi gül-femni
17. Yétkürür hem-dem köŋgülge zulmdin peygāmı
18. Mest olub her yan sürübdür mey-āşāmı
19. ‘Arbede aşıb uşatıb şışe birle cāmı

20. Haddin aṣa maḥv olub bī-iḥtiyār oynabtular

283

1. Mest-i bī-pervā bolub seyr-i gülsitān eylemiş
2. Hande eyleb gonçalarnı bağrını ƙan eylemiş
3. Zülfini tārın açıb sünbül perīṣān eylemiş
4. Ƙumrını zār inğretib bülbülni nālān eylemiş
5. Mundayın aṣub eyle ol gül'izār oynabtular
6. Él içinde ḥüsn-ara sulṭānlıgın meṣhūr étib
7. Dergehiğa bī-ḥıred ehlini veh manzūr étib
8. 'İṣƙı da men dik gedāni ḥaste-i mehcūr étib
9. Maḥz-ı istiğnā üçün bes özni éldin dūr étib
10. 'Azm-i ṣaḥrā eyleben meyl-i ṣikār oynabtular
11. Ğāh ğāhī yüz açıb ḥayl-i belāni ƙuzğatıb
12. Ṣa'bdā āğāz étib ki ğamze oğını atıb
13. Mestligdin ğāhī her yana semendin oynatıb
14. Cān tīgini ğāhi ƙan tökerge örgetib
15. Furƙati meydān ara çabüksüvār oynabtular

284

1. Könğülde ārzū-yı vaṣl-ı ol 'ālī-cenāb eyleb
2. Yatıb irdim firāğ endühı cānımğa 'azāb eyleb
3. Yana ğāh gül yüzige sünbül-i zülfin niğāb eyleb

4. Tün aqşam kéldi gül-bün sarı ol gül-ruḥ şitāb eyleb
5. Hırāmı süratıdın yüz üze térdin gül-āb eyleb
6. Kılıç tartıb kınıdın ḡan tökerḡa ol cefā köster
7. Közini terkidin yağma salıb ʿālemḡa ser-tā-ser
8. Neki peykānın almasın daḡı eyleb angadur bir
9. Kılıb müjḡānımı şeb-rūlarını cān ḡaşdıḡa ḡancer
10. Bilige zülf-i ʿanber barıdın müşḡin tınāb eyleb
11. Eger çendī edeşib ʿaḡldın boldı tilim elken
12. Körüb şevḡı bile eyler idi cān ü dilim şīven
13. ḡaranḡu kéçeni kündüz kılıb ol şūḡ cādu-fen
14. ḡuyaş dik çehre birle tire gülbün eylegeç rüşen
15. Ménḡe titretme tüşdi zerre yanḡlıḡ ızdırāb eyleb
16. Uşol aqşam minḡe ḡandaḡ saādet aqşamı irdi
17. Kim ol ārām-ı cān tenhā kélib eşik aḡıb girdi
18. Dédim minnet tutub közke ayaḡın ḡoysanḡ erzirdi
19. Külüb olturdu vü élgim tutub yanı da yér bérdi
20. Tekellüm başladı her lafzımı dürr-i ḡoş-āb eyleb

285

1. Dében ʿışḡım yolu da şādıḡım men sen néçükdür sen
2. Çékib hicrim vişāle lāyıḡam men sen néçükdür sen
3. Vefāda özgelardın fāyıḡam men sen néçükdür sen

4. Ki iy zār-ı belā-keş ʿāşıkam men sen neçükdür sen
5. Men oldum lāl ü ayta-almadım meyl-i cevāb eyleb
6. Körüb tenhālığım ğam küşesi içre dili köydi
7. Terahhüm birle könglüm olaban şefkat kılib söydi
8. Hümār endühıdın cān yutma kimni meger toydı
9. Çıkarđı şışe-i mey dağı bir sāğar tola koydı
10. İçib tuttu miñge yüz nev^c-nāz āsā ʿitāb eyleb
11. Dimağınġga nesīm-i vaşl tégdi mü ki hoş étdinġ
12. Murādınġ ġonçası açdı mu bülbül dik hürüş étdinġ
13. Sebeb ne irdi yek-bāre dāğı özni hamüş étdinġ
14. Ki iy mecnūn perī kördinġ meger kim terk-i hoş étdinġ
15. Tekellüm kıl bu sāğarnı içib refi^c-i hicāb eyleb
16. İşāret eyler irdi būseler yüzdin gehi közdin
17. Ağızını alma déb la^climdin aşla közini hem yüzidin
18. Özümni tohta tolmay böyle lūtf āmizlik sözidin
19. İçib feryād étib tüşdim ayağığa kétib özdin
20. Meyni yok bāde kim luţfi anıġ mest-i harāb eyler

286

1. Néter sen kéçe yarınġ kélse Furkat uyğunı mu
2. Kéçür kél kéçeni bīdādğarlıkda her tūni mundağ
3. Démişdür ışğ üstādı muħabbet yusunumuz

4. Anı kim iltkey vaşl uyqusı ʿışret tünimüz
5. Nevāyī dik yatar tā şubḥ-ı maḥşer-i terk

287

1. Olturub taḥt üstide bir kün emirge miyān
2. Mest-i kerem ü sebr-girān oldı içib gülgün-ı şarāb
3. Nāz ile ordusıdın çün çeşme şiven āfitāb
4. Çıktı şahrāğa şikār étmekka ol ʿālī cenāb
5. Bād-pā astı da lāçin iligde eyleb şitāb
6. Taḥl urub şevket bile ilga özini inġletib
7. Maḥz-ı luḥb izhār éterge her taraf oqlar atıb
8. Yol ara şunkar hem perendelerni kuzgatıb
9. Sekr étib her yan zafer-peymāsıdın oynatıb
10. Ğaz ü ördek cānını karçıġalar eyleb ḥarāb
11. Köl içinde çürge suķūr öziġe su saçıb
12. Taş tülek āvāzıdın balçıķ araşunġıb kaçıb
13. Yā ne kaşġaldaķ alurga şüre bürkiüt açġaçıb
14. Köz tikib murġ anı şaydıġa ételkü pür açılıb
15. Maķşadı budur şarāb içkende şeh lāzım kebāb
16. At yükürtüb her tarafġa ġāh kaķıb çindevil
17. Kün körünmey şayd ehli uçķanıdın ḥayl ḥayl

18. Zīb-i fitrāk eyler irdi baʿzı seyn eyleb qatı

19. İskeben bādām gül-i tāzī çıkar qarğavil

20. Tūde-i h̄āşāk astıdın uçtı hevāğa bī-hesab

288

1. Turna aq̄kur süçi her renk rīze-pālār yaşunub

2. Sünne-i tarumçı birlen lāy-h̄oreklar yaşunub

3. Her q̄amış astığa balıġçı şenālar yaşunub

4. Tapmadı sevdā amān baġrı qaralar yaşunub

5. Bāz u toyġun baħr-ı çigun destidin çékti ʿazāb

6. Tavus tavuqlar özni alıb yolġun u yantaġ ara

7. Mūyek ü bī-dāne hem baş bérkitib tofraġ ara

8. Cānver ehlidin olsa h̄āh u deşt-i bāġ ara

9. Çil bilen keklük hevālar qaçtı kenār-ı taġ ara

10. Qan tókülmek resmidin cānıġa tüşti ızdırāb

11. Her kişige H̄aġ Teʿāla bédri bir feyz-i h̄uzūr

12. Sonġra dil-i rüşen bolub çendin hüner kıldı zuhūr

13. H̄āh köl ü h̄āh taġ u h̄āh baħr ü h̄āh şūr

14. Dehr ara meşhūr idi av ʿilmide Behrām-ı Gür

15. Kéltüre-almas eger körse bu şehzādımmı tāb

289

1. Āh kim cānıġa cevr-i bī-şümār étdi felek

2. Nā-tüvān cismimni ayġu birle zār etti felek
3. Bir imes ġaddarlıqlarını hezār etti felek
4. Yardım ayru men-i bī-dilni zār etti felek
5. Yaşurun derdimni ilge āşikār etti felek
6. Örtedi cān u dīlim hicrān otın tāb tebi
7. Kökke yetti könglümni feryād-ı yā rab yā rabbi
8. Yıġlatıb tā şub-ı zulmi şiddetidin her şebi
9. Közlerimni gevher-efşān eyledi encüm kibi
10. Halk yüzidin yine köb şerm-sār etti felek
11. Yād uşol künler ki yarım barlı āvānı da
12. Men hem rdim vaşlınıġ maħremlerini sanıda
13. Olturub derd-i dilim izhār eterdim yanıda
14. Ketti ol hūrşid meh-peyker anı hicrānıda
15. İntizār eyleb közümni eşk-bār etti felek
16. Bāġ-ı ārāmı nūş eterdim bolsa eyyām-ı bahār
17. Mūnisim rdi hemişe bir niġār-ı bahār
18. Yok idi māni  ménġe hergiz nihān ü āşikār
19. İhtiyārım bar rdi her işini kılsam ihtiyār
20. İhtiyārımını alıb bī-ihtiyār etti felek

290

1. Dāyim rdim şād-mānlı maħfili de kām-rān

2. Yol tapalmay guşsa vü endüh bolurdı bağırı ƣan
3. Āferīn dēr idi ģayr āsmān
4. Ērdi ģāk-i peykerim endüh tağıdın girān
5. Pāy-māl-i ģayl ģam eyleb ģubār étte felek
6. Evlā derdimġa bir ay vaşlıdın dermān étib felek
7. Kāmıar bérmiş ékendür şīvesin yalġan étib
8. Miġnet-i hicrān ile bağırım yüregim ƣan étib
9. Ąġıbet cām ü neşātıım yér bile yeksān étib
10. Yüz tümen derd ü belālarġa dūġār étte felek
11. Arzū bağını érdim bir nihāl-i nevresi
12. Téġdi yek-bāre semūm yeʒs yandım ġün ģasī
13. Ötmegendür ƣanġa tolmay bağırı Ąālemdin kesī
14. Furġati köz tutma gerdündın mürüvvet kim besī
15. İtibār dehrini nā-ıtibār étte felek

291

1. İy nezāketde Ąaceb raĄnāsın eylesün ƣulunġ
2. Ķāmeti serv ü ġemen-pirāsın eylesün ƣulunġ
3. Ārızı gül bergidin ġumrasın eylesün ƣulunġ
4. Ne déyin kim baş ayaġ zibāsın eylesünġ ƣulunġ
5. Ĥüblıġda barġadın bālāsın eylesün ƣulunġ
6. Ąışkı tüşkendinġ perī mecnūn-nihādınġdur heme

7. Kāküliñg zincirîga best güşâdîñgdur heme
8. Her ne kılsañg kıl muḫîr inkıyâdîñgdur heme
9. İşk mülki de gulâm hâne-zâdîñgdur heme
10. Hüsni ara nâḫir-âferîn mîrzâsın eylensünğ kıluñg
11. Sen kibi ʿalem ara bir şüh-ı şîrîn ger yok
12. Dilber ü dilkeş dillere dilber ü dildâr yok
13. Gül cebîn ü gonça ağızu serv ü hüş reftâr yok
14. Nükte-res mazmûn edâ hem ʿâkı u hüş-yâr yok
15. Hüsni mülkide özüñg tenhâsın eylensünğ kıluñg
16. Dilberâ hergiz vefânı küçesidin yormadîñg
17. Olğalı yétsem kélîb serv kıtımına bir körmadîñg
18. Nâtüvân köñglüm üçün başımda bir-dem turmadîñg
19. İy firâkıñ hastası hâliñg néçük déb sormadîñg
20. Déğil âḫir munça bî-pervâsın eylensünğ kıluñg

292

1. Bes irür fettân közüñgdin çikem renc-i taʿb
2. Çékme kaçîñgdın nigâra kıtlime tîğ-i ğâzab
3. Bolmağay ʿâlem-ara her işke bardur bî-sebeb
4. Fitneler tüşse eger devrânğa irmestür ʿaceb
5. Fitne-yi devrân kamer sîmâsın eylensünğ kıluñg
6. Bolmadı hergiz müeyesser bir kéçe hem-demliğıñg

7. İylesem vaşlınğ harīmī de bolub maḥremliginğ
8. Cān bėrib hem-rāz-ı men bolsa dem-i hem-demliğidinğ
9. Qanı ʿağd-ı irtibātı men bile muḥkemliğidinğ
10. Démedinğ kél ʿāşık-ı şeydāsın eylensün qulunğ
11. Mihr-bānım qadr-dānım rāz-dārım déb édim
12. Mūnisim ārām-ı cānım ğam-gūsārım déb édim
13. Ḥaste kōnğlüm merhemi cānğa-medārım déb édim
14. Mihr-perver qılğunçı ḥālimni yarım déb édim
15. Bilmedim böyle bī-istiğnāsın eylensün qulunğ
16. Yığlamak birle kéçer tā ki ğaça eyyāmımız
17. Şād ulalmay lafz-ı vaşlınğda āḥir kemimiz
18. ʿÖmr öter ḥasret de kōrmey şubḥ nūrın şāmımız
19. Kōrmedi kāfir kōzünğdin nī-bālā İslāmımız
20. Salğuçıdın mülkiğa yığmasın eylensün qulunğ

293

1. Tab ki vaşlınğga yétmey Furqatı qanlar yutay
2. Bir sorab qılğay mu déb oldum yolınğda kōz tutay
3. Külbeme kél kim ḥazīn cismimde cān yanğlığ küt ay
4. Ötmesenğ men sarı iy ārām-ı cān cāndın ötey
5. Sözle kim kaydağ dili ḥārāsın eylensün qulunğ

294.

1. Hüb-rülük bābıda nāzik nihāl oynanġ öküml
2. Her ʔarafġa luʔf ile aʔıb cemāl oynanġ öküml
3. Cān ü dil birle ʔılur-men ʕarz-ı hāl oynanġ öküml
4. Bu kéçe boldı menġe bezm ü vişāl oynanġ öküml
5. Serv ü ʔadlarını ʔılıban pāy-māl oynanġ öküml
6. Meh-veşīm tapsun kemāl ʕömrünġ selāmet burçıda
7. Evliyālar terbiyet ʔılsun ʔerāmet burçıda
8. Düşmeniġ hār u zebün bolsun nedāmet burçıda
9. Āf-tāb hüsnünġiz dāyım melāhat burçıda
10. Körmesün ʕālem ara hergiz zevāl oynanġ öküml
11. Meclis eylenġ bu kéçe saz ü nevā def'in ʔılıb
12. Maħrem étmey ġayrı belki şabā def'in ʔılıb
13. Oynamak her bu lehv salarġa revā def'in ʔılıb
14. Bir ʔadh nüş eyleben şerm ü hayā def'in ʔılıb
15. Mest-i lā-yaʕıl bolub çün bī-melāl oynanġ öküml
16. Ğonça dik köz aʕmayın bülbülni taşlab her ʔaraf
17. Baġrını ʔan eyleġıl ol gülni taşlab her ʔaraf
18. Nāz-ı zibālar bilen sünbülni taşlab her ʔaraf
19. başka ʔoyub kākülni taşlab her ʔaraf
20. Bir külüb her kimġa baġıb lāūbal oynanġ

295

1. Münkir-i hüsniñg olanlar körmesün ādem yüzün
2. Beşer mesār olğay ʿadūlar körse cām-ı cem yüzün
3. ʿĀşık ehliğa bolur körken zemān beyrem yüzün
4. Aşlı kim bolmañg cihānda zerre körmeñg gam yüzün
5. Şādlık birlen ilāhın māh-sāl oynañg öküm
6. Biʿat étisün māhlar sözğa ʿamel kılsa size
7. Öziğa cānını nişār uşbu maḥal kılsa size
8. Teneñg olur mu ʿişveler yüz miñg güzel kılsa size
9. Hüb-rūlar her néçe cehd ü cedel kılsa size
10. Oynaban yétmekligi ömr-i maḥal kılsa size
11. Nāz-ı bernālıqnı her türlik kema kān étseñgiz
12. Cennet içre hūr u ğilmānını nigeḥ-bān étseñgiz
13. Vaslıñgızını erziğay ʿāşık ʿah erzān étseñgiz
14. Meclis içre Furqatığa luṭf-ı iḥsān étseñgiz
15. Ömrüñgiz bolsun uzun tapıñg kemāl oynañg özüñg

296

1. Kişi ḥālimni bilmes mihr-bānıdın edā-şikenim
2. Vaṭan āvāredur men dostānıdın edā-şikenim
3. Vaṭansız bī-nevādur menğ mekānıdın edā-şikenim

4. Ğarīb köy ğurbet ħānmāmdın edā-şikenim
5. Veyā bir murġ-ı vahşī āşiyānıdın edā-şikenim
6. Başımda dem-be-dem bir külfet diger mekān eyler
7. Dilimni her nefş endūh diger āstān eyler
8. Felek-peyveste tūrine ğamġa göġsümni nişān eyler
9. Tirig men zāhirimde ħalk bir ādem ğümān eyler
10. Velīkin ħāli şüret tende cānıdın edā-şikenim
11. Ğarīb ü bī-kes ser-sānlıġımni bāʿişi şoldur
12. Ğazīn ü ħaste vü giryānlıġımni bāʿişi şoldur
13. Cihān āvāre vü ħayrānlıġımni bāʿişi şoldur
14. Ğarāb u bī-ser ü sāmānlıġımni nī bāʿişi şoldur
15. Ki bir şāħib-i kerāmet-i āstāndın edā şikenim
16. Bolub men ʿāşık-ı şūrīde-yi bir nāzenin diler
17. Firāķı da dilim ğam-nāķ baġrım çāk çeşmim ter
18. Tenim ħāşākıdın şūʿle urur ʿişk āteşi yekser
19. Muħabbet otı da küykeç bolub bir tūde ħākister
20. Fenā bādı tékib nām-ı nişānıdın edā-şikenim

297

1. Kézib dest-i beyābān baġr birlen yıġlasam tańg yoķ
2. Tüküb yaş urunıġa közdin güherler yıġlasam tańg yoķ
3. Melālet zāhir étmenġ hem sıfrler yıġlasam tańg yoķ

4. ılıb blbl gibi efgn seerler yıgılasam taıg yok
5. Ki kldi fal-ı gl men glsitndın edikenim
6. Mııge kr tti devrn inılbı ne ilc eyley
7. Naıb oldu mezellet ord-ı bı ne ilc eyley
8. alb-men tene yok bir kse bı ne ilc eyley
9. Baımga tdi grbet fitbı ne ilc eyley
10. Felek gerdidin sybndın edikenim
11. Laab her kimsege merdm deti drler
12. Uol kim encmende tse mri obeti drler
13. Fen kyıda kim ki mutekifdr alveti drler
14. Zamn ehli bu bısdin taallf Furatı drler
15. Nce yldur bir aub zamnıdın edikenim

298.

1. Menim r da blbl bostnıdın edikenim
2. Yzi gl meti serv-i revnıdın edikenim
3. Dilim hicr ile andur dlsitnıdın edikenim
4. arb ky-ı grbet nmnıdın edikenim
5. Vey bir murg-ı vahı aıyndın edikenim
6. Nten kim la'li ydi gna dik barmı an eyler
7. ayl-i nergisi anda muıf  n-tvn eyler
8. Nihni kydrb hicr otı post-ı sthn eyler

9. Tirig men zāhir ama hālk bir ādem kemān eyler
10. Ve ger ne maḥz-ı şūret tende cāndın edā-şikenim
11. Başımda hūş yok ḥayrānlıgımnı ba'ışi şoldur
12. Kétib 'aql-ı ḥıred nādānlıgımnı ba'ışi şoldur
13. Yetīm kuzı kibi nālānlıgımnı bā'ışi şoldur
14. Ḥarāb bī-ser ü sāmānlıgımnı ba'ışi şoldur
15. Ki bir şāhib-i kerāmet astāndın edā-şikenim

299.

1. Beyābān gerdi men mecnūn kibi leyli yādıda
2. Bolub āşüfte zinciri cünūn best güşādide
3. Kılur kaṭ 'reh-i her kimse āḥir öz murādıda
4. Yügürsem her ṭarafğa 'ayb kılmaḅglar bu vādide
5. Mişāli tilbe étmen kār vānıdın edā-şikenim
6. Melālet oḅlarıdın dil-fiğār sīne çāk āḥir
7. Yıkıldı nātüvānlıḅ birle cism derd-nāk āḥir
8. Ḥudāğa şükr kim kédım anıḅg yolıda pāk āḥir
9. Muḥabbet otı da küygeç bolub bir tūde ḥāk āḥir
10. Fenā bādı tikib nām-ı nişānıdın edā-şikenim
11. Kılıb yād ötken 'ömrümni çemen āb-ı revānıdın
12. Muḥabbet-nāmelerni yād alıb sevsen zebānıdın
13. Tiken zaḥmetni mḅglab gonçanı kanlıḅ dehānıdın

14. Oğub gül defterini bir varak faşlı huzānıdın

15. Cihān bāğıda bülbül dik fiğānıdın edā-şikenim

300.

1. Siyādet çarhını mihiri ʿaşālet evcini māhı

2. Şeh-i mülk-i fenā kürsi vü şemsi ʿarş har-gāhı

3. Yétüşmes hāk-i küyğa Sikender-i Haşmet cāhı

4. Tırtıb mülkini şāhı haķıķat sırrın āgāhı

5. O şundaķ pīr-i kāmīl hānedānıdın edā-şikenim

6. Könğülni il diyārı içre baydağ ibtihāc eyley

7. Barıb kimğa ğarīblıķ birle ʿarz-ı ihtiyāc eyley

8. Ne sūd andın ki şerh-ı dostānım yüz kılac eyley

9. Başımgā tüşti ğurbet āfitābı ne ʿilāc eyley

10. Felekni gerdişidin sāyebānımdın edā-şikenim

11. Qaddimni hām körenler ʿışķ-bārı miñneti dērler

12. Tenimde nā-tüvānlıķ bāʿişi ğam keşreti dērler

13. Qayanda bolsa bir ğurbet keşide ülfeti dērler

14. Zamāne ehli maħlaş bu sebebdin Furķatı dērler

15. Néçe yıldur bir aşub zamānıdın edā-şikenim

301.

1. Êrmes miñge ğarāz gül güldin nişān özünĝ sen

2. Mergüb émes şanevber serv-i revān özünĝ sen

3. addı sehı yüzi gül onça dehān özüñg sen
4. ılığan emende onça bağrını an özüñg sen
5. Zinet-fezāy bağ u her büstān özüñg sen
6. ‘Ömri érür yatıb-men tofrağda zār u nā-kām
7. Sal sāye bağım üzre servinđdin iy gül-endām
8. ayretde men bolalmay āđāz ays-ı encām
9. Cān u köñgölde yoktur sensiz arār u ārām
10. Kél iy köñgül arārı ārām-ı cān özüñg sen
11. Zāhir ılıb barursen ki ‘iğve her ayanđa
12. Pinhānı ot salursen cism ire aste canđđa
13. Ki uzđatıb közüñgdin yüz fitneler zamānđa
14. Ğamzenđ salur niđārā ki řūrlar cihānđa
15. Ser fitne-yi zamān hem řūr-ı cihān özüñg sen
16. Mađbüb yok séniñg dik gül-ehre řūđ-annāz
17. Nağl addı nezāket bāđıda cilve-perdāz
18. ‘Iđkıñđda cān bérürge barsı mürd cānbāz
19. ‘Uđđāđ ullarıñge cāizdür eylesenđ nāz
20. Tā kiğver-i melāđat tağtıda ān özüñg sen

302.

1. am boldı āmetinđdin gülşende nağl tirlir
2. Ağznıñg ğamı da onça an eyledi cigerler

3. Tabmas egerçi andın ehl-i daķık eŝerler
4. Lāf urmasın bilidin dehr içre mū-kemerler
5. Tenhā laṭīf peyker nāzūk miyān özüñg sen
6. Eyle muḥabbet tiŝiñge dürrler ‘adenda da‘vī
7. Hem la‘l-i lebleriñge mülk-i Yemen’de da‘vī
8. Ŗehlā éki közüñge āhū ḥattında da‘vī
9. Ṭūṭī ŝeker ağızdın saçıb saḥında da‘vī
10. Bāṭıl érür tamāmı ŝīrīn zebān özüñg sen
11. Nāz eyle bāzdır sen iy serv-i ḥoŝ ḥīrāmān
12. Furķatnı bū‘l-heves sen ‘ıŝķımda bérmediñg cān
13. Āḥir bu töhmet ile bağrımın kılmağıl ķan
14. Yüzgen yeri de turmay yüz yolu ‘ahd u peymān
15. Zālīm cefā-şi‘ār u nā-mihr-bān özüñg sen

303

1. Dehr ārāmın çekmeken cevr ü cefālardın biri
2. Kaldı mu hem körmekend derd ü belālardın biri
3. Eylesem zāhir eger ol ibtilālardın biri
4. Ṭāķat étmes derd-i ‘ıŝķa mübtelālārdın biri
5. Ŗerḥ-i ğam kılsa ķanı bağrı edālardın biri
6. Çarḥ dik dāyim yürey ‘ıŝķı da ser-gerdān bolub
7. ‘Arŝa-yı ‘ālemni kézdım bī-ser ü sāmān bolub

8. Ğam bilen oldum esîr-i ğuşşâ-yı hicrân bolub
9. Kâr u barım kέçelerde nâle vü efgân bolub
10. Sormadı hâl-i dilimni âşinâlardın biri
11. Peykerimni leşker endüh pâ-mâl eyledi
12. Rişte-i cânımmı hicrân mihneti nâl eyledi
13. Ğam hicrümü kesreti könğlümni bî-hâl eyledi
14. Kâmetim hem hasreti mânende-yi dâl eyledi
15. Fikrim ebrûsı irür müjgân aşâlardın biri
16. Ber-seri bîçâreliĝdın kέçeler bîdâr idim
17. Ber-seri él tañesidin sînesi efgâr idim
18. Çâre tapmay bu ikévge zâr u hem nâ-çâr idim
19. El- ĝarağ dañim kayĝular ile bîmâr idim
20. Hem-demin irdü vü rengim kehrübâlardın biri

304

1. Dér édim dāyim özüm alem ara hurrem tutay
2. Yâr olub ayş-ı tarab ehliĝa terki ĝam tutay
3. Dehr ara āzâdeler dāmānını muhkem tutay
4. Özni bāz ol derd külfet ehliĝa hem-dem tutay
5. Çünkü hāşıl bolmadı ol müddeâlardın biri
6. Mihrbānliĝ-pîşe eyleb kimge körküzdüm vefā
7. Terk-i mihr eyleb miñge haddin füzün kıldı cefā

8. Yok  r r min dik kişi t li  zeb n bahtı kara
9. M ng vef ga bir vef  hem k rmedim  alem ara
10. Qalmamış bolgay meger ehl-i vef lardın biri
11. Her taraf yildim y g rdim hayf kim leyl   neh r
12. Sa y kıldım Qays nev  olsa eger enc m-k r
13. Her tarıq olsa rızası birle boldum  st v r
14. Gerçi kıldım hizmetide  mr şarf u c n niş r
15. H lime bir baqmadılar ağnıyalardın biri
16. Nece bir dostlar musarrıf-ı evk t eyledim
17. Nece  l ortası da hayr m himm t eyledim
18. Nece şeyh h nk larga  b det eyledim
19. Nece hak derg hiğa yığlab m n c t eyledim
20. Bolmadı hergiz ic bet ol du alardın biri

305.

1. M ddeti d ny   c n y ldim y g rd m her taraf
2. H sreta kim boldı n d nlığ bile  mr n telef
3. Baradur men nağd-ı t  atdın boluban h li kef
4. Yol mağ f  mdi k dem kaydağ urar men l  tuhaf
5. D b kolumdın tutma k nçe reh-n m lardın biri
6. K çti evk tim dirığa b yle n d nlığda hayf
7. Bendemen d b tutmayın emrini nad nlığda hayf

8. Nefsim ölmesdin baradur nā-müselmānlıkda hayf
9. Qalğan ömrim hem öter imdi pāşimānlıkda hayf
10. Zāil olmay evveli kibr ü hevālardın biri
11. Kéçe kündüz tinmeyin cān kınadım dünyā için
12. Hızmet-i şāyeste hergiz kılmadım Mevlā için
13. Böyle rüsvā men yürüşte dāyimā bī-cā için
14. Étme dāyim yahşī ‘amel hāşıl dirīg ‘uqbā için
15. Bu érür men eylegen cevri ü cefālardın biri

306

1. Mūnisiñ tālī‘ zebūnlar yār bahtı qaralar
2. Hem-demīm tīg almadın sīnesi şad pāreler
3. Bisterin hāq-i mezellet tekye serīg hāreler
4. Ğam-güsārımdur beliyet deştide āvāreler
5. Maħrem-i rāzım olub mātem-serālardın biri
6. Her kişi ‘ālemde köp çekse cefā-yı ‘ışkını
7. Bilse rāhat-ı cānığa renc ü belā-yı ‘ışkını
8. Pād-şāh hūsn çarlab mübtelā-yı ‘ışkını
9. Serfirāz eyler émiş bir kün gedāy-ı ‘ışkını
10. Şükr kim köpide men durmen gedālardın biri
11. Furkatı bir serv-kāmet ‘ışkıda bolgeç esir
12. Qumrı yanğlığ tartarım şevki de feryād sefir

13. Kaş ile müjgān qanıdın yanımda tīg ilgimde tūr

14. Cuğd dik vīrāne içre gerçi boldum cāy-gīr

15. Bir haber almas kēlib peyker-hümālardın biri

307

1. Kēlib Rūmnı şehī maqbūl fermān eylesün şāhım

2. Qulunġnı hıyālī de cānını qurbān eylesün şāhım

3. Du‘āy nuşretinġni her müselmān eylesün şāhım

4. İlāhi devletinġni haq firāvān eylesün şāhım

5. Meded-kārınġnı dāyım şāh-ı merdān eylesün şāhım

6. Kél iy bülbül ‘ışkıda ciger-süz āh efgān ét

7. Hızān evrāqıdın harfi oqub çāk-i giribān ét

8. Vefā tavqın salıb boynunġğa qumrı özni giryān ét

9. Nesīm-i rūḥ-perver kél gülsitān içre cevlān ét

10. Qaddin gül-şen kibi her yana meyelān eylesün şāhım

11. Cihān ehli heme müştāqdur körmeqqa gülzārın

12. Ki bübüller cünümüğa yazıb gül tomarın

13. Hırāmını körüb tavus unuttı özni reftārın

14. Közüm āyīnesiğa keltürüb öz ‘aksi rühsārın

15. Bu manzardın temāşā-yı gülsitān eylesün şāh-ı mey

308.

1. Çemen ehli yasab evvel önge gül bergidin har-gāh

2. Ayağın öpgeli serv-i şanevber yér bile hem-rāh
3. Yaķıb kevkeb çerāğını felek rüşen étib hem māh
4. Tökerler şebnem ü gül yérge sīm ü zer içün nā-ğah
5. Bukün seyr étkeli ʿazm-i gülsitān eylesün şāhım
6. Muķavves kaşları ʿālem élini dār giridur
7. Közin merdümleri hūn-rīzlerni bī-naẓīridür
8. Hıtt u hālını vasfın yazgeli Furķat debīridür
9. Cemāli hūsn ıķlimi nī devletlik emridür
10. Özni serv kāmetslerğa sultān eylesün şāhı

309

1. Lāleğa baķmaq ʿabeş ruhsār alıñgnı körüb
2. Bāğ ara nergisğa hem çeşm gazālıñgnı körüb
3. İsteme ki sünbül-hıttā zülf-keşālıñgnı körüb
4. Sehdür tūbā démek raʿnā nihālıñgnı körüb
5. Yā ki cennet bāğ-ı gül-zār cemālıñgnı körüb
6. Ni melāhat érdi kim yek-bāre iy zībā-cemāl
7. Yüz açıb bir gamze birle eyledinğ bī-hūş hāl
8. Yutmağıl kim köz kızarğan çağ idi bu bir hayāl
9. Rūzede kevşer kırağında hayāl éttim belāl
10. Yüz üze leb leb üze şebreñğ hālınğ [körüb]
11. Yüzmen Tenğri çün iy hūş öziñgni eyle fāş

12. Tā ki ol bī-çāre eyler iştibāh içre telāş
13. Pertev-i nūr cemālinġdin tolub göziġa yaş
14. Saġınur ʿāşık rū-be-rū kélmiş kıyaş
15. Közġü de meşşāta her sāʿat vişālinġni [körüb]
16. Bāġ-bān-ı dehr tapmay eylenib devr-i felek
17. Ƙadd u ruhsārınġ kibi bir serv-i gül boldı helek
18. ʿĀrızınġ bārında bülbül kılmadı gülni tilek
19. Servdin kıumrı néteġ rem kılsa tūbādın melek
20. Cilve-yi kıadd hāleti de itidālınġnı [körüb]

310

1. Hāsetinġdin kim köġül zāhir nizām eyledi
2. Sāye saldı başıma serverinġ terahġhum eyledi
3. Yıġladım hātınġ körüb ġonçaġnġ tebessüm eyledi
4. Nergisinġ efsün u gül-berġinġ tekellüm eyledi
5. ʿAkl-ı gül tabtı firīb mekr dalı nġnı körüb
6. Yok saçıġnġ sevdāsıdın bir laḡzā-yı temkin minġge
7. Yétkürüb nükhet şabā tā bérnese teskīn minġe
8. Tilbe-men hātır-ı perişānlıġ érür ayın minġe
9. Élġe işretdür yenġi ay körseler līkin minġe
10. Yüzlenür aşüftelüġ müşġin hilālınġnı körüb
11. Furqatı barsın anınġ işkıda āh-ı serd eyle

12. Muẓdarib ḥāl ü sirişk al u rû-yı zerd eyle
13. Ƙalma dīvār astıda bu renc ü ğam-perverd eyle
14. Sevdüre **olyan** iy Nevāyī özni mehleke derd eyle
15. Şāyed étgey raḥm ol ƙātil bu ḥālīngni körtüb

311

1. Könğlüm ister olğalı ol ḥūr-sīmā birle dost
2. Ya'nī ol nāz-āferīn ü cilve-pirā birle dost
3. Tilbe ƙılmaƙ ƙaşdıda bulğanda dānā birle dost
4. Yār bolmaƙ taṅg émes mén zār u rüsvā birle dost
5. Kim perī gāhī bolur mecnūn-ı şeydā birle dost
6. Ağzıdın isteb nişān bir dem téyib olturmağum
7. Tā tiriğ mén özge söz bir nükte andın sormağum
8. Eylemey cāndın güzer lāf-ı muḥabbet urmağum
9. La'lini sévdim közini ƙatlidin ƙığurmağum
10. Né ğam ölmekdin kişi bolsa mesīḥā birle dost
11. Yoƣturur küc ḥarābāt içre hīç kindin kemim
12. Hışt-ı ḥum tā cem érür sınığan ƙadeḥ cām-ı cemim
13. Mestliğ bī-bāklığ dāyım refīƙ u hem-demīn
14. Bāde-peymā zāhid olsa düşmen érmestür ğamın
15. Mén ki boldum bir ḥarīf bāde-peymā birle dost
16. Ger bağır ƙanı nişānı köz yaşında köp turur

17. Ança yaşlar başıma atқан taşında köp turur
18. Dimeñgiz ehl-i cünün niçün қаşında köp turur
19. Zülfi sevdāsı bu sevdāyı başında köp turur
20. Bolsa sevdā ehli tañg yoқ ehl-i sevdā dost

312

1. Yüz bahār olsun ki ʿālem-i gül-şen imkānıda
2. Yoқ érür bñy-ı ʿarāvet sñnbñl ü reyhānıda
3. Yatmaқ andın hñb émes mü Һasreti zindānıda
4. Serv-қadlıg güli-i cebñnliг dostnı hicrānıda
5. Olga mén né güli bile né serv-i raʿnā birle dost
6. Mihr bende ʿarızığa gerçi ol hāver şehī
7. Boldı yer opmaқ bile çarh-ı muʿallā har-gehī
8. Çeşm-i ümīdim yarur fikr eylegeç hāk-i rehī
9. Hicrdin ʿālem қараñgudur velī yoқdur gehī
10. Cilve қılsa ol cemāli ʿālem ara birle dost
11. Yoқ ménge çekmek yatıb kñyıda gāmdın yaһşıraқ
12. Hārlıg hicride bolgan muhteremdin yaһşıraқ
13. Cevri anıñ özgeler қılған keremdin yaһşıraқ
14. Hızr yüz mihr ile tutқан cām-ı Cem'din yaһşıraқ
15. Tutsa mey dñrdini yüz tārāc u yıgma birle dost
16. Hırşlāyı birle қılma dāmıñg ālñdelıқ

17. ʿĀlem içre bolmağay mundın yaman beyhüdeliğ

18. Sîn ü teşvîş ü cihân ü renc ü ğam fersüdeliğ

19. Bolma dünyā dost ger ister isenğ āsüdeliğ

20. Lîk her né kılsalar bol ehl-i ʿuqbā birle dost

313

1. Furqatî iç zehr-i ayağı kélse qanma dostdın

2. Telh-kām oldum déme hergiz usanma dostdın

3. Tanımas lîk kılsa hem her çend tanma dostdın

4. İy Nevāyî néçe düşmen bolsa yanma dostdın

5. Çünkü bolmışdur sênge yüzminğ temennā birle dostdın

314

1. İy vefā ehli ki barsız yolu üzre intizār

2. Haste vü meʿyūs u zār u sîne çāk ü dilfigār

3. Semm raḥşığa bolur mu naqd cān kılmay nişār

4. Veh ki meydān ʿazmiğa sekretti ol çābüksüvār

5. Kim durur kim esrāğa imdi ʿinān ü ihtiyār

6. Hāşılıım ʿışkıñg da çekme küdürümni renc ü taʿb

7. Hāsta men yüz nîşin ü ğam cānımdadır iy nüş-ı leb

8. Özde tutmay bir men pās-ı nāmūs edeb

9. Kaş u yüzniñgdin eger artar cünūnum yok ʿaceb

10. Tilbelik-gāhım yenği aydur müdded hem nev-bahār

11. Mén ki bar-men ʿıŝk ara nā-murād u bīkesī
12. İŝitiñg dādımnu raħm eylenğ körüb ħālim besī
13. Ortanur cān ü dilim tartıb ŝerāre çün ħasī
14. Çāk étiñg gögsüm ger çıksun otluğ āhım ŝelālesi
15. Bir nefes bolğay ger bu endūh otı tabqay qarār
16. Dost düşmen paymāl boldı yigit cānıñg üçün
17. Tā körüb maħv-ı cemāl oldı yigit cānıñg üçün
18. Isramağ imdi muħāl oldı yigit cānıñg üçün
19. ʿAql u fehm āŝüfte-ħāl oldı yigit cānıñg üçün
20. Kim yine öydin munıñg dik çıqmağıl ālūfte-vār

315

1. Cā-be-cā érmes cihān ğabrāʿsı da qaŝr-ı ʿamel
2. Dehr ğaddar u felek né raħm u devrān pür ħalel
3. Sūd yoğ hergiz egerçi eylesen saʿy u cidāl
4. Sākıyā çün içgümüzdür ʿākıbet cām-ı ecel
5. Bāde tut andın burun kim bizni öltürgey ħumār
6. Özgeğa hergiz démeñg kim yār yār olsa néteñg
7. ʿĀŝıq-ı bī-dīl bu sözdin bī-qarār olsa néteñg
8. Vaŝlınuñg köp fırsatı endek ŝumār olsa néteñg
9. Bir zamān-ı hicr çün miñg yılça bar olsa néteñg
10. Çünkü bolmas hiç kiŝiniñg ʿömri bolsa pāy-dār

11. Nağme-yi ehl-i muḥabbet Furḳat'a aysıñnı tüz
12. Dér idi aḥbāblar öpmekdin tız ümīd üz
13. *
14. İy Nevāyī şükr kim meydānga ol şeh koydı yüz
15. Kim yolında ḳalmadı nevmīd-i cān-ı ḥāk-sār

316

1. Cān ara şekli elf-i ra'nā nihālinğ şadaḳāsı
2. Nuḳımınğ ma'nāsı ol şeker maḳālınğ şadaḳāsı
3. Yüz könğül bir könğlünge kéç ḥayālinğ şadaḳāsı
4. Köz ḳarası eşk-i gül-günımda ḥālinğ şadaḳāsı
5. Eşk-i gül-günım gül-i ruḥsār-ı alınğ şadaḳāsı
6. (Hicr ara köydüm bütün başdın) ayağ uryān tenim
7. Ben cünün şahrāsını mecnūnyım uryān tenim
8. ıışık otı te'sīridin mū olğu dik sūzān-ı tenim
9. Dūd-ı āhımdın ḳararmış firār u ser-gerdān tenim
10. Āteşin ruḥsār üze müşgin hilālinğ şadaḳāsı
11. Hiç āteş tız émez uşşāḳ çekmiş āh tek
12. Söz hiç dil söz émez bu nāle-yi cān-gāh tek
13. Ét gedālar ḥāline lūtf-ı teraḥḥum şāh tek
14. Şevḳ-i vaşlınğ yanduran nākış vücūd-ı māh tek

* Metinde boş bırakılmıştır.

15. Zerre zerre āf-tāb bī-zevālinġ şadaķāsı
16. Ğayr ger véirse ħayāt-ı Nūĥ kılmam terbiyet
17. Til ki érmez zıkrinġe meşrūĥ kılmam terbiyet
18. Yādınġga dil olmasa meftūĥ kılmam terbiyet
19. Āşıyan tende mürġ-ı rūĥ kılmam terbiyet
20. Olmasa pervāne-veş şem^c-i cemālinġ şadaķāsı

317

1. Cān fedādur derdinġge kim anı tartalmadı
2. Zor érür tā bara gerçi dilde řāķat ķalmadı
3. Ğarĥ kim başımġa ħaber-i sevdāyı hicrinġ salmadı
4. Hicrinġge cānım fedā olsun ki cānım almadı
5. Étdim āĥır müjde öyi zevķ-i vişālinġ şadaķāsı
6. Yérde aķdı su olub közler yolınġda tır m'ola
7. Bir kélib bu intizārınġ ħālini sorsańġ n'ola
8. Beyt-ül aĥzān eyledim Ya'ķüb tek ber-pā bula
9. Yūsuf-ı güim-geşte kimdür ki senge mānend ola
10. Yüz anġa mānend ħüsni bī-misālinġ şadaķāsı
11. Şeyĥ-i nāķış ħan-ķāĥına ķadem ķoymańġ hemān
12. Naķş köńglünġga yétib cānınġa eyleydi ziyān
13. Mesken étdim Furķatı meyĥānedür dār-ül'amān
14. 'Afv éder ħizmetde her noķşānımız pır-i muġān

15. İy Fuzūli cānımız ehl-i kemāliñg şadaķası

318.

1. ʿĀşık-ı dildādedür men dilberimni gövleme
2. Aḥker oldı ğam otıda peykerimni gövleme
3. Seyr kılmadım baḥr ü berr ḥuşķ u terimni gövleme
4. İy şabā ğam-ı bādedür men bisterimni gövleme
5. Çün şafaķ-ālūde men ḥākisterimni gövleme
6. Çarḫ kec-reftārdın bī-ḥod ʿalāmetler kélür
7. Bu sebeb közdin yüze eşk-i nedāmetler kélür
8. Ger yürekni kıuzġasam şīrīn ḥikāyetler kélür
9. Her zamān Leylī'din ménġe kitābetler kélür
10. Sen ki Mecnūn bolmasaḡ ser defterimni gövleme
11. Ğamdın āzāde bilür āzādelerni ḥālimni
12. Yoķsa miskīn ne bilür şehzādelerni ḥālimni
13. Ḥurde-dānlar bilmediler sādelerni ḥālini
14. Ḥāne vīrānlar bilür üftādelerni ḥālimni
15. İy ki maḥrem bolmasaḡ çeşm-i terimni gövleme
16. ʿİşķ sevdāsı tüşüb başımġa aḥvālim ḥarāb
17. Cānım eyler ten ara sim-āb yaḡlıġ ızdırāb
18. Taʿne kıлма zāhidā könġlümde ğamlar bī-ḥisāb
19. Tā kişġa derd tégmey bolmadı baġrı kebāb

20. Dilde derdiñg bolmasa derd-i serimni gövleme

319.

1. Néçe künler hem-dem özge vahşi vü tayr eyledim
2. Bilmedim bu yolda şer kıldım yā hayr eyledim
3. Ğam hücum etti anıñg çün meskenim deyr eyledim
4. Lā-mekānnı şehrini bir hūb-ıla seyr eyledim
5. Cebre'ıl-i ıışk men bāl ü perimni gövleme
6. Ki özümnü suğa urdum gāh ötge dem-be-dem
7. Bolmadı devrān şafāsı laḫzā-yı başımğa kim
8. Tā şer'iyetni tutub kıydum tarikatge qadem
9. Baḫr-ı rahmetge kirib kıldım vücūdımni 'adem
10. Ma'rifetdin bī-ḫabersin gevherimni gövleme
11. Çün qadem kıydunğ bu yolğa bolma bī-maṭlab velī
12. Faqr-ı zillet bol tolaşma gurbet-i maṣıb velī
13. Furqatı ser-keşte bolsañg yığlağıl her şeb velī
14. Zerre deryā-yı ma'anī boldı çün meşreb velī
15. Dide bīnā bolmasañg köb cevherimni gövleme

320.

1. Sāḫıyā tut bāde kim ḫāşiyeti kevserçe bar
2. Cān meşāmığa şemīm-i nükhet 'anberçe bar
3. Ā'fiyet zevrakçası ménge kaçan sağarça bar

4. Mevc deryāsı ʔalātüm ŗüriş-i maḥşerçe bar
5. Kaḫre eşkim yérge tüŗse baḫŗŗŗi gevherçe bar
6. Tutkil iy ʔıŗk u muḫabbet yolıda ādābını
7. Kılma esrārınğa maḫrem her néçük nā-bābını
8. Eyledinĝ ḫāŗıl çékib yüz miḫnet girdābını
9. Eyleme her kimğa zāyiç gevher-i nā-bābını
10. ḫaḫ-sühenler bī-ḫaberler könĝlige neŗterçe bar
11. ḫāḫ-sār-ı bendesiĝa luḫf-ı ḫaḫ çendān bolub
12. Kim ĝurūr étse anı dergāhıĝa ŗeyḫān bolub
13. Ādem ü cīn ü perĝe server ü sultān bolub
14. Ol Süleymān nebī bir mūrçeĝa miḫmān bolub
15. Peŗŗe-yi lāĝarmı kör bu yolda İskenderçe bar

321

1. Fıkr élini tutmaĝıl zinhār kim ʔırfān körüb
2. ḫırkasını ceybide yüz çāk ü bī- dāmān körüb
3. Bī-nevālıĝdın déme her sāʔati giryān körüb
4. Baḫmaĝıl çeŗm-i ḫaḫāret birle bī-sāmān
5. Kim alar bāḫındaki ḫaŗmetleri Kayserçe bar
6. Furkatā tütī ḫabınĝ gülŗeni imkānğa ḫayf
7. ḫurde-yi nazmınĝ ḫurdsız bir néçe insānĝe ḫayf
8. Yér saman kim ŗehd ile ŗeker értür ḫayvānğa ḫayf

9. Müşr-i bādıma sühenini her néçük nādānga hayf
10. Qadrini bilgen kişige yāqūt-ı aḥmerçe bar

322

1. Yıǵıldı derd ehli munda déb bir encümen bolsun
2. Şabūḥ-ı feyz ʿaṭā kıl kim heme né zikrisen bolsun
3. Veliler rūḥ-ı pāki közgüdin pertev-figen bolsun
4. Kerem kıl yā ger kerīm bu ḥalkada gül-pirāhen bolsun
5. Heme ol yārnı derdi birle cān-ı ten bolsun
6. Çıkıb küyken yürekdin dem-be-dem dīvāneler āhı
7. Fiğān nāle kılsun mest olub özdin kėtib gehī
8. Ḥazān bolsun egerçi kėtse cān kılmasdın ikrāhı
9. Ḥarābāt ehliğa bezm-i fenādın yoǵ diger rāhı
10. Heme raqs eyleban bu ḥalkada gül pīrāhen bolsa
11. Kıyāmet vehmidin iy dostlar tartıb fiğān yıǵlaŋg
12. Sirişk urnıǵa bolsun köziŋizdin ḥūn yıǵlaŋg
13. Kılıb şıdķ ile tevbeni vird-i zebān yıǵlaŋg
14. Keliŋg iy ehl-i diller uşbu ḥalka içre kıan yıǵlaŋg
15. Ki her bir kıaṭresi ʿāşık şehīdlerǵa kefen bolsun
16. Cihān ʿiyş u neşāṭı riştesıǵa bolmaŋız pā-best
17. Uruŋg tā püşt pā kélse nazarge tapsaŋız ger dest
18. Yürüŋg dīvāne-veş dāyīm boluban bī-ḥod u bī-hest

19. Ki ʿıŝk būstānı kim seyr étinġler iy gürüh-ı mest
 20. Heme ƙan yıġlanġız bāġ-ı muħabbet tā ƙemen bolsun

323

1. Üzüb dilni ʿ alāikdin olar birle vedāʿ eylenġ
2. Démeġka zıkr-i ħaġnı ħānġāhda ictimāʿ eylenġ
3. Muħabbetsiz kişilerdin ƙaçınġ belkim nizāʿ eylenġ
4. Bu ħalka içre cān ü dil bilen raġs u semāʿ eylenġ
5. Ki āġāhlik bilen ƙıġġan ʿaraġ müşġ-i Ħoten
6. Gedāy-ı ʿıŝkdur sen ʿömr ƙıl faġfūr-ı vaġt sen sen
7. Ħarāb olsaġ eger derdi bilen maʿmūr-ı vaġt sen sen
8. Süleymānsın ƙaleb yolıda gerçi mūr-ı vaġt
9. Cemāl-i maʿşūġınġnı isteseġ manşūr-ı vaġt sen sen
10. Ki her ʿaşıġını boynıġa anı zülfi resen bolsun
11. Be-ħaġġ-ı zāt-ı pākinġ ʿāşī Fürġat āhın işitgil
12. Keremlik pād-şāhımsın gedānı dādıġa yétgil
13. Günāhım bī-ʿaded settārsın ʿaybımnı bérkitgil
14. Ħudāyā uşbu meşreb-i ƙalbini İslāmdın étgil
15. Şu ħalka içre şāh bolsun gedā bolsun ki men bolsun

324.

1. Gül yüzünġ devride cānā sünbül-i ter kākülinġ
2. Baş ayaġınġge ƙoyub dāyım berāber kākülinġ

3. Yā hümādın zīb üçün alğan qara per kākülinġ
 4. Şeh-per-i Cibrīl-i emīndür başdaki her kākülinġ
 5. Eyleney cānım taşadduġ uşlayın zer-i kākülinġ
 6. Tolġanıb çıqdınġ kéçe kecg taķıb per-dāz ilen
 7. Lāl kıldınġ bezm élin ħar-gāhı eyleb sāz ilen
 8. Tūṭı dik kıldınġ tekellümler mühīn āvāz ilen
 9. Yüz kızartıb bādedin ‘aqlımnı aldıñġ nāz ilen
 10. Hoş yaraşmış serv-ķaddınġga şanevber kākülinġ
 11. Şoġbetinġdin tāb ki men ħaste dil-i nevmīd olay
 12. Yoklaġıl bezminġge bir tün luṭf étib şıdķınġ bulay
 13. Néçe bilmey ġonça aġzınġ remzīni gül dik solay
 14. Māl ü mülkim hediye eyleb ķāmetinġdin ürküley
 15. Her zamān kıldı dimāġımnı mu‘aṭṭar kākülinġ
 16. Tutmaġıl hergiz ķulaġınġ müddeī ger kılsa pend
 17. ‘Ayn ħūblıġ çağıdur meydān ara sekerāt semend
 18. Dāyimā eyler du‘āyınġ men kibi müstemend
 19. Devletinġ bolsun füzūn-iķbāl hem andın bülend
 20. Dāyimā düşmenlerinġ öldürsün ejder kākülinġ
- 325.
1. ‘Arşay-ı ‘ālemni kézdim köp zamānlardın biri
 2. Senġe ķarşu körmedim Rūm İşfāhanlardın biri

3. Bol ʔaraf-ı ʔoʔand u Ūş u Andicānlardın biri
 4. Raħm ʔıl ölgen ʔulıngdur men ʔaçanlardın biri
 5. ʔalʔasın boynumğa salıb sūd-re ʔanber kāküling
 6. Devr alurda her ʔaraf baʔıb ʔizāring tébretib
 7. Cilve ʔılding silkinib altun ʔomarıng tébretib
 8. Bəl tutub hem ékki zülf-i tābdāring tébretib
 9. Oynay oynay bağrım izding ʔuş onarıng tébretib
 10. ʔaddınga ʔulğan turub cānā muʔammer kaküling
 11. Ravzā-yı Rıdvān érür miñge ser-i kūyıng seni
 12. Serv-i güldin yahşıraʔdur ʔadd-i dil-cūynung seni
 13. Taşladıng Furʔat ara érdim rızā-cūyıng seni
 14. Bir gulām-ı kem-terin Rüşen-i duʔā-gūyıng seni
 15. ʔaşd-ı tārāc étmesün könglüm ser-ā-ser kāküling
- 326.
1. Muħammed ʔūdā-yār ʔāng tilinden
 2. Démiş cān bir küni ol devr-i devrānlar ʔayan ʔaldı
 3. Serir-i salʔanatda ħükm-i fermānlar ʔayan ʔaldı
 4. Münaʔʔaş ħāneler zerrin nümāyānlar ʔayan ʔaldı
 5. Revāʔ u pīş-i ʔāʔ u ʔaşr u keyvānlar ʔayan boldı
 6. Muʔarnes şeh-nişin-i zerkārı eyvānlar ʔayan boldı
 7. Bar érdi ħizmetimde kéçe kündüz yahşi hem-demler

8. Béliğa bağlağan ƒılā kemer gül çehre maħremeler
9. Mişāli bu ‘Ālī Sīnā Felāƒūn ƒab‘ ademler
10. Fetānet bābıda elken heme ħaƒƒı müsellemler
11. O şundağ ehl-i dānişler süħandānlar ƒayan ƒaldı

Şā‘iriñg Muƒaddimesi

“Fergāna ƒalem rüyiñg fermān-revān Seyyid Muħammed Ĥüdā Yār Ĥān merħümü kim né çend yıl sikke-i devlet étiñg şāhlıƒ nāmıda érdi. Ve kūs-ı salƒanat cihān-penāhlıƒ bāmı da nā-gāħ ħazret aħkām‘ül ħākimīñg fermānı birle devlet ħümāsı anı başıdın sāye küterib rāħat zāvīyesidin ıkıb miħnet bādīyesığa tüşken ħuşuşı da ğurbet vīrānesi de özini ğarīb körüb arĥ-ı kec-reftārını bīdādıdın şikāyet bünyād ƒılıb esās-ı devlet ü Ĥüdām-ı Ĥaşmetlerni yād eyleb bir munça ħasret-engīz ü nedāmet-āmīzlıƒ birle dégen sözlerini istimā‘ ƒılığan kişiler taƒrīridin müsāvda eyleb ol merħümnı öz tilinden Kemīne Zākircān Fūrƒat muħammes silkide edā ƒıldım. Çün kim daƒıƒ-binler köziğa saħn ra‘nāsı birle zībā körünür bolğay.”

327.

1. İdi altun cilve ħizmetde ħāzır dāyimā ƒullar
2. Turardı her ƒaraf şaf şaf siyāsetlıƒ yasavullar
3. ıkıb ser-bāz meşƒıdın felek üzre ğulāğıllar
4. Yürerdiller taƒıb aldımda şāƒırlar celāciller
5. Nesīm atlığ Ĥabeş erkimde der-bānlar ƒayan ƒaldı
6. Uşol efgān bāğım érdi irem bāğını taƒlıdi

7. Tozar érdim barıb ol yérde bezm-i Cemşid'i
8. Menge ıyd érdi her kün élni bolsa bir ıydı
9. Barıb körmek uşol yérlerni yoqtur imdi ümıdi
10. Anıng dik cennet asā bāğ-ı bostānlar ayan aldı
11. Müyessser érdi kāmımğa hemışe yahşı dilberler
12. Beşer nesl ü mülk-i şüret perı-veş hür-peykerler
13. Benefşe zülf ü reyhān haıı u gül çehre semenberler
14. Sehı add gonça ağızlık bahār nāz-perverler
15. Nezāket bāğıda serv-i hırāmānlar ayan aldı
16. Yügürüb her araf ser-kārlar yüzminğ şıtāb eyledi
17. Bérürdiler hazīnemğa harācını hesāb eyleb
18. Kélürdiler ıkıb her yılda şahrādın tınāb eyleb
19. Hıyānet eylemey bir harf yazsa ızdırāb eyleb
20. Néçe zerrin alem mirzāy dıvāneler ayan aldı

328

1. Felek çékti bu menzilge ğam u endüh ile raııtım
2. Başımdın kétti devlet yüz ökürdi alıc u baııtım
3. Havādiş eyledi ber-bād āhir tāc ile taııtım
4. Körüben ılsalar ğam-hārılığ bu hālet saııtım
5. Menge cānın néter étken adr-dānlar ayan aldı
6. Kéçerdi afiyetliğ varıasında māh ile sālım

7. Sürür şād idim peyveste vü gam érdi pāmālım
8. Olub ferhunde kündin kün sa‘adet birle aḥvālım
9. Hemīşe eyler érdiler duā‘yı ‘ömr iḳbālım
10. Velāyet ḥaşıl étken yahşi işenler ḳayan ḳaldı
11. Seyāhat eyler érdim her yay eṭrāfını çendān
12. Ki evvel Merǵnān u Endīcān sonǵra şehr-i ḥān
13. Nesīm-i şeh ribātımdın tapar érdi ferāgat-ı cān
14. Çıķıb andın şikār eyleb bar érdim çüst ile kāsān
15. İser oltura ḳorǵan u nümünkānlar ḳayan ḳaldı
16. Firāz érdim ğariblikge tüşüb āḥir ne şeb oldum
17. Ferāgatdın ba‘ıd ü derd miḥnetǵa ḳarīb oldum
18. Zen ü ferzend ü māl mülk zerd-i miḥnetǵa ḳarīb oldum
19. Ḳalıb ğurbetde tenhā hem misāfir hem ğarīb oldum
20. O Naşre’-d-dīn Bég oǵlum ormanlar ḳayan ḳaldı

329

1. Uşol ser-kerdeler kim irdiler her işde sırdaşım
2. Ḳanı mundaǵ yaman künlerǵa tüştüm bolsa yoldaşım
3. Ḥavādiş taşıdın yüz pāre boldı tutsalar başım
4. Dil ü cānım ḳarındaşım ciger-bendim imükdaşım
5. Atadın yādgārım bég ü sultānlar ḳayan ḳaldı
6. Başıñge tüşe bir iş baş bérey déb lāf urǵanlar

7. Özüm birle heme devletni hem rahatnı körgenler
8. Şevke vü şevkiyetimni belki mendin yahşi sürgenler
9. Bozub ‘ahdın yamanlıg künde mendin yüz ügürgenler
10. Bukün ol körünmekler va‘de yılğanlar kayan qaldı
11. Kişi Cemşidinġliġ yetti ıqlimge emir olsa
12. Feridün-fer Sikender-ħaşmet Hüsrev-serir olsa
13. Ne çäre bir kişini ilki de kul dik esir olsa
14. Kanı kul elken işenler bu künde dest-gir olsa
15. Ukuşgan hırz-ı dâfi‘ né du‘ahânlar kayan qaldı
16. Qabul eyleb Hudâ bu tevbe birle ah-ı zârımdın
17. Yine Fergânega bir yol yetiver yetürgey mü güzârımnı
18. Kıvansa nâ-tüvân körġlüm körüb yâr u diyârımnı
19. Du‘â-gular içinde yahşi bilgen itibârımnı
20. Dirîgâ Furqatî dik dide giryânlar kayan qaldı

330.

1. Nigârı kim işi ‘aşıklara nâz-ı teġafüldür
2. Saçı ser-rişte her sarı çün devr-i teselsüldür
3. Esir-i ġaţı-ı bostân içre reyġân ile sünbüldür
4. ‘Acâyib şüh kim bermen émes ‘âlem biri kuldur
5. Giriftârı éki cādü közi Keşmîr Kâbildür
6. Ne bitkendür irem baġı da qaddın naġlıdınġ nev-res

7. Yüzinğdin tāze gülni qayda kördi köz açıb nergis
8. Déyüb hürşid tābı düşmesün déb bir dem érilmes
9. Éki ruhsāra düşken kırılıb ol éki zülf irmes
10. Meger kim éki gül berg üzre salgan sāye sünbüldür
11. Qaddinğ endişesidin dilde yoqtur eyleney taqat
12. Kıyāmetdin haber bérdi körünkeç yol néçük kāmēt
13. Bélinğ yādıda yüzlendi minğe bī-hāllik hālet
14. Lebinğ fikri kelāminğdın yetib her lahzada rāhat
15. Velī bir néçe bī-tevfik devāsı kand ile güldür

331.

1. Néçe men dik yételmey vaşlınğge bī-şabr u bī-sāmān
2. Firāqınğ vādīside çün koyun her sarı ser-gerdān
3. Qayu vaşfınğnı itürmen zebān-ı lāl ile cānān
4. Yuqattı gevher-i deryānı dendānıñ atı birlen
5. Bu düрге qarşu nā-gāh kélse anı narhı bezildür
6. Niqāb alma yüzinğ körsetmegil yārim körküzlengey
7. Cihānnı hūblarnı néçe hasūd-āmiz sözlengey
8. Çemen hayli yüz ü qadd haqqınğe tā ki özlengey
9. Bile almay rehī ısqınğ da cānımğa tā yüzlengey
10. Tüşüb-men bu haqar lık deşt ara kārım tevekkeldür
11. Eger çendī ki Furkat ol perī-veş vaşılığa yéttim

12. Yine hicrānı dāğın lāle dik bağrımğa bérkittim
13. Mesihānı felekde her kéçe nālemdin incittim
14. Kim ol gül ismini her beytni başığa gül éttim
15. Açılgey déb bahār eyyāmı sırar meşq-i bülbüldür

332

Muķīmī Ğazellige Furķat Muħammesi

1. Ağyār eyle kim ʿazm-ı mey-ħāne kılıb kéttiŋ
2. Bu ħīle idi řabʿiŋ rindāne kılıb kéttiŋ
3. Nā-ħaķ meni řahr eyleb cürmāne kılıb kéttiŋ
4. Neki körünüb cāna dīvāne kılıb kéttiŋ
5. Ğaķ içre biğ bāre efsāne kılıb kéttiŋ
6. Yétme semüdü bolğanım ğurbet çekib āvāre
7. Hicrān elemin tartıb mén ħaste-yi bī-çāre
8. Ğam tığidin üstiğa kıldıŋ cigerim pāre
9. Cürmim ne idi közdin taşlab meni yek-bāre
10. Āvāre-i bu mülk fergāne kılıb kéttiŋ
11. Yatmış idi ħalvetde hū hū çekib āh eyleb
12. Miħrābını küncini öziğa penāh eyleb
13. Şu ħāne çekib serme közlerni siyāh eyleb
14. Ğüb oldı kim zāhidgā mestne nigāh eyleb

15. ʿAql u hūş u zühdidin bīgāne kılib kettiŋ
16. Nā-gāh kélürmen déb yolıŋa baķıb aķşam
17. Yıǵlar idim iy meh-veş köz yaşıım aķıb aķşam
18. Ne luţf kerem érdi işiŋi kaķıb aķşam
19. Kéliđiŋ ü yüziŋ şemʿin maķfilde yaķıb aķşam
20. ʿİşķiŋda meni āķir pervāne kılib kettiŋ

333.

1. Kéliđiŋ ü ne sūd andın bir laķza hem öltürmey
2. İş seŋge teǵāfüldür ħālimni körüb körmey
3. Hercāyī köŋgüldür sen bir vaʿde bilen turmay
4. Meyūs köŋgüllerni efsūs ger bir sormay
5. Ābād étiş urıǵa vīrāne kılib kettiŋ
6. ʿİşķiŋda tüşüb érdi başııǵa yaman ħālet
7. Şabr eyledim ü turdum el-ķışşa kılib řāķat
8. Bu nevʿ vefā resmi érmesdi seŋge ʿādet
9. Külbemde açıb ruĥsār yüz şükr kėlib saāʿdet
10. Menzil ki faķīrimni şāhāne kılib kettiŋ
11. Özüŋge eyā dilber özge ķişini özleb
12. Bīgāneliǵ eylersin Furķatge yaman sözleb
13. Bir sāde bu ʿāşķnı ķan yıǵlatsan yüzleb
14. Bir ʿömr raķīblerni ħursendliǵını közleb

15. Dünyānı Muķīmīğa ğam-ħāne kılib kettiġ

334.

Muħammes-i Furķat Ĥoķandī Bir Ğazel-i Nevāyī

1. Āh kim eyler felek peyveste kec-reftārlıġ
2. Cevr zılm ehl-i zamān eyler dehr ise ğaddārlıġ
3. Yétmey ol gül vaşlıġa her dem körüb yüz ĥārlıġ
4. Sāķıyā hicr élgidin köb tartadurmen zārlıġ
5. Mey kêtür kim maşlaħat érmes menġe huş-yārlıġ
6. Tola koy huş-yārlıġdın ne eşer bolġay menġe
7. Neş'esı mādām üçün cām-ı ķadr bolġay menġe
8. Nüş-ı cān tā çend ĥün-āb-ı ciger bolġay menġe
9. Mestliġ endüh kim baş kıoyşam meġer bolġay menġe
10. Maħşer ehli yār bī-ġavġāsıdın huşyārlıġ
11. Bir sırrı o baş ıa'nı bir sırrı ıa'nı raķıb
12. Boldı müşkil-terklik mihr az eyler Ĥabīb
13. Bu uçulan ġuşşāsıdın yétdim ölmekge ķarīb
14. Çāresi yā bādedür yā vaşl yā mürg iy ıabīb
15. Her kışı kim tapsa hicrān derdidin bīmārlıġ
16. Néçe çéktim miħnet ü külfet ile 'ālem ġamı
17. Néçe boldum 'ışķ ara derd belālar hemdemi
18. Körmegen endühlardın yā ne bu érken kim

19. Kaşdı́m ét hicr bî-ḥodlîğ ĩlâcımdur demi

20. Meyğa afyon yâr kı́l ger eyler érsenĝ yârlîğ

335.

1. Taş yaĝardı başıma ĝam taĝıdın iy mu'beçe

2. Ötmiş érdi şâdmânlıĝ çağıdın iy mu'beçe

3. Çün küterdiñĝ ḥârlîğ tofraĝıdın iy mu'beçe

4. Bérmigil yârab ḥayâtıñĝ bâĝıdın iy mu'beçe

5. Kim mey-i la'lidin oldu yérge ber-ḥûrdârlîğ

6. Ğâfiyetni isteken zâr olmasun âvâre kim

7. Tapmaĝay tâ közni sormay sâĝarı ser-şâre kim

8. Ḥırķâ-yı taķvânı kıoymas kıaysı zâhid yâre kim

9. Zühd iy sâķî belâ érmiş ḥoş ol mey-ḥ'âre kim

10. İçkeli câm-ı belâ bol işi ḥumârlîğ kim

11. Furķatî tâ ki zamâne şeyḥiĝa barmaķ bérür

12. Özni Ğucb eyle rü'yâsın otıĝa yaķmaķ érür

13. Bâde derdi kim añĝa leb-teşneler müştâķ érür

14. İy Nevâyî zühddin yüz kıatla artuķraķ érür

15. Bir sifâлмаĝ kûyıda kılsam zârlîğ

336.

1. Ne cürm ötdi ger bizdin bu neçelik fergâne tañĝ boldı

2. Yine bâzârı yoķdın ḥalkımız bî-ḥod körenĝ boldı

3. Kétib düşmeye ҡoldın iste kār ehl-i sırrıñg boldı
4. Néçe pervāsı yoqlar bezmide ҡānūn çenğ boldı
5. Anıñg çün yaħşılernıñg dillerin közgüsi zeñg boldı
6. Körüñdi dāne déb urdı özni meger érdi bilmesdin
7. Özi maʿlūm érdi cehd étib tedbīr ҡılmasdın
8. Bu yañglıg leşkeri ğam cemʿ olub başığa kélmesdin
9. Yorar her küçede bir maşlahat añğa tapılmasdın
10. Kétib şerm hayāsı anda bī-nāmūs u neñg boldı
11. Felekni cevridin hīç kimseler bolğay mu ğursendī
12. Yine yaş arılar yürmegey her laħza feraħ-mendī
13. Ğuşūşā bu zamānda eylemenğ her kéçe dilbendī
14. Körüb ibret alursız bir néçe yaħşı nī ferzendī
15. Yatıb her küşede şuğl étkeni tiryāķnıñg boldı
16. Ğamāķat ehl-i ğāle él ara özni bir hoş eyler
17. Tigin pulge imāretler ılıb hoş ğurūş eyler
18. Gehī āheste tünde emr-i nā-meşrūʿge düş eyler
19. Simālge nānı yoķ bir yolnı tapsa bāde-nūş eyler
20. Körünğ öz nezdiğa tartıb çün fülenğ boldı

337.

1. ıldı bir şemme-yi arızı sizge yaħşı singenler
2. Basıb köb aķçelemi imdiligde könğli tingenler

3. Közi tüşken qanığa tikmeken yolge élinkenler
 4. Emîr toğrısında hûb ahvâli bilingenler
 5. ‘Aceb bî-‘arlık küykenleri aţlas Frenk boldı
 6. kete déb āna u ānān baŋgada ʔayyār
 7. Çilinlerdin körer barken hemānā bî-‘aded azār
 8. Kélîb reste içige kimsege kılmas bunı izhār
 9. Velî zāhirde saĝ u bāţın da ölkü dik bîmār
 10. Hālayıķ ʔa‘nı aŋga gūyıya tîr ü tüfenĝ boldı
 11. Belî sizlerge kim vekîl ĝamı da başı ʔatqanlar
 12. Baqalmay kimselerge ‘aqlı hevesini yoqatqanlar
 13. Sekiz yüz nesye mālını éki yüz naqđge satqanlar
 14. Anı bir nev‘ étib paldār ehligе uzatgenler
 15. Nevā kılmas mu siz kim rişte-yi tāriŋg boldı
 16. Dü-rüze ‘ömrdür kim turmuşınĝa bolmaĝıl maĝrūr
 17. Felek devride bilgil barqanı kılgan işi Ğürdur
 18. Eger maşrıķnı şāhı ger érürsin devlet faĝfūr
 19. Çin ihlāşınĝ bilen şām u sahralar menzilinge
 20. Yahūdî bay teĝāyu pérsiyan firme buvenk boldı
- 338.
1. Cihān içre méninĝ dik bolmaĝay rüsvāy yed girdāb
 2. Cefāge hem-nişin ü ĝam bilen külfetge hizmet-kār

3. Sitem tiken sırrı ğafletdin ašlā bolmadım bī-dār
4. Méniŋ Furqatlıgım ŧoldur ki bir kandur bu iŧ azār
5. Kéyib yaħŧi étik merd-āne ħātūnlar siteŋ boldı

340.

1. ŧaydıŋ ħoya bir ŧayyād-ı seyyāre éken men dik
2. Al dāmını boynıdın bī-çāre éken men dik
3. Öz yārını taymasdın āvāre éken men dik
4. İqbāli ne kün baħtı hem ħara éken men dik
5. Hicrān oqıdın cismi köb yāre éken men dik
6. Küyken cigeri baħrı ŧad-pāre éken men dik
7. Kés riŧteni kim ħılsun çıħanlar atıb cüste
8. Hicriŋde elem tartıb boldı cigeri ħaste
9. Taħlarġa çıķıb bolsun yāri birle peyveste
10. Kél ħoyma belā dāmı birle anı pā-beste
11. Hicrān oqıdın cismi köb yāre éken men dik
12. Küyken cigeri baħrı ŧad-pāre éken men dik
13. Béŧ kün séni devriŋge bī-çāre ħırām étsün
14. Āhūlar ile oynab ıyŧını müdām étsün
15. Yamġur suyu tolganda taħ lāleni cām étsün
16. ħaħkıŋge du^{ca} eyleb ömrini tamām étsün
17. Hicrān oqıdın cismi köb yāre éken men dik

18. Küyken cigeri bağrı şad-pāre éken men dik

341.

1. Ser-keşte bu vādidde bir başığa rađm étgil
2. Yođ řāķati bendiňde bir dařıđa rađm étgil
3. Yıđlab seňge yéter molur köz yařıđa rađm étgil
4. Rađm étmeseňg öziđa yoldařıđa rađm étgil
5. Hicrān oğıdın cismi köb yāre éken men dik
6. Küyken cigeri bağrı sād-pāre éken men dik
7. Tađda açılıb lāle yér sebze bahār olsa
8. Āhir bu néçük bī-dād  ālem anđa tār olsa
9. Çıķmay dése cāyıdın  uzletde figār olsa
10. Ger çıķsa binā-gehi dāmıđa dūçār olsa
11. Hicrān oğıdın cismi köb yare éken men dik
12. Küyken cigeri bağrı şad-pāre éken men dik
13. Bīçareni źulm eyleb řul boynını bađlab sen
14. Her sarı çéķib sudur āb oltur şanı çağlab sen
15. Gögsini cefā birle lāle kibi dağlab sen
16. Sat menđe eger řařdıň alđuçı sor ıđlab sen
17. Hicrān oğıdın cismi köb yare éken men dik
18. Küyken cigeri bağrı şad-pāre éken men dik

342

1. Yoq hūşı peri tiken dīvānege oḡşaydur
2. Köz yaşı yine tolgan peymānega oḡşaydur
3. Ğam seyli bilen köngli vīrānega oḡşaydur
4. Furqatde bu sa'dullāh ḡayrānega oḡşaydur
5. Hicrān oqıdın cismi köb yare éken men dik
6. Küyken cigeri bağrı şad pāre éken men dik

343

1. Üç ḡarābātī érür miz sākin meyhānemiz
2. ḡum başıdın çarḡ urub mānend bir pervānemiz
3. Mest olub miz cūşīş-i meydin 'aceb dīvānemiz
4. ḡālımız dünyā ḡamıdın fāriğ kāşānemiz
5. Yārımıznı yārımız cānān bizi cānānımız
6. Uşbu devrān ötsek yoq érür ermānımız
7. Üç elem-keş miz hemīşe ḡāleb cānānemiz
8. Kūyığa barmağdın ammā él ara efsānemiz
9. Neş'e peydā kılib miz 'aqlıdın bīğānemiz
10. Ne hirāsdāmdur miz ne esīr dānemiz
11. Yār bizni yārımız cānān bizi cānānımız
12. Uşbu devrān birle ötsenğ yoq érür ermānımız
13. Üç qalender miz qalender-ḡānede hem-ḡānemiz
14. ḡasret eyler miz ménğe kim rānde'i her ḡānemiz

15. ayda aldı vā dirīgā sāgar-ı peymānemiz
16. Deyr pīrini uzūrdın aceb cürmānemiz
17. Yār bizni yārimız cānān bizi cānānımız
18. Uşbu devrān birle ötsenĝ yo érür umānımız

344.

1. Üç birāder miz kēlinĝ bir dem ferāgat eylelük
2. Yā alender-veş bolub ālem seyāhat eylelük
3. Deyr piriĝa barıb yā kim itā‘at eylelük
4. Her tene zūlm étse eger şabr anā‘at eylelük
5. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız
6. Uşbu devrān birle ötsenĝ yo érür ermānımız
7. Üç misāfir miz kēlinĝ bir bir ikāyet eylelük
8. Ol raıb-i rū-siyehlerdin şikāyet eylelük
9. ānah künciĝa barıb yā ne tā‘at eylelük
10. Yā barıb mūĝ-ı deyri ire istiāmet eylelük
11. Yār bizni yārimız cānān bizi cānānımız
12. Uşbu devrān birle ötsenĝ yo érür ermānımız
13. Üç edāyimiz kēlinĝler nāle āĝāz eylelük
14. ayda külfet ehli bolsa özge dem-sāz eylelük
15. Bamalük dūnyā yüziĝa tā anĝa nāz eylelük
16. İmdi bülbül dik uşol sarıĝa pervāz eylelük

17. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız

18. Uşbu devrān birle ötsenġ yok  r r erm nımız

345.

1.  ç nev yımız kelinġler  azm-i g l-şen eyleli

2.  ndelibġa  arşulub ol y rni mesken eyleli

3. K yd r b g l ş h u yafraqımı k l hen eyleli

4.  ihil tenini ne  etermiş  zni  ar ten eyleli

5. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız

6. Uşbu devrān birle  tsenġ yok  r r erm nımız

7.  ç ġar bimiz k linġ seyr-i g lsit n eyleli

8. N le eyleb  ndelibni baġrını  an eyleli

9. Şevke eyleb serv-i s nb lni per ş n eyleli

10.  umrılarını m btel y d ġ-ı hicr n eyleli

11. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız

12. Uşbu devrān birle  tsenġ yok  r r erm nımız

13.  ç vef yımız k linġler  azm-i g l-z r eyleli

14. Bargeli y r aldıġa  zni seb k-b r eyleli

15. Y rni uyġusıdın bir laġz  b d r eyleli

16. H  h-ı b - od bolalı h  h  zni h ş-y r eyleli

17. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız

18. Uşbu devrān birle  tse ki yok  r r erm nımız

346.

1. Üç belâkeş miz köngül ol meh-veş hoş-ğüdader
2. Kêçe kündüz hüşumuz ol şüh-ı şirîn-güdadur
3. Barıban kördük ki bister üstide uyğudader
4. Başığa kél tabīb u yâr başı zânüdadur
5. Yâr bizni yârimız cānān bizni cānānımız
6. Uşbu devrān birle ötsenğ yok érür ermānımız
7. Üç mükedder küyığa bardu ki raqībler turdadur
8. [Yapınıb cins Frenk] din ol perī uyğudader
9. Kāş ki yüziğa perīşān müşg-i ‘anber sūdedür
10. Yüzleri berq-i ‘araq barça ‘abīr ālūdedür
11. Yâr bizni yârimız cānān bizi cānānımız
12. Uşbu devrān birle ötsenğ yok érür ermānımız
13. Üç harābatı barıb kördük ki yâr uyğudader
14. Renciş-i çeşm ile köb hasret ü kayğudader
15. Bister-i za‘f üzre yatıb devr-i teni fersūdedür
16. Vāy kim aḥbāblar bargānımız beyhūdedür
17. Yâr bizni yârimız cānān bizni cānānımız
18. Uşbu devrān birle ötsenğ yok érür ermānımız

347.

1. Ne üçün keldiñg harīmğa eyā nā-dān tabīb

2. Bizlere ađyārdur sen bīdār ki efgān řabīb
3. Başıdın turđıl nārı beyhūdesin yılđan řabīb
4. Āh tartar miz bolarsın yēr bile yeksān řabīb
5. Yār bizni yārimız cānān bizi cānānımız
6. Uşbu devrān birle ötsenđ yok ermānımız
7. Ne sebebdin olturur sen yār başığa řabīb
8. Bir zamān gūřış étib andađ ma‘āřıđa řabīb
9. Kōřma yol dārūlarınđnı yarım ařřıđa řabīb
10. Āh birle köydürürmiz kémle şaşığa řabīb
11. Yār bizni yārimız cānān bizi cānānımız
12. Uşbu devrān birle ötsenđ yok éirür ermānımız
13. Ne sebebdin bu kéçe munda kélib sen iy řabīb
14. Her şarafdın söz kıılır siz hem çünān dīvī řabīb
15. Başıdın turđıl nārı beyhūde bīmārı řabīb
16. Furřatīdin kııl şazer elbette iy cōki řabīb
17. Yār bizni yārimız cānān bizni cānānımız
18. Uşbu devrān birle ötsenđ yok irür ermānımız

348.

1. Āh kim řiddetidin bergine cūř étmedim
2. Sindürüb zehr hevā tiryākını hoş étmedim
3. Mest olub her lařzā terk-i ‘aql ile hoş étmedim

4. Hergiz  ski [gam elemlemi] feramuş  tmedim
 5. M nis  zge bir nig r-ı cilve ber-d ş  tmedim
 6. Raĥat eyleb k ce taĥg atkunĥa  g ş  tmedim
 7. Dehr ara hergiz felek re'y m bilen eylenmedi
 8. D dlar kıldım ki kecrevliĥ yolıdın yanmadı
 9. Dehr-i d n c nimg  b -d d eylemaĥdın k nmadı
 10. V y bu baĥtım aĥır uykusıdın uyĥanmadı
 11. M nis  zge bir nig r-ı cilve ber-d ş  tmedim
 12. R ĥat eyleb k ce taĥg atkunĥa  g ş  tmedim
 13.  mr  ter efs s kim d yim es r-i gam bolub
 14. K rmeyin d ny  ĥuz rımın s ati ĥurrem bolub
 15. D l dik miĥnet y ki astıda k d m ĥum bolub
 16. B rı d ny ga k lib menle  aĥl-ı  dem bolub
 17. M nis  zge bir nig r-ı cilve ber-d ş  tmedim
 18. R ĥat eyleb k ce taĥg atkunĥa  g ş  tmedim
- 349.
1. Ba'zı  dem  mri ĥoşdur bir per -peyker tapıb
 2. Meyvesi  şret ĥay tı k şnıdın bir tapıb
 3. T l ni hem-dem   iĥb lini y ver tapıb
 4. ĥasrete sa'y eyleben Taşkend'e biraz zer tapıb
 5. M nis  zge bir nig r-ı cilve berd ş  tmedim

6. Rāhat eyleb kéçe taŋg aqtunça aġuŝ étmedim
 7. Hayf kim bir ārzū birle kéçib ʿahd-ı ŧebāb
 8. Qılmadı saʿy u cedel hīç vech birle feth-i bāb
 9. Qıldı ümīdim öyim tolı emel āhir harāb
 10. Bu nedāmet āteŧidin cān u dil boldı kebāb
 11. Mūnis özge bir nigār-ı cilve ber-dūŧ étmedim
 12. Rāhat eyleb kéçe taŋg atkunça aġuŝ étmedim
 13. ʿÖmrini taʿcīlidin cānımdın hırmān qat be qat
 14. Uŧbu ğamdın ğonça dik baġrım tola qan qat be qat
 15. Zenĝler endūhıdın göĝsümde çendān qat be qat
 16. Lāle dik maħzūn köngülde dāĝ-ı ermān qat be qat
 17. Mūnis özge bir nigār-ı cilve ber-dūŧ étmedim
 18. Raħat eyleb kéçe taŋg atkunça aġuŝ étmedim
- 350.
1. Rencler tartıb kēlib bu bī-vefā dūnyāĝa hayf
 2. Köz açıb eyleb nazār dūnyā vü mā-fihāĝa hayf
 3. Kéçti ʿömrü yétmedim bu maqŧad-ı aʿlāĝa hayf
 4. Mesken eyleb néçe kün bir kūŧe-yi tenhāĝa hayf
 5. Mūnis özge bir nigār-ı cilve ber-dūŧ étmedim
 6. Rāhat eyleb kéçe taŋg atkunça aġuŝ étmedim
 7. Yandı cānım ŧemʿ dik her kéçe devrān bezmide

8. Dūdlar başımğa urlab dīde giryān bezmide
9. Baş bérīb her laḥzāda eyleb cānını ḳarbān bezmide
10. Dāğ-men başdın ayağ hergiz ki imkān bezmide
11. Mūnis özge bir nigār-ı cilve ber-düş étmedim
12. Rāḥat eyleb kéçe taṅg atḳunça āğüş étmedim
13. Ğıyş-ı cālemdin meni kördün çü nā-kām eyledi
14. Şubḥ-ı iḳbālimni idbārı bilen şām eyledi
15. İmdi érmes cevr-i bīdārımız mādām eyledi
16. Puḥte-kārım Furḳati eyleb ḥased ḥām eyledi
17. Mūnis özge bir nigār-ı cilve ber-düş étmedim
18. Rāḥat eyleb kéçe taṅg atḳunça āğüş étmedim

351.

1. Könğlüm ister ḳaş ile evvel ḳabağdın öpey
2. Ğarızığa yüz sürüb soṅgra dudağdın öpey
3. İslab ıslab [Gül yanağın hem ḳabağdın] öpey
4. Kāküli dik baş ḳoyub yérge ayağdın öpey
5. Né ḥaddim bar ol semenberni tamağdın öpey
6. Ger müyessser olsa atını tuyağdın öpey
7. Mén kim ü bezmi de içmeki kim anı gül-gün şarāb
8. Mén gedāy-ı cışḳ ol ḥüsn içre emīr-i kām-yāb
9. Farḳ yérdin āsmān min zerre vü ol āf-tāb

10. Né Һaddim bar ҡulları Һaylide tapғay men Һesāb
11. Ni Һaddim bar ol semenberni tamaғıdın öpey
12. Ger müyess̄er olsa atını tamaғıdın öpey
13. Sansa hem rāzı men aғyārım Һumārıdın meni
14. Kۆrmey aғyārım kibi dүşmen ҡaғārıdın meni
15. Eylese aҺbāb ғışqını Һāksārıdın meni
16. Eylemeñg āşufte déb būs kenārıdın meni
17. Ni Һadim bar ol semenberni tamaғıdın öpey
18. Ger müyess̄er olsa atını tuyaғıdın öpey

352.

1. Vaşlıға yétkürgeli aқşam kélib ҡalғanda hem
2. Sāz étib mihr ü vefā ҡānūnını çalғanda hem
3. Mest olub luғf eyleb ortadın Һicāb alғanda hem
4. ғışve birle yandaşıb boynumға ҡol salganda hem
5. Ni Һadim bar ol semenberni tamaғıdın öpey
6. Ger müyess̄er olsa atını tuyaғıdın öpey
7. Dām-ı ғışqıға anıñg boldum ҡaçankim pāy best
8. Bar érür men yolıda andın biri [yér birle] pest]
9. Démeñgiz kim vaşlıdın bir kéçe bolsañg hem-nişest
10. Būse eylersin kenār ol mey içib bolғanda mest
11. Ni Һadim bar ol semenberni tamaғıdın öpey

12. Ger müyess̄er olsa atını tuyağının öpey
13. Bezm-i şem^c ol kéçe ruhs̄ar m̄ahı bolsa bes
14. Dūd andın urlağan zūlf-i siyāhı bolsa bes
15. Olturub bir kūşede nīm-nigāhı bolsa bes
16. †
17. Nī ḥadīm Bār ol semenberni tamağının öpey
18. Ger müyess̄er olsa atını tuyağının öpey

353.

1. Kām-yāb olsam eger Furkat vişālidin anıḡ
2. Teşnelıḡdın cān katıb āb-ı zülālidin anıḡ
3. Uçsa uyku nergis-i cādū ḥayālidin anıḡ
4. Çarḥ uray pervāne dik şem^c cemālidin anıḡ
5. Né ḥadim bar ol semenberni tamağının öpey
6. Ger müyess̄er olsa atını tuyağının öpey

355.

1. Mu^tteber köz yaşı Ḥaḡ nezdide dürr-i nābdın
2. Hem libās-ı faḡr bihter şāl ile seni ābdın
3. Bister-i ḡalında rāḡat birle körken nābdın
4. Künc-i ʿuzlet bu riyāsı ḥūbdur her bābdın
5. Bar émiş bir kün ʿazābı vehm ḡıl vehhābdın

† Metinde yazılmamış.

6. Ehl-i dünyā şohbeti içre şarāb-ı nābdın
 7. Ét yalaķı içre içken kıpkızıl ķan yahşırāk
 8. Merd-i Haķ sen çık ʿalāik nāmlık girdābdın
 9. Gerdniġ ħum ķıl ʿibādetġarı rehī ādābdın
 10. Ƙıl ecel yādını kėtmesdin bürünerāk tabdın
 11. Aķ köziġgi ravznın külfetge tolmay ħʿābdın
 12. Çıktı böyle fāl nīkū naķş-ı usturlābdın
 13. Ehl-i dünyā şohbeti içre şarāb-ı tābdın
 14. Ét yalaķı içre içken kıpkızıl ķan yahşırāk
 15. Ĥātır maġzūn kaķan ħoş bade-i ʿunnābdın
 16. Ger leb-ā-leb bolsa hem altun ķadeġ cüllābdın
 17. Ĥüb imes baş aġrıkende bir ķaşıķ erdābdın
 18. Ƙıl taleb kevser suyn eyler beķā tevvābdın
 19. Bilmesenġ sorġıl barıb bir ħürde-bīn aġbābdın
 20. Ehl-i dünyā şohbeti içre şarāb-ı nābdın
 21. Ét yalaķı içre içken kıpkızıl ķan yahşırāk
- 356.
1. Bu ribāt köhnedür ķalġan nīçe erbābdın
 2. Zor bāzūge işengen Rüstem-i Suhrābdın
 3. Behmen Cemşid ile İskender Dārābdın
 4. Çıķmadı herġiz alar bu ġamıġda ķullābdın

5. Çıktılar bir bāb digerdin girib bir bābdın
6. Ehl-i dünyā şöhetini içre şarāb-ı nābdın
7. Ét yalağı içre içken kıpkızıl kan yahşırak
8. Ākıl érsenġ ĩbret algıl imdi şeyh şābdın
9. İstemes deyyānı çıkmas gūşe-yi mihrābdın
10. Yemīşi laht-ı cigerdin içmiş ĩunnābdın
11. Dür émes kılġan duāsı bu sebeb-i ĩcābdın
12. Bolġuça bir néçe künler cümle-i şādābdın
13. Ehl-i dünyā şöhetini içre şarāb-ı nābdın
14. Ét yalağı içre içken kıpkızıl kan yahşırak

357.

1. Her ġadr destinġde bolsa güher-i nā-yābdın
2. Ĩāyġāhınġ tūde bolsa mücmel kém ĩābdın
3. Bezminġge bolsa müyeşser her néçük esbābdın
4. Titrese ġānūn muġanni ilki de mızrābdın
5. Cām-ı ġasretde yutarsın āķıbet zerdābdın
6. Ehl-i dünyā şöhetini içre şarāb-ı nābdın
7. Ét yalağı içre içken kıpkızıl kan yahşırak
8. Ķıldı ser-gerdān felek köb élni lāġ lābdın
9. Şuēle-i kevkebni ötgürgü dében mehtābdın
10. Ķatre tapmay teşneler bu küze-i dolābdın

11. Fāl eyleb bu néçük déb Furqati dislābdın
12. Ehl-i dünyā şöhet-i içre şarāb-ı nābdın
13. Ét yalaķı içre içken kıpkızıl kan yahşırak

Müsebbi^c-i Furqat be-ṭarīķ terci^b bend her bend ān big ḳāfiye

359.

Vāle-i Furqat Selamullāh

İkinci Bend

1. Zebānımğa alıb ḥamd-ı Ḥudānı
2. Démek vācib menġe şükr ü şenānı
3. İnāyet eyleben ^cāşī ḳulına
4. Müşeffi^c etti şāh-ı enbiyānı
5. Yétürdi cennet-āsā ravzāsıġa
6. Meniġ dik ^cāşī yüzi ḳaranı
7. Ziyāret eyledim ḳabr-i şerīfini
8. Ḥabīb-i Ḥaķ Muḥammed muşaffini
9. Yine Būbekr yār-ı ġār evvel
10. Uşol vāfi vü şıdķı bā-şafānı
11. Ömer revnāķ-ı fezā-yı dīn-i İslām
12. Resūlullāhaga érdi yār-ı şānı
13. Nişār-ı māl ü cān olsun fedāsı
14. Hem ol bint^cün-nebī ḥayr^cün-nisānı

15. Yüzümni sürgeli el- hamdullāh
16. Naşīb oldı haremni āsitānı
17. Ne yérde olsam olsun tuħfe mendin
18. Dürüd-ı bī-nihāyet her zamānı

360.

Ékinci Tercü

1. Kılay imdi harem vaşfin ser-ā-ser
2. Saādet hücreni nūr-ı münevver
3. Zümürüd tigme-i tāt-ı saādet
4. Şerefde künbed vālā-yı aħzar
5. Binā çağıda miçmārı melā'ik
6. Suyı kevşer anı tofrağı 'anber
7. Suy tofrağını lāy eylegende
8. Semān urnığa salğan müşg-i za'fer
9. Külend olmağ temennā etti hürşid
10. Velikin étmedi Tenğri müyesser
11. Suvalğan kecleri kāfür ebyāz
12. Koyulğan taşları yāķüt-ı aħmer
13. Yérni hāk-i pākī müşg-sār
14. Tökülğan rīze rīze taşı güher
15. Nüzül feyzi anda maħz-ı zencir

16. Vücūd-ı feth̄ barı Һalkā-yı der

17. İşıg sidre dırahtıdın muqarrer

18. Êrür t̄übā yığaçı āsitānı

361.

Üçüncü Tercî

1. Zihī mescid zihī mihrāb minber

2. Bināsıdur ser-ā-ser seng-i mermer

3. Yeriğa ferş kılgan tahta senği

4. Secenceldin muşaffā vü mücevher

5. Resā vü rāstdur senğdin sütünlar

6. Ki baş çek kibi serv-i şanevber

7. Revākı da heme āyāt-ı Kurān

8. Muḫammed vaşfi de bolğan muḫarrir

9. Sütün yok qadd çekibdür bir perī rüy

10. Revāk érmes qaş égmış bir semenber,

11. Benātu'n-naş yanğlıg kette qandil

12. Kiçikler her taraf mānend-i ahtar

13. Menāri her biri bir serv-i bālā

14. Çekib qadd olğalı kökke berāber

15. Nihāl-i temr cān içre elif dik

16. Tapıb ol ravzada andın heme bir

17. Şerāfet cūş ʿaynī mişl-i kevser

18. Êrür şaḥnı saāʿdet bostānı

362.

Dördüncü Tercîʿ

1. Risālet tāc-dārı şāh-ı levlāk
2. Nübüvvet baḥrıda bir güher pāk
3. Hilāl érđi Burāķı sümmiġa naʿl
4. Uşol aķşam ki kıldı seyr-i eflāk
5. Burāķ Cebrāʿıl ü kıldı refref
6. Yétüştü özi Hāķ kurbıġa çālāk
7. Dédi Tenġri Hābībim yā Muḥammed
8. Tile mendin bu dem innā ʿaṭeynāk
9. Dédi kim ümmetimni maʿfiret kıl
10. Êrürler ʿāşī seffāk bī-pāk
11. Dédi Hāķ kim şefrʿüʿl-müzñibĩnsin
12. Gine dīn-i ümmet ʿāşġānı bāk
13. Vücüdünġ raḥmetʿüʿl-ālemĩndür
14. Olursın yā Hābībim yaŋga ġam-nāk
15. Zihī zātı ki evşāfıda ḥāme
16. Hürüfı yazmadı cüz mā ʿarefnāk
17. Hemīşe ravzası da yastanıb ḥāke

18. Ki yétismes ménge melekdür pāsbānı

363.

Beşinci Tercî

1. Muḥammed efḍal-ı evlād-ı ādem
2. Vücūdı bāʿiṣ-i icād-ı ʿālem
3. Şafīyîd-dīn anıḡ kıldı Hūdāvend
4. Benī-ādemni ḥilḳatde mükerrrem
5. Şehī miʿrāc naʿlini ğubārın
6. Köziġa sürme kıldı ʿarş-ı iʿzam
7. Sütün-ı çār rükn ol çār-ı yārı
8. Binā-yı dīn allardın oldı muḥkem
9. Yétüşsün āl eşḫābıġa anıḡ
10. Dürūd-ı bī-ʿaded mendin dem-ā-dem
11. Muʾaḫḫar keldi gerçi nūr-ı pāk
12. Velikīn küllü eşyādın muḳaddem
13. Gétürdi ḳaysı kün ʿālemġa teşrīf
14. Muḥammed yaʿnī ol nūr-ı mücessem
15. Yıķıldı yérġe oldum cümle esnām
16. Olub hem ṫāḳ Kisrā ḳāmeti ḥum
17. Kétüban yerdin ʿālem-i zulmeti hem
18. Hemān dem yaġdı nūr-ı āsmānı

364.

Altıncı Tercî

1. Baķıř ravzası cennet niřāndur
2. Anġa međfūn heme a'ālā mekāndur
3. Yine evlād-ı ezvāc-ı Muġammed
4. Maġal diger ehl-i ħāndāndur
5. Üçünçü yār 'Osmān İbn-i 'Affān
6. Maķāmı anda 'ālī āsitāndur
7. Resūllāhge 'ammī ya'nī 'Abbās
8. Baķugey anda Zehrā hem nihāndur
9. Ĥüsn bir yanda Zeynel 'Ābīdīn hem
10. Allar barıġa anda ħānmāndur
11. İmām Ca'fer Şādıķnı uġay
12. Diger künbedde međfūn an çunandur
13. Yine eşġāb-ı peygamber 'adedsiz
14. Şehīd pākiler hem Bekir andur
15. İmām-ı Mālīk ol mezheb igesi
16. Anġa mesken 'ālī hemāndur
17. Ecel sākīsidin pīr ü cüvāndur
18. Heme bī-ġod içib cām-ı fenānı

365.

Yedinci Tercî

1. Uğud tağı ki astıdur beyābān
2. Beyābān yoq ki merdānlarğa meydān
3. Ğazā kılganda ol yérde peyember
4. Şehīd oldı mübārek éki dendān
5. Yine ʿamm-ı Resūlullāh Ğamza
6. Şehīd oldı tikib şimşīr-i bürrān
7. Şehīd oldı yine yétmiş éki ten
8. Aydılar barça an Ğazretge yārān
9. Dériğa bolsam érđi ol zamānda
10. Kıılır érđim alarğa özni kıurbān
11. Naşīb eyleb Ğüdā imdi kélib men
12. Fedā türbetlerige Ğāli hem cān
13. Bahār eyyāmı anda lāle érmes
14. Zemīndin cūş urar Ğūn-ı şehidān
15. Şehīdler kıanıdın taşı kızarıb
16. Uğudnı Tağı boldı laʿlige kıan
17. Dīvārlar kıabr ara tinmey birer an
18. Aķar maķşer Ğaça peyveste kıan

366.

366.

Sekizinci Tercî

1. Zihî ol Mescid-i ʿāla Türbesi
2. Havāsıdın hacil cennet havāsı
3. Olub taʿmîr egerçi néçe bāre
4. Turubdur evvelin mihrāb esāsı
5. Peyamber Mekke`din Hicret kılıban
6. Kélib ol yérğa tüşti ibtidāsı
7. Kélib ol yérğa çökdi toğrı nāğa
8. Bu érdi Hağ Teʿālining rızāsı
9. Oluban hem nüzül-i āyet anda
10. Yine mihrāb Beytullāh nümāsı
11. Eger kılsa kişi anda dü kāne
12. Bolur érmîş icābet her duʿāsı
13. Yine ʿaynî ger dérler bir-i hātem
14. Ziyāde şire-yi cāndın mezesi
15. Ebūbekr ü Ömer ʿOsmān ʿAlīdin
16. Olubdur tört mescidnīng bināsı
17. Çıķıb enşarı miskīn āgñiyāsı
18. Uşol menzilde kördi Muşafānı

367.

Toğuzuncı Tercî

1. Koyun yanğlığı olub ser-keşte hayrân
2. Ziyâret eyledim barıça imkân
3. Barurdım kıbletini mescidiğa
4. Kemâl-i şevkıdın giryân u nâlân
5. Binâ ki küh-ı dâmândın oldı
6. Közümğa erba'a-ı mescîd nümâyân
7. Civarı da qazılmış érdi hendek
8. Peyamber vaqti de kélkende Süfyân
9. Niçün kim hendek olğay sedd-i düşmen
10. Dében 'arz étti ân hazretğa Salmân
11. Resûlullâh buyurdılar bolub şâd
12. Tüzettiler qazıb hendekni yârân
13. Ebü Süfyânı barça leşkerini
14. Perîşân eyledi ber-bâd tûfân
15. Éki mihrâb-ı mescîd kıbletini
16. Olub Hâqđın bu kıble anda fermân
17. Étür qurbıda anıñg b'ir-i 'Osmân
18. Suyıdur mişl-i âb-ı zindegânı

368.

Onuncu Tercî

1. Kél iy cān bolsa ümîd-i nebâtîng
2. Hüdâ tâcâtıgâ şarf ét hayâtîng
3. Bu yanğlıg cürm-i ʿisyān birle kéçseñg
4. Şabā-yı maşşerde kélmes mü uyatîng
5. Kılursın tevbe ol dem sındurur sen
6. Tarîk-i bendelikde yok sebâtîng
7. Kutulmas sen kaçıb hergiz ölümündin
8. Egerçi uçgalı bolsa kanatîng
9. Tiriklikde Hüdâga bendelik kıl
10. Ölüb barsañg bérür haţt-ı berâtîng
11. Kaçan maqbûl olur Haq dergehige
12. Riyâlıg eylegen şavm u şalavâtîng
13. Hemîşe bolmasañg peyrevlerde
14. Muhammedga kanı ümmetliğ atîng
15. Helâl olsa hesâbın sen bérürsin
16. Kalur malıñg alıb bün u benâtîng
17. Ferâmuş eyleme hergiz memâtîng
18. Eceldin almadıñg haţta amānı

369.

On Birinci Tercî

1. Tüſüb baſımğa sevdā-yı Medīne
2. Aydın bir ʿömr ſeydā-yı Medīne
3. Hudāğa ſükr kim oldum müſerref
4. Oluban rāh-ı peymā-yı Medīne
5. Meñge efđal-ı gülsitān-ı iremdin
6. Körünür hār-ı ſahrā-yı Medīne
7. Çin-i ümmet nezdide kıymet émes mü
8. Güherdin señg-i hārā-yı Medīne
9. Ne men tenhā kimi kim ümmetidin
10. Kılur dāyīm temennā-yı Medīne
11. Tatıb kördüm ki ſūrīndür ſekerdin
12. Mezāk-ı cānığa hürmā-yı Medīne
13. Néçük taħrīz étey kağazğa sığmas
14. Beyān-ı kadr-ı vālā-yı Medīne
15. Érür hıſn-ı haſīn ʿadā-yı dīnge
16. Müdevver küh-ı bālā-yı Medīne
17. ſerāfetlīg ser-ā-pāy-ı Medīne
18. Yazar Kaysı birin kel kim zebānı

370.

On Ékinci Tercî

1. Bu yérde kâş érdi Furķat olsam
2. Cinān-āsā baķiġge kômülsem
3. Tiler men kim bérrib bir hem özümni
4. Cihān teşvīşidin bir yol ķutulsam
5. Kérek imdi kéķib hūş-ı ħıreddin
6. Muĥammed ııķķı da dīvane bolsam
7. Ĥarām olsun menġe keldik açılmadıķ
8. Sezādur ġonça yanġlıġ ķanġa tolsam
9. Ķızarsam derd birle mişl-i raġnā
10. Elemde sarġarıb ġam birle solsam
11. Désem ııķķ-ı Muĥammed sırrıdın söz
12. Eger ķendī Nesīmī dik söylesem
13. Kéķib ġafletde eyyām-ı şebābım
14. Nedāmet birle saķalımını yolsam
15. Ağır taġdın ġünāhım yıġlamasdın
16. Özüm ħālimġa ıayb érmes mü ġülsem
17. Eger ķendī ki Ĥoķan'da toġulsam

371.

Merşiyeye-i Tercî Bend

1. Fiğân-ı çarh élgidin mâtemğa dündi şab^c-ı hursendim
2. Helâhil zehriğa boldı mübeddel kām ara şandım
3. Ecel hicrânı tîgi birle kesdi cāmığa peyvende
4. Üzüldi birbiri şerâresidin bend ile bendim
5. Hâyâli birle yığlay açığ açığ ol şeker şandım
6. Közümdin şan olub aşsun dil-i perkend perkendim
7. Menşe şabr u taşammül sarı bérmenş dostlar pendim
8. Bériñ belkim bu şamdın sîne çāk étmekge sökündim
9. Cihândın kéttiler şasret bilen éki şured-mendim
10. Biri cānım şiger-bendim biri köz nūrı ferzendim
11. Tirikley şazret-i Ya'şüb Yūsufdın cüdâ boldı
12. Şaçan men dik muşibetğa tüşüb mâtem-serâ boldı
13. Şaçan ferzendi merg-i nâgehānga mübtelâ boldı
14. Firâş-ı endühığa eyyâm-ı ma'düd aşinâ boldı
16. Ecelni tünd bādıdın çerâşım bî-ziyâ boldı
17. Töküldi cām-ı şıyşım imdi şan içmek revâ boldı
18. Gül-i nev bāde-i baş aşâletler fenâ boldı
19. Şamer burc-ı mişâş oldu anığa yerge cā oldu

20. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim

21. Biri cānım ciger-bendim biri köz nūrı ferzendim

372.

1. Siyāset bāğıda bir gonça-ı Һandān idi Һayfā

2. Yüzi gül kāmeti serv saçı reyҺān idi Һayfā

3. Vücüdü bāʿiṣ-i dībāçe-i ʿünvān idi Һayfā

4. Aṣālet āsmānı da meh-i tābān idi Һayfā

5. Fenā çāhığa tüṣdi Yūsuf-ı Kenān idi Һayfā

6. Һayātım bāʿiṣi cismimde gūyā cān idi Һayfā

7. Ne çāre imdi dil derdiğa kim dermān idi Һayfā

8. Néçe kün beytül-aҺzānım ara miҺmān idi Һayfā

9. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim

10. Biri cānım ciger-bendim biri köz nūrı ferzendim

11. Dirīgā Һasretā ol nev civānlar cānığa efsūs

12. Dil zārında kétmiş dāğ dāğ-ı ermānığa efsūs

13. Yétüşmes ārzü éligi alar dāmānığa efsūs

14. Vefā kıлмақğa bizge baғlağan peymānığa efsūs

15. Esef cūṣ-ı bahārığa cihān bostānığa efsūs

16. Kim ol zīb çemen ketti fenā yābānığa efsūs

17. ElāҺān u el-amān u alar Һirmānığa efsūs

18. Kim érken imdi yér āstı da mūnis yanığa efsūs

19. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim
 20. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim

373

1. Meni ʿayb étmenġizler ʧāk ʧāk étsem giribānlar
2. Töküb ҡılsam fiġān ü nevhā éki dīdedin ҡanlar
3. Néçük ҡatıġ ét ferzend dāġı iy müselmānlar
4. Tenimdin cān kibi kétti dilimde ҡaldı ermānlar
5. Yaķanı pāre ҡılmay neyley eyleb āh efġānlar
6. avlimdin iġtiyārım kétti dildin abr u sāmānlar
7. Cihān ulmet bile toldı kétüb dil māh-ı tābānlar
8. Fiġānım iddetidin titredi kūh u beyābānlar
9. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim
10. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim
11. azārā kim alarġa ün azā-yı nā-gehān téġdi
12. Mening hem cānım ġüyā ki yüz tīr ü sīnān téġdi
13. Aılmasdın emende ġonça bād-ı Һazān téġdi
14. asemnāda aġġa ısmet bu érđi kim hemān téġdi
15. Ecelni tīr-i bārānı kélüb bir oġ yaman téġdi
16. Cerāġat-ı derd dāġı oydı cānımġa niān téġdi
17. Tiriglik cihān bāzārında āġir ziyān téġdi
18. Misāfirge revānıġa ıraġçı bī-ġümān téġdi

19. Cihāndın kэтtiler Һasret bilen эki Һired-mendim

22. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim

374.

1. Meñge imdi bu ġamdın şād bolmaġlıġ Һarām olġay

2. Yaġamı pāre eyleb yıġlamaġlıġ müstedām olġay

3. Muşibet zulmetidin rüzġarım şubһı şām olġay

4. Ciġer yaresi āsān imes kim iltiyām olġay

5. Һara tofraġ néçük cism-i laṫfiġa maġām olġay

6. Һudā lutf étse şāyed meskeni dār'üs-selām olġay

7. Kenizi anda Һuruṫlın- ġılmānlar ġulām olġay

8. Duā-yı Һayr əziz ervāһıġa mendin devām olġay

9. Cihāndın kэтtiler Һasret bilen эki Һired-mendim

10. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim

11. Felek tāb-ı Һarāvet bérmedi bāġ-ı Һayātıġa

12. Semūm esdi nihān fırşatı yétmey sebātıġa

13. Şabā yazdı Һattı-ı irciā anıġ bir atıġa

14. Süvār ola sefer Һıldı yıġaçıġ cānsız atıġa

15. Firāġım şerһidin bir nāme yazıb anıġ atıġa

16. Yéter mü baġlasam dostlar kebūterni Һanatıġa

17. Felek Һan yıġladı ol эki meh-i Һal'at vefātıġa

18. Dédim söz ciġer birle barıb her kimni Һatıġa

19. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim

20. Biri cānım ciger-bendim biri köz nūrı ferzendim

375.

1. Boyalsun Һana güller imdi bülbüller ğara tutsun
2. Çékib feryād Һumrı serv nahıdın ʿaşā tutsun
3. Kéyib mātem libāsını benefşe berīķā tutsun
4. Désün süsen duʿāġa til açıb cennetde cā tutsun
5. Çemen řāvūsı tartıb řayҺa āheng řadā tutsun
6. Һara reyҺān ile mātem üçün yérni Һara tutsun
7. Nétenġ feryād-ı vāveyladın ʿālemni nevā tutsun
8. Muşbet belki bī-kāne ne tenhā āřinā tutsun
9. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim
10. Biri cānım ciger-bendim biri köz nūrı ferzendim
11. İlahī iy felek dāmān cānıġ çāk çāk olsun
12. Belāya uğrasun tā şaş-ı devrānıġ helāk olsun
13. Tökülsün aҺterniġ yér üzre řat-ı insilāb olsun
14. SeҺābıġ irtibātı şat-ı ġayr ivgen olsun
15. Yüzülsün ger dıřıġ imdi menġe andın ne bāk olsun
16. Kerek zulmiġ ġınā ġubārıdın cihān eyvāmı pāk olsun
17. Kūsüfa uçrasun řemsiniġ Һamer-i taht meҺāk olsun
18. Néçük kördüġ revā kim nāzeninler zīr-i Һāk olsun

19. Cihāndın kέttiler ęasret bilen ęki ęired-mendin

20. Biri cānım cięer-bendim biri kۆz nūrı ferzendim

376

1. Nέçük ęēāb-ı girān ęrdi ki bīdār olmadı hergiz
2. Bizniğ aęvālimizdin bir ęaberdār olmadı hergiz
3. Kāyu ęalvetde ęrdi kim nümūdār olmadı hergiz
4. Ne yağlığ maęfī rāz ęrdi kim izhār olmadı hergiz
5. Bu ęamdın cān ęıkārga yέtdi ęam-ęēār olmadı hergiz
6. 4ıkıyb yer kۆynıdın bir ęarz-ı dīdār olmadı hergiz
7. Atadın hīç bir ferzend bī-zār olmadı hergiz
8. Elemęa hīç kişi men dik giriftār olmadı hergiz
9. Cihāndın kέttiler ęasret bilen ęki ęired-mendim
10. Biri cānım cięer-bendim biri kۆz nūrı ferzendim
11. Kۆzüm nūrı bu ęamla kılısaęız çī terk-i ęēāb imdi
12. Ki bu uyęularıę bir kέçe bolmas mu ęesāb imdi
13. Kۆz ağığlar meni cānımęa bérmeęler ęazāb imdi
14. Dem urmaęęa mecālim kalmadı sۆzleręa tāb imdi
15. Urug tutęanlar itāb kέlseler eyleb řitāb imdi
16. Bérürmen bu ęavādiř bābıda kaydağ cevāb imdi
17. Karığan çağda derde boldı aęvālim ęarāb imdi
18. Tükenmes bu elem şerhi eğer kılısam kitāb imdi

19. Cihāndın kététiler Һasret bilen éki Һired-mendim

20. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim

378.

1. İlāhī meŋge rāzī raĥmetiŋga aŋga erzān ét
2. Açıb cennet seridin bir işiŋġ ƣarīn-i ġülsitān ét
3. Refīķin cennet'ü'l-firdevs içinde ĥür ġilmān ét
4. Saŋga kététi kerem eyle 'ināyet birle mihmān ét
5. Ġünāhın ma'firet eyleb s'ŷūāl-i ƣabr āsān ét
6. Şaĥādet taptılar āĥir ƣerāġın nūr-ı imān ét
7. Muĥammed ĥürmeti evlādıġa luţf ile iĥsān ét
8. Ĥüdāvend Raĥim ismiŋġ ĥaĥķı āzād-ı Yezdān ét
9. Cihāndın kététiler Һasret bilen éki Һired-mendim
10. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim
11. Dirīġā kim alar cānı cihāndın nev-civān kététi
12. Cihān cismidin ġūyā ki 'ömr-i cāvidān kététi
13. Bahāsız ġüherim 'ülfetde ƣaldım rāyġān kététi
14. Cihāndın maĥż nāmı ƣaldı amāli nişān kététi
15. Meŋge mihr körküzgey ki éki mihr-bān kététi
16. Yolıda eyleb éki közlerimni ĥün-feşān kététi
17. Dédi tā'rīh-i fevtīġa désem Furĥat ƣaçan kététi
18. İki 'ismet-penāh yüz ƣékti dünyādın hemān kététi

19. Cihāndın kéttiler Һasret bilen éki Һired-mendim

20. Biri cānım ciġer-bendim biri köz nūrı ferzendim

4. BULGULAR

Çalışmamızda, eser üzerinde çalışılan bölümler, şekil bilgisi bakımından incelenip, aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir.

4.1. Şekil Özellikleri

4.1.1. Yapım Ekleri

Metnin hacmi çerçevesinde çok fazla yapım eki tespit etme imkânı olmamakla birlikte tespit edebildiklerimizi şöyle sınıflandırabiliriz:

4.1.1.1. İsim Yapım Ekleri

4.1.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+dAş<da+eş

yol+daş 341-4, Һarın+daş 329-4, yan+daş 281-5

+lık/lıġ

tenhā+lıġ+ım 285-6, ġaddar+lık+lar+nı 289-3, Һayrā+lıġ+ım+nı 296-13

+sIz

bar+sız 314-1, cān+sız,374-14, muҺabbet+siz 323-3

+gÜ

köz+gü 322-3

+rAk

yaşşı+rağ 357-13

+çA

sağar+ça 320-3, gevher+çe 320-5

+çI

tarum+çı 288-2, balığ+çı 288-3

4.1.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri**-m**

öl-(ü)m 368-7

-ğU, -gU

iç-gü 315-4, sor-ğu 276-20

-uğ

art-uğ+rağ 335-14

4.1.1.2. Fiil Yapım Ekleri**4.1.1.2.1. İsimden Fiil Yapım Ekleri****-a**

oy(u)n+a-y 325-9

-ar

sarığ+ar-mak 370-10

-la

yoğ+la-ma 280-13, bağ+la-b 341-1

4.1.1.2.2. Fiiiden Fiil Yapım Ekleri

-l

tap-(ı)l-mas+dın 336-9, üz-(ü)l-di 371-4, tök-(ü)l-mek 288-10

-n

silk-(i)n-mek 325-7, kör-(ü)n-di 336-6

-küz-

kör-küz-üp 279-8

-set

kör-set+me+gil 331-6

-t

inğle-t+ib 287-6, yükür-t+üb 287-16

-tUr, -dUr

ol-tur-ur 347-7, sin-dür-üb 348-2

4.1.2 İsim Çekim Ekleri

4.1.2.1 Çokluk Eki

+lAr

Cümle dizilişinde daima, iyelik ve hâl eklerinden önce kullanılmıştır.

renc+ler 350-1, tün+ler+de 279-11, kul+lar+inğ+nı 281-5

4.1.2.2. İlgi Hâli

+Inğ, +nInğ

vaşl+ninğ 289-12, nutk+ım+inğ 316-2

4.1.2.3. *Yükleme (Belirtme) Hâli*

Metnimizde ismin yüklem (belirtme) hâli +ı/+i, +nı/ni ekleriyle kurulmuştur.

men+i 275-1, 'ömr+üm+ni 276-11, gönçalar+nı 283-2, bernâ+lık+nı 295-10

4.1.2.4. *Yönelme (Yaklaşma) Hâli*

Metnimizde yönelme hâli +ğa/+ge, +ka/+ke, +a ekleriyle sağlanmıştır.

misâfir+ge 373-18, baş+(ı)m+ğa 275-1, iş+ke 292-3, et+mek+ka 287-4, a+nîg+a 364-2

4.1.2.5. *Bulunma Hâli*

Metnimizde bulunma hâli eki +dA ekleri ile ifade edilmiştir.

baş+(ı)m+da 291-18, men+de 275-2, üst+i+de 287-1

4.1.2.6. *Ayrılma Hâli*

Metnimizde ayrılma hâli, +dIn şeklindedir.

nâle+m+din 331-13, mekân+ı+dın 296-3, güher+din 369-8

4.1.2.7. *Eşitlik Hâli*

Metnimizde eşitlik durumu +çA ekleriyle sağlanmıştır.

anber+çe 320-2, gevher+çe 320-5

4.1.2.8. *Yön Bildirme Eki*

Çok işlek olmayan, +ra eki, metnimizde de birkaç sözcük üzerinde görülmüştür.

iç+re 279-6

4.1.2.9. *Karşılaştırma Hâli*

artuğ+rağ 335-14

4.1.2.10. İyelik Ekleri

Metnimizde geçen iyelik ekleri şunlardır.

1. Teklik Şahıs: +(I)m, +(U)m

baş+(ı)m+ğa 275-1, dād+(ı)m+nı 314-12, hicr+im 285-2, dil+im+ni 303-10

küdūr+um+nı 314-6, ʔalāt+um 320-4, köz+üm+ni 289-15, öz+üm 304-1

2. Teklik Şahıs: +(I)nġ+(U)nġ

ıřķ+ınġ+da 333-6, esrār+ınġ 320-7, pāk+ınġ 323-11, serv+ünġ 282-10

3. Teklik Şahıs: +I/+sI

ķaş+ı 282-1, köz+i 282-2, ara+sı+n+da 279-12, kūşe+si +dın 275-11

1. Çokluk Şahıs: +mIz+(I)mIz; +(U)mIz

hayāt+ı+mız 279-7, İslām+ı+mız 292-19, divāne+miz 343-3, dāne+miz 343-10

iç+gü+müz+dür 315-4

4.1.3 Bildirme Kipleri

4.1.3.1. Geniş Zaman Kipi

1. Teklik Şahıs: +é(r)ür men

Yok érür mén dik kiři ʔālī^c zebūn baħtı ķara 304-8

2. Teklik Şahıs: +sIn

Hüblikda barçadındın *bālā+sın* eylesün kıluġ 291-5

3. Teklik Şahıs: +érür

Cān ü ten çün *mūy érür* hem dāde-i pür-ħūn elem 281-13

1. Çokluk Şahıs: +érür miz

Üç harābatı *érür miz* sākin meyḥānemiz. 343-1

4.1.3.1.1. *-dUr, -tur; turur*

‘Aceb bī-bāk ü bī-raḥm u ‘aceb ḥün-rīz *ḳatl-dur* 275-8

Meni dīvāne könglüm birbirige turfe *māyil-dür* 275-6

Yoḳ turur küc harābat içre hīç kimdin kemim 311-11

4.1.3.1.2. *İsim+ şahıs zamiri*

1. Teklik Şahıs: isim+men

Tirig men zāhirimde ḥalk bir ādem gümān eyler 296-9

3. Teklik Şahıs: isim+sen

Ma‘rifetdin *bī-ḥaber-sin* gevherimni gövleme 319-10

4.1.3.2. *Hikāye*

1. Teklik Şahıs: é(r) di m

Firāz érdim ğariblikge tüşüb āḥir ne şeb oldum 328-16

3. Teklik Şahıs: érdi

İḥtīyārım *bar érdi* her işini ḳılsam iḥtīyār 289-19

4.1.3.3. *Rivāyet*

3. Teklik Şahıs: é(r)miş

Ne *müşgin kākül érmiş* turresi her yan perişāndur 275-14

4.1.4 Sıfatlar

4.1.4.1. Niteleme Sıfatları

Metnimizde Türkçe, Arapça ve Farsça pek çok kelime niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır. Bunlara birkaç örnek verecek olursak şöyle sıralayabiliriz:

Felek bahtı **qara** hasretde ʕömrümni edā kıldı 276-11

Meni dīvāne könglüm birbirige **ṭurfe** māyıldür 275-6

Sālibdür zulmidin **miskin** könggölge gāret yağma 276-10

Muṭrib **hoş** lehceler ṭanburını sāz eylese 278-11

4.1.4.2. Belirtme Sıfatları

4.1.4.2.1. İşaret Sıfatları

bu

Giriftār-ı firāq eyleb **bu** gamga mübtelā kıldı 276-12

ol

Velīkin **ol** perī anğa imes sözi niḥānımdın 275-17

o

Bir **o** ʕışkıda rüsvalıgda ölgen bar mu déb munda 277-20

uşbu

Fenā boldum yok oldum **uşbu** ʕālemdin mén rüsvā 276-5

uşol

İmdi bülbül dik **uşol** sānğa pervāz eylelük 344-1

4.1.4.2.2. Sayı Sıfatları

4.1.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir

Oğub gül defterini bir varak faslı hazāmıdın 299-14

ikki

Bél tutub hem ikki zülf-i táb-dārınġ tébretib 325-8

üç

Üç kalendermiz kalender hānede hemhānemiz 343-3

ming

Bir zamān-ı hier çün ming yılça bar olsa nitenġ 315-

yüz ming

Ki cān boynıa tār-ı zülfidin yüz ming selāsildür 275-7

4.1.4.2.3. Belirsizlik Sıfatlar

her

Her zamān kıldı dimāġımnı muʿaṭṭar kākülinġ 324-15

hiç

Felekni cevridin hiç kimseler bolġay mu hursendi 336-11

bir

Bir haber almas kélip peyker hümālardın biri 306-15

köp

Vaşlımınġ köp fırsatı endek şumār olsa nétenġ 315-8

cümle

Yıkıldı yérge oldum cümle esnām 363-1

çend

Nūş-ı cān tā çend hūn-ābı ciger bolğay miñge 334-8

4.1.4.2.4. Soru Sıfatları

néçe

Néçe kün vāde-i hicrānda çikken renc-i miḥnetni 277-18

ne

Minçe kār étti devrān inqılābı ne ʿilāc eyley 297-6

ķaysı

Gétürdi ķaysı kün ʿālemğa teşrīf 363-13

4.1.5. Zamirler

4.1.5.1. Şahıs Zamirleri

Teklik Birinci Şahıs

Metnimizde teklik birinci şahıs, ben,men, mén şeklindedir.

ben, men, mén

Ben cünün şahrāsını mecnūnyam ʿuryan tenim 316-7

Vefāda özgelardın fāyıķam men sen neçükdür sen 285-3

Ki yétismes ménge melekdür pāsbānı 362-18

Teklik İkinci Şahıs

sen, sēn

Bir seni körsem meni sen körmeseñg hem meylige 280-10

Maħbūb yok séniñg dik gül-çehre şūñ-ţannāz 301-16

Teklik Üçüncü Şahıs

ol

Yétse encāmıga ol ğayrımı āġaz eylese 278-14

Çokluk Birinci Şahıs

biz, miz

Ne cürm ötdi ger bizdin bu neçelik ferġane tañg boldı 336-1

Mest olub miz cūy şış-i meydin ‘aceb divānemiz 343-3

Çokluk İkinci Şahıs

siz

Nevā kılmaz mu siz kim rişte-yi tāriñg boldı 337-15

Çokluk Üçüncü Şahıs

olar, alar

Üzüb dilni alā’ikdin olar birle vedā’ eylenġ 323-1

Ķazārā kim alarġa çün Ķazā-yı nā-gehān tégdi 373-11

4.1.5.2 İşaret Zamirleri

bu

Yutmaġıl kim köz kızarġan çağ idi bu bir ġayāl 309-8

mu<bu+ hāl eki

Bir o ‘ışkıda rüsvalıġda ölgen bar mu déb munda 276-20

ol

Bu işaret zamiri hâl ekleriyle birleşince “an”a dönüşmektedir.

Anı aldı da yığlab bir bir étsem derd-i Һasretni 277-17

Nüzül feyzi anda maҺz-ı zencir 360-15

4.1.5.3. Belirsizlik Zamiri

birbiri

Üzüldi birbiri şerāresidin bend ile bendim 371-4

her kimse

Қılır қаt Һreh-i her kimse āҺir öz murādı da 299-3

heme

ҺmuҺaттardur heme güyā tutaşub Һanber-i sezā 275-15

4.1.5.4. Soru Zamiri

kim

Urğıçaқ öltür urub gögsümğa kim қalmay tirig 281-9

4.1.5.5. Dönüşlülük Zamiri

öz

Özüm birle heme devletni hem raҺatnı körkenler 329-7

4.1.6. Zarflar

4.1.6.1. Yer-Yön Zarfları

içre

Salmasa devr-i felek devrānımız içre Һalel 279-6

beri

Dehr ārāmın çékmeken cevır ü cefâlardan beri 303-1

4.1.6.2. Zaman Zarfları

aqşam

Uşol aqşam ménge qandağ saādet aqşamı irdi 284-16

hemān

Şeyh nāqış han-qāhına qadem qoymañg hemān 317-11

müdām

Āhūlar ile oynab ıyşını müdām étsün 340-14

nāgāh

Nāgāh kélürmen déb yolınğa baqıb aqşam 332-16

nāgehān

Qazārā kim alarğa çün qazā-yı nāgehān tigdi 373-1

dem-be-dem

Çıkıb küyken yürekdin dem-be-dem dīvāneler āhı 322-6

kün

Bozub əhdin yamanlıq künde mendin yüz ügürgenler 329-9

kündüz

Kéçe kündüz hevesimiz ol şūh şirīn gūdadur 346-2

kéçe

Rahat eyleb kéçe tañg atqunça āgüş étmedim 348-6

tün akşam

Tün akşam keldi gül-bün sarı ol gül-ruh şitab eyleb 284-4

lahzā

Mest olub her lahzā terk-i ʿaql ile hoş étmedim 282-14

āhır

Āhır bu neçük bīdād ʿālem inġe tār olsa 341-8

tañġ atkunça

Rāhat eyleb kéçe tañġ atkunça āġūş étmedim 348-18

imdi

İmdi bülbül dik uşol sārıġa pervāz eylelük 344-16

dāyim

Mestlıġ bī-bāklıġ dāyim refīķ u hem-demīn 311-13

dāyimā

Dāyimā düşmenleriñġ öldürsün ejder kāküliñġ 324-20

her hefte

Eylesenġ her hefte bir seyri Muʿāz İbn-i Cebel 279-9

sonġra

ʿĀrızıġa yüz sürüb sonġra dūdaġıdın öpey 351-2

şubġ

ʿÖmr öter ġasret de körmey şubġ nūrın şāmımız 292-18

evvel

Ki evvel Merġnan u Endġcān soġgra ŧehri ħān 328-12

4.1.6.3. Azlık Çokluk Zarfları

az

Boldı müŧkil-terklik mihr az eyler Ĥabġb 334-12

köp

Her kiŧi ʿālemde köp çigse cefā-yı ʿıŧkını 306-6

4.1.6.4. Soru Zarflar

néçe

Néçe bilmey gonça aġzıġ remzġni gül dik solay 324-15

4.1.7. Edatlar

4.1.7.1. Çekim Edatları

gibi

Sen gibi ʿalem ara bir ŧūġ-ı ŧġrġn ger yoġ 291-11

özge

Sendin özge ʿıŧk-ı bġmarıġa yoġ ħāzıġ tabġb 280-7

lik

Lik her nġ kılsalar bol ehl-i ʿuġbā birle dost 312-20

lékin

İlge ʿıŧretdür yeġi ay körseler lékin miġe 310-9

4.1.7.2. *Kuvvetlendirme Edatları*

hem

Tanmas lik kılsa hem her çend tanma dostdın 313-3

4.1.7.3. *Denkleştirme Edatları*

hem.....hem

Çalılıb ğurbetde tenhā hem misāfir hem ğarib oldum 328-19

ne.....ne

Ne ğüsn ü ne leġāfetdür ğalāyık barça ğayrāndur 275-13

gāh.....gāh

Gāh çanūn gāh ğıcek ki dü-tār ister könġül 278-15

4.1.7.4. *Tekrarlama Edatı*

yine

Ħalk çüzidın yine köb çerm-sār étti felek 289-10

4.1.7.5. *Ünlem Edatları*

āh

Āh birle köydürürmız kélme çasıġa çabīb 346-16

tā

Şevç-ı dīdārınġ kifāye mine tā cāndur beden 281-3

iy

Ki iy zār-ı belā-keş çāşıkam men sen neçükdür sen 285-4

eyā

Ne o çün keldiñg ħarīmğa eyā nādān ṭabīb 347-1

yā

Yā ḳalender-veş bolub ʿālem seyāḫat eyelük 344-10

vā ḫasretā

İçürdi şom felek vā ḫasretā aġulik aşıdın 276-4

vay

Vay kim aḫbāblar bārganımız beyhüdedür 346-16

ḫayf

ḫayf kim bir ārzū birle kéçib ʿahd-ı şebāb 349-7

4.1.7.6. *Bağlaçlar*

belki

Şevke vü şevkiyetimni belki mendin yaḫşi sürkenler 329-8

çün

Çün ziyāret étme ki eşḫāb-ı kibār ister köñgöl 279-10

de

Min kim ü bezmi de içmeki kim anı gül-gün şarāb 351-7

eger

Bu ḳayġudın eger olsam onar lāle mezārımdın 277-14

ger

Ger baġır ḳanı nişānı köz yaşında köp turur 311-16

ki

Uşbu devrān birle ötse **ki** yoğ irür ermānımız 347-18

belki

Şevke vü şevkiyetimni **belki** mendin yahşi sürkenler 329-8

meger

Yā **meger** Keşmirdin mabūbe-i efsūngeri 282-7

u

Ne yār **u** hem-demīm bardur ne ıolıda hāşıl-ı dūnyā 275-4

ü

Ne hüsn **ü** ne leţāfetdür halāyık barça hayrāndur 275-13

vü

Şühliğidın o servün **ki vü** bī-ihtiyār oynabtular 282-10

veyā

Veyā bir mürğ-ı vahşi āşiyānıdın edā-şikenmen 296-5

velī

Hicrdin  alem ıarāngudur **velī** yoğdur gehī 312-9

4.1.8. Filler

4.1.8.1. Fiil Çekimleri

4.1.8.1.1. Basit Kipler

4.1.8.1.1.1. Haber Kipleri

4.1.8.1.1.1.1. Geniş Zaman

1. Teklik Şahıs: -arIm

tart-arım 306-12.

2. Teklik Şahıs: -sIn

bér-ürsin 368-15

3. Teklik Şahıs: -r/-Ar/Ur

ey-le-r 285-16, kör-er 277-16, kél-ür 318-6

4.1.8.1.1.1.2. Şimdiki Zaman

Şimdiki Zamanın Olumsuzu: -mAy

bak-al-may 337-12

4.1.8.1.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

1. Teklik Şahıs: -dIm, dUm

ét-me-dim 348-18, ol-dum 328-17, kör-düm 369-11

2. Teklik Şahıs: -dInġ/-dUnġ

kör-dinġ 285-14, al-dınġ 324-9, kör-dünġ 350-13

3. Teklik Şahıs: -dI/-dU/-tI/-tU

ķıl-dı 276-13, tüş-di 275-16, çık-tı 287-4, tüş-ti 288-10

4.1.8.1.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

3. Teklik Zaman: -miş

bér-miş 290-7

4.1.8.1.1.1.5. Gelecek Zaman: -ğay/-gey

bol-ğay 314-15, öl-tür-gey 315-5

4.1.8.1.1.2. Dilek Kipleri

4.1.8.1.1.2.1. Emir

2. Teklik Şahıs: Ø/-ğıl/-gil

ķıl 281-14, ķıl-ma-ğıl 302-13

3. Teklik Şahıs: -sUn

ķıl-sun 294-7, eyle-sün 308-10

2. Çokluk Şahıs: -Inġ

tut-ma-y-inġ 305-7

4.1.8.1.1.2.2. Şart

1. Teklik Şahıs: -sam

bol-sam 370-6, tap-ma-sam 281-8

2. Teklik Şahıs: -saġ/senġ

ķıl-saġ 277-9, geç-senġ 368-3

3. Teklik Şahıs: -sa/-se

ķıl-ma-sa 279-7, eyle-se 278-12

4.1.8.1.1.2.3. İstek

3. Teklik Şahıs

-ay

yut-ay 293-1

İsteğin Olumsuzuz

-mAy

sal-may 277-8,

4.1.8.2. Birleşik Kipler

4.1.8.2.1. Hikāye

4.1.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikāyesi

1. Teklik Şahıs

-urdım

bar-urdım 367-3

3. Teklik Şahıs:

-ArdI

kéç-erdi 328-6, tur-ardı 327-2

3. Çokluk Şahıs

UrdI-lar

bér-ürdi-ler 327-17

4.1.8.2.1.2. Geniş Zamanın Rivayeti

3. Teklik Şahıs

-armış/-urmuş

çık-ar-mış 287-19, kıl-ur-muş 299-3

4.1.8.2.1.3 Geniş Zamanın Şartı

2. Teklik Şahıs: -r isenġ

iste-r isenġ 312-19

4.1.9. Sıfat Fiiler

-ġan, -gen, -ken

Munça kılġan arzūlardın müyess̄er bolmasa 279-19

Velāyet haşıl étken yahşi işenler kıyan kıaldı 328-10

Duā-gūlar içinde yahşi bilgen itibārımnı 329-19

-ġunçı

Mihr-perver kılġunçı hālimni yarım déb idim 292-14

4.1.10. Zarf Fiiler

-b/-Ib/-Ub

eyle-b 276-16, sal-ıb 284-7, tik-ib 296-20, yut-ub 277-2, kör-küz-üb 279-8,

-bAn

taş-la-ban 278-19, eyle-ban 283-10

-geç

eyle-geç 312-8

-kAII/-gAII

ét-keli 308-5, ol-ğalı 291-7

-ğuça/-ğuçı

al-ğuçı 341-6, bol-ğuça 356-2

-mAsdın

açıl-masdın373-13, bilmesdin 336-6

4.1.11. Birleşik Fiiller

Metnimizde kullanılan, isimlerle oluşmuş birleşik fiiller Arapça, Farsça ve az da olsa Türkçe isimlerin önüne yardımcı fiiller getirilerek yapılmıştır.

Bunlardan sık kullanılanlarından bazıları şunlardır:

kılmak

Felek bahtı kara hasretde ʿömrümni edā kıldı 276-11

Giriftār-ı firāk eyleb bu gamğa mübtelā kıldı 276-12

étmek:

Yaşurun derdimni ilge āşikār étti felek 289-5

Nā-tüvān cismimni xaygu birle zār étti felek 289-2

eylemek:

Felekdin şevke eyleb dād-ı feryād eylesem kimdür 276-16

Zülfini tārın açıb sünbül perīşān eylemiş 283-3

bolmak:

Fenā boldum yoğ oldum uşbu ʿālemdin min rüsvā 276-5

Yine bāzārı yoƒdın ƒalkımız bī-ƒod köreŒ boldı 336-2

ƒalmak:

Atadın yād-kārım bēg-i sultānlar ƒayan ƒaldı 329-5

AnıŒ dik cennet āsā baĒ-ı bostānlar ƒayan ƒaldı 327-11

4.1.12. Ses Olayları

4.1.12.1. Ses Düşmesi

zül(ü)fini 283-3, cis(i)mimni 289-2, gül(ü)ni 294-17, zik(i)r 323-2, ‘öm(ü)r 323-6

‘ay(ı)bımnı 323-13, oturmak<olturmak 278-9, urup<vurup 284-9

4.1.12.2. Hece Yutumu

ƒardaş<ƒarında eş 392-4

4.1.13. Ses DeĒişimleri

4.1.13.1. e-i/i-e DeĒişimi

dé-<de- 309-4, kél-<kel 297-5, ét-<et- 305-14, ér-<ir- 301-1, él<il 303-17, kéçe<geçe 303-

9

4.1.13.2. b-v DeĒişimi

bar-<var- 367-3, bér-<vér- 327-17

4.1.13.3. t-d DeĒişimi

tökmek<dökmek, tuyaĒ<dudak 352-17, tamaĒ<damak, turmak<durmak 327-2

4.1.13.4. k-g DeĒişimi

köz<göz 355-1, körmek<görmek 355-3, köŒgül<gönül 351-1, kündüz<gündüz 346-2

4.1.13.5. f-g Değişimi

tofrağ<toprak 301-6

4.1.13.6. Hece Kaynaşması

niçün< ne için 311-18, kimse<kim ise 299-3, neyley< ne ile 373-5

4.1.13.7.1. Dil Uyumu

Türkçe'nin her alanında olduğu gibi, bu dönemde de dil uyumu varlığını sürdürmüştür.

4.1.13.7.2. Dudak Uyumu

4.1.13.7.2.1. Kelime Tabanlarında Dudak Uyumu

Metnimizde kelime tabanlarında kimi kelimeler dudak uyumuna bağlıyken, kimileri bu uyuma bağlı değildir.

gögsümğa 281-9, dergehiğa 283-7, kişige 288-11, eyleğıl 294-17, tür-lik 295-10 ʿāfiyetlîğ

4.1.13.7.2.2. Eklerde Uyum

Metnimizde Arapça ve Farsça sözcüklere gelen eklerin uyum dışı olduğu dikkati çeker.

gögsümğa 281-9, dergehiğa 283-7, kişige 288-11, eyleğıl 294-17, tür-lik 295-10

4.2. Sözlük

A

aḫzān	: <Ar. Kederler, sıkıntılar.
āb	: <Far. Su.
ābād	: <Far. Māmur, şen, bayındır.
ʿAbbās	: <Ar. Peygamberimizin amcalarından, Mekke fethinde Müslüman olan zat.
ʿabes	: <Ar. Boş, saçma şey.

‘abīr	: <Ar. Güzel koku.
‘acāyib	: <Ar. Çok tuhaf şey, anlaşılmaz.
‘aceb	: <Ar. Acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.
‘aciz	: <Ar. Zayıf, güçsüz.
‘acz	: <Ar. Beceriksizlik.
açığ	: <Açık; kapalı olmayan.
a‘dā	: <Ar. En zālim, pek gaddar .
ādāb	: <Ar. Terbiyeler, utanmalar.
‘aded	: <Ar. Sayı.
ādem	: <Ar. Adam.
‘aden	: <Ar. Cennet.
‘ādet	: <Ar. Görenek, tabiat, alışkanlık.
‘adū	: <Ar. Düşman.
āferīn	: <Far. Beğenme, alkış, yaşa, varol.
āf-tāb	: <Far. Güneş.
‘afiyet	: <Ar. Sağlık, esenlik
‘afv	: <Ar. Suçunu bağışlama, özür dileme.
afyon	: <Far. Olgunlaşmamış haşhaş kapsüllerine yapılan çizintilerden sıızan güçlü bir zehir olmakla birlikte içinde morfin, kodain vb.uyuşturucular bulunan madde.
āgāh	: <Far. Bilgili, haberli, uyanık.
āgāz	: <Far. Başlama.
ağır	: <1. Yoğun, kesif. 2. Taşınması güç.
ağız	: <Hayvan ve insanda yüzün ön, alt kısmında, yemeye, içmeye, nefes. alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan boşluk.
ağniyā	: <Ar. Zenginler.
ağu	: <Zehir.
āgūş	: <Far. Kucak
ağyār	: <Ar. Başkalar, yabancılar.
āh	: <(Müşterek) ah, yazık.
aḥbāb	: <Ar. Dost, bildik, tanıdık.
‘ahd	: <Ar. Söz verme, and, yemin.
āheng	: <Far. Uygunluk, düzen.
āheste	: <Far.Yavaş, ağır, yavaş yavaş.
āḥir	: <Ar. Nihayet, son olarak
ahkām	: <Ar. Emirler, hükümler
aḥker	: <Ar. Ateş koru
aḥmer	: <Ar. Kırmızı, kızıl
aḥter	: <Far. Yıldız.
āhū	: <Far. Güzellerin gözü.
aḥvāl	: <Ar. Oluşlar, bulunuşlar, durumlar.

aḥzar	: <Ar. Yeşil.
aḥçe	: <Para.
aḥ	: <Kar renginde olan, beyaz.
ʿaḥd	: <Ar. Bağlama, bağlanma.
ʿaḥıbet	: <Ar. Nihayet, son.
ʿaḥıl	: <Ar. Akıllı kimse.
ʿaḥl	: <Ar. Akıl, us.
ʿaks	: <Ar. Çarpma.
aḥşam	: <Güneşin batma zamanı, günün sonu.
al	: <Kırmızı.
almaq	: <Herhangi bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
aʿlā	: <Ar. Yüksek.
alāʾiḥ	: <Ar. İlgiler, ilişkiler.
ʿalāmet	: <Ar. İşaret, iz, nişan, belge.
alar	: <Onlar.
ʿālem	: <Ar. Dünya, cihan.
ʿālem-ārā	: <Ar. Ālemi, dünyayı süsleyen.
ʿālī	: <Ar. Yüce, ulu.
ʿĀlī	: <Ar. Ebū Tālib'in oğlu, Peygamberimizin damadı, dördüncü halife.
ʿālī-cenāb	: <Ar. Şerefli, haysiyetli kimse.
Allah	: <Ar. Tanrı.
allar	: <Onlar.
altun	: <Sarı kıvılcık renkte, parlak, ağır, kolayca işlenen ziynet eşyası, hassas ve kıymetli cihaz yapımında kullanılan kıymetli element.
ālūde	: <Far. Bulaşmış, bulaşık.
ālūfte	: <Far. Alışık, alışkan.
ama	: <Ar. Zıt ve aykırı hüküm bildiren iki cümleyi birbirine bağlar.
amāl	: <Ar. Ümit, istek.
amān	: <Ar. Korkusuzluk.
ʿamel	: <Ar. Niyet.
-āmiz	: <Far....le karışık.
ʿamm	: <Ar. Amca.
ʿammī	: <Ar. Bkz. Amca.
an	: <Far. Şu.
an	: <Ar. Zamanın en kısa parçası.
ānān	: <Far. Onlar.
ʿanber	: <Ar. Güzel koku.
ancaḥ	: <Yalnız, sadece.
anḥa	: <O kadar.

anda	: <Onda, orada, o zaman.
andağ	: <Oradaki, ondaki.
andağ	: <Hemen, o anda, derhal.
ʿandelib	: <Ar.Bülbül.
Andican	: <Özbekistan sınırları içinde bir şehir.
ʿār	: <Ar.Utanma.
ara	: <İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık.
aramağ	: <Bir şeyi bulmaya çalışmak.
ʿarefnāk	: <Ar. Bilgili.
ʿarağ	: <Ar. Rakı.
ārām	: <Far.1.Durma 2. Kalma.
ārām-ı cān	: <Far. Sevgili.
ʿarbede	: <Ar. Kavga, patırtı.
ʿarız	: <Ar. 1. Yanak. 2.Dağ, bulut gibi görmeye engel olan her şey.
ʿarşa	: <Ar. Yer, toprak.
ʿarş	: <Ar. Dokuzuncu gök.
artmağ	: <Sayıca, miktarca çoğalmak.
ʿarż	: <Ar. Sunma, gösterme.
ārzū	: <Far. İstek, heves.
-āsā	: <Far. Gibi.
ʿaşālet	: <Ar. Soy sop temizliği.
aşşı	: <Yarar, fayda.
āsān	: <Far. Kolay.
ʿasel	: <Ar. Bal.
ʿāşī	: <Ar. Karşı gelen.
aşlā	: <Ar. Hiçbir vakit.
aşl	: <Ar. Asıl, kök.
ast	: <Alt.
āsmān	: <Far. Gök, sema.
āstān	: <Far. Dergah, tekke.
āsūde	: <Far. Rahat, gairesiz, dinç.
aş	: <Far. Yemek, aş
aşmak	: <Belli bir sınırın ve haddin üstüne çıkmak.
ʿāşık	: <Ar. Birine, bir şeye tutkun.
āşikār	: <Far. Belli, açık, meydanda.
āşinā	: <Far. Bildik, tanıdık.
āşiyān	: <Far. Kuş yuvası.
ʿaşq	: <Ar. Sevgi.
aşüfte	: <Far. Çıldırncasına seven, bu yüzden perişan halde, deli gibi olan.
at	: <Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, memeli hayvan.
ʿaā	: <Ar. Bağışlama, bahşiş.

āteş	: <Far. Harāret, kızgınlık.
aţlas	: <Ar. Atlas.
av	: < Karada, havada yabāni hayvanları, denizde balıkları tutma, vurma işi.
avān	: <Ar. Vakit, zaman.
āvāre	: <Far. Serseri, boş gezen, avare.
āvāz	: <Far. Ses, seda.
ay	: <1.Dünya'nın uydusu olan gök cismi.2. Çeşitli duygular ve ruh hallerini belirten edat.
aymağ	: <Söylemek.
ayā	: <Far. Acaba.
ayağ	: <Bacaktan ayak bileği ile ayrılan ve yere basıp durmayı, yürüme sağlayan kısmı.
āyāt	: <Ar. Ayetler, Kur'an'ın cümleleri.
ayıtmağ	: <Söylemek.
ʿayb	: <Ar. Utanılacak şey, kusur, leke.
āyet	: <Ar. Kur'an'ın herhangi bir cümlesi.
āyīne	: <Far. Ayna.
ʿayn	: <Ar. Göz.
ʿayni	: <Ar. Tıpkı.
ayru	: <Farklı, değişik.
az	: <Miktarı, derecesi, niteliği çok olmayan.
azmağ	: <Etkisini artırmak.
ʿazāb	: <Ar. İşkence, keder.
āzād	: <Far. Kurtulmuş, serbest.
āzāde	: <Far. Hür, serbest.
ʿazīz	: <Ar. Muhterem, sayın, sevgili.
ʿazm	: <Ar. Kasıt, niyet, karar.

B

bā	: <Far. ile, ...li.
bāb	: <Ar. Kapı.
bād	: <Far. Yel, rüzgār.
bādām	: <Far. Badem.
bāde	: <Far. Şarap, içki.
bāde-nūş	: <Far. Şarap içen.
bāde-peymā	: <Far. Sarhoş.
bād	: <Far. Yel, rüzgār.
bāʿdü	: <Ar. Hayli zaman.
bādiye	: <Ar. Çöl.
bād-pā	: <Far. Çabuk.

bāġ	: <Far. Baġ, büyük bahçe.
bāġbān	: <Far. Bahçivan, baġcı.
baġır	: <Sine; yürek.
bahār	: <Far. Kışla yaz arası mevsim.
bahā	: <Far. Kıymet, bedel, değer.
baħr	: <Ar. Deniz
baħşış	: <Far. Baġış için verilen para.
baħt	: <Far. Talih, kader.
baʿīd	: <Ar. Uzak, ırak
bāʾiṣ	: <Ar. Sebep olan, icāb ettiren.
bāk	: <Far. Korku, sakınma.
Baķīʿ	: <Ar. Tanrı.
bāl	: <Far. Kanat.
bālā	: <Far. Boy.
balçık	: <Özli, yapışkan çamur.
balıġçı	: <Balık tutmayı meslek edinen kimse.
bām	: <Far. Çatı, dam, kubbe.
baṅġ	: <Ben .
barmak	: <Varmak.
bārān	: <Far. Yağmur.
barça	: <Parça.
bāre	: <Far. Defa, kez.
barlık	: <Varlık.
baş	: <Vücūdun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarını ve beynin bulunduğu en üst kısım.
başka	: <Farklı, değişik.
bāṭıl	: <Ar. Boş, beyhude, çürük.
bāṭın	: <Ar. İç yüz.
bā-şafā	: <Far. Saflık, berraklık
bay	: <Zengin, ulu, soylu.
baydaġ	: <Bayrak, sancak
bāz	: <Far. Doġan, şahin.
bāzār	: <Far. Pazar, çarşı.
baʿzı	: <Ar. Kimi.
bāzū	: <Far. Güç, kuvvet.
-be	: <Far.-e kadar.
beden	: <Ar. Gövde, vücut.
beg	: <Bey.
behmen	: <Far. İnan hükümdarlarından İsfendiyyarın oġlu Erdşir'in lakabı.
Behrām	: <Far. İnan hükümdarlarından birkaçının adı.
bekā	: <Ar. Devam, sebat, bākilik.

bél	:	<Bel.
belā	:	<Ar. Gam, keder.
belā-keş	:	<Ar. Bela çeken, eziyet ve sıkıntı çeken.
belā-yı ıışk	:	<Ar. Aşk belası.
belāl	:	<Ar. Su gibi ıslatan, ıslaklık.
belī	:	<Far. Evet.
beliyyet	:	<Ar. Felaketler.
belki	:	<Far. Muhtemel olarak, ihtimal.
belkim	:	<Belki.
ben	:	<Tekil birinci şahıs.
benātu ⁿ -na ^ç	:	<Ar. Ölü kızlar.
bend	:	<Far. Bağ, rabıta.
bende	:	<Far. Kul, köle.
benefşe	:	<Far. Menekşe.
bérmek	:	<Vermek.
beraber	:	<Far. Birlikte bulunan, beraber.
berāt	:	<Ar. Rütbe, nişan, imtiyaz verildiğini bildiren ferman.
ber-bād	:	<Far. Perişan, harap.
ber-düş	:	<Far. Serseri, yersiz yurtsuz.
berg	:	<Far. Yaprak.
berī	:	<Belli bir yerden ve zamandan bu yana.
berik	:	<Ar. Işık.
berķ	:	<Ar. Şimşek.
bernā	:	<Far. Genç, delikanlı, yiğit.
ber-ħurdār	:	<Far. Mesut olan, onan.
bérkitmek	:	<Sağlamlaştırmak.
ber-pā	:	<Far. Ayakta.
ber-ser	:	<Far. Baş üstünde.
bes	:	<Far. Çok.
best	:	<Far. Düğüm, rabıta.
beşer	:	<Ar. İnsan.
beyābān	:	<Far. Kır, çöl.
beyān	:	<Ar. Söyleme, bildirme.
beyhūde	:	<Far. Boşuna, boş yere.
beyrem	:	<Bayram.
beyt	:	<Ar. Mesken, hane, ev.
beytullāh	:	<Ar. Allah`ın evi, Kābe.
beyt ^{ül} -aħzan	:	<Ar. Dünya.
bézmek	:	<Bezme, bıkmak, usanmak.
bezm	:	<Far. İçkili, eğlenceli, meclis.
bī	:	<Far. -sız, -maz.
bī- ^c add	:	<Far. Sayısız.

bī-aded	: <Far. Hesapsız.
bī -'ār	: <Far. Arsız, utanmaz.
bī'at	: <Ar. Kabul ve tasdik muamelesi.
bī-bāk	: <Far. Korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan.
bī-cā	: <Far. Yersiz.
bī-çāre	: <Far. Çaresiz, zavallı.
bī-dād	: <Far. Zulüm, işkence.
bīdād-ger	: <Far. Zalim, gaddar, hain.
bīdār	: <Far. Uyanık, uyumayan, uykusuz.
bī-dāne	: <Far. Tohumuz.
bī-dīl	: <Far. Kalpsiz, gönülsüz.
bīgāne	: <Far. Kayıtsız, ilgisiz.
bī-ğavğa	: <Far. Kavgasız, gürültüsüz.
bī-gümān	: <Far. Şüphesiz.
bī-ḥaber	: <Far. Habersiz, bilgisiz.
bī-ḥāl	: <Far. Mecalsiz, kuvvetsiz.
bī-ḥesāb	: <Far. Hesapsız, sayısız
bī-ḥāl	: <Far. Halsiz, güçsüz.
bī-ḥıred	: <Far. Akılsız, kafasız.
bihter	: <Far. Daha, en, pek iyi.
bī-ḥisāb	: <Far. Hesapsız.
bī-ḥod	: <Far. Kendinden geçmiş, çılgın.
bī-ḥūş	: <Far. Şaşkın, sersem, deli.
bī-iḥtiyār	: <Far. Kendiliğinden, elde olmayarak.
bī-istiğnā	: <Far. Aza kanaat etmeyen, açgözlü.
bī-kāne	: <Far. Olmadı, meydana gelmedi.
bī-ḳarār	: <Far. Kararsız.
bī-kes	: <Far. Kimsesiz.
bile	: <Hatta, hem de, üstelik
bilen	: <ile.
bīmār	: <Far. Hasta
biṅg	: <Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.
binā	: <Far. Gören, görücü.
bināgeh	: <Far. Nerede.
bī-nāmūs	: <Far. Arsız, edepsiz.
bint	: <Ar. Kız.
bī-pāk	: <Far. Temiz olmayan.
bī-pervā	: <Far. Çekinmeksizin, sakınmadan.
bir	: <Sayıların ilkinin adı.
birāder	: <Far. Erkek kardeş.

bī-raḥm	: <Far. Merhametsiz, kalpsiz.
biraz	: <Bir parça, azıcık.
birbiri	: <İki veya daha fazla şey ya da kimsenin yerini tutar.
bir-dem	: <Herhangi bir zaman.
birer	: <Başlı başına, bir.
biri	: <1.Bir kimse. 2.Bir tanesi.
birinci	: <Sırada yeri en başta ve ikinciden önce olan.
birle	: <ile.
birlen	: <bkz. ile.
bī-kāne	: <Far. Olmadı, meydana gelmedi.
bī-maḥal	: <Far. Yersiz.
bī-maṭlab	: <Far. İstenmeyen şey.
bī-medār	: <Far. Sebepsiz, vesilesiz.
bī-melāl	: <Far. Bıkmadan, usanmadan.
bī-miṣāl	: <Far. Örneksiz, benzersiz.
bī-naẓīr	: <Far. Benzersiz.
bī-nevā	: <Far. Nasipsiz, çaresiz, zavallı, fakir.
bī-nihāyet	: <Far. Nihayetsiz, sonsuz.
bī-sāmān	: <Far. Parasız, sermayesiz, züğürt.
bī-sebeb	: <Far. Sebepsiz, yok yere.
bī-ser	: <Far. Başsız.
bī-ser ü sāmān	: <Far. Sefil ve perişan.
bister	: <Far. Yatak, döşek.
bīṣ	: <Far. Artık, ziyade.
bī-şümār	: <Far. Sayısız.
bī-tevfīk	: <Far. Uydurmadan, uygunlaştırmadan.
bī-vefā	: <Far. Vefāsız, hayırsız.
bī-zār	: <Far. Rahatsız, bıkmış, usanmış.
bī-zevāl	: <Far. Sonu olmayan.
bī-ziyā	: <Far. Işıksız, karanlık.
biz	: <Çoğul birinci şahsı gösterir.
bolmak	: <Olmak.
bostān	: <Far. Sebze bahçesi.
boyalmak	: <Boyanmak.
boyun	: <Vücūdun omuzlarla, baş arasında kalan kısmı.
bozmaḳ	: <Değiştirip, kötüleştirmek.
böri	: <Kurt.
böyle	: <Bunun gibi olan, buna benzer.
bu	: <En yakında olan kimse veya şeyi işāret yoluyla belirtir.
bukün	: <Bugün, içinde bulunulan gün.
būḥ-heves	: <Ar. Çok istekli.
Burāḳ	: <Ar. Hz. Muhammed`in Miraç`ta bindiği binek.

burc	: <Ar. Güneşin ayrıldığı on iki kısımdan biri.
burun	: <Önce.
būs	: <Far. Öpme, öpücük.
būse	: <Far. bkz. buse.
būstān	: <Far. Gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe.
buvenk	: <Para, peşin para.
buyurmak	: <Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.
būy	: <Far. Koku.
būlbūl	: <Ar. Güzel öten kuş.
būlend	: <Far. Yüksek, yüce.
būn	: <Far. Esas, temel, kök, son.
būnyād	: <Far. Esas, temel.
būrkūt	: <Bir büyük kuş.
būrrān	: <Far. Keskin, kesici.
būrūnmek	: <Sarılmak, örtünmek.
būtmek	: <Bitmek.
būtūn	: <Eksiksiz, tam.

C

cā	: <Far. Yer, mevki, mekân.
cādū	: <Far. Sihirbāz, büyücü.
cādū-fen	: <Far. Çok güzel göz.
cāh	: <Ar. İtibār, makām, mevki.
cāh	: <Ar. İtibār, makām, mevki.
cāiz	: <Ar. İşlenilmesinde cevāz olan, olabilir.
cām	: <Ar. Bardak, kadeh.
cān	: <Far. Cān, ruh.
cānān	: <Far. Sevgili, gönül verilmiş.
cān-bāz	: <Far. Can ile oynayan, canını tehlikeye koyan.
canver	: <Canlı.
cān-gāh	: <Far. İnleme
cān-niṣār	: <Far. Canını feda eden, canını harcayan.
cāvidān	: <Far. Sonrasız, ebedi.
cā-be-cā	: <Far. Yer yer.
cāy	: <Far. Yer.
cāy-gīr	: <Far. Yer tutan, yerleşen.
cebel	: <Ar. Dağ.
cebin	: <Alın.
Cebre'īl	: <Ar.(bkz. Cebrā'īl) Peygamberlere emir ve vahye vāsita ve memur olan dört büyük melekten biri.

cedel	: <Ar. Sert münakaşa, kavga.
cefā	: <Ar. Eziyet, incitme.
cefā-şi‘ār	: <Ar. Cefa çeken.
cehd	: <Ar. Çalışma, çabalama
celācil	: <Ar. Küçük çanlar, ufak çingiraklar.
cem ^c	: <Ar. Toplama, yığma.
cemāl	: <Ar. Yüz güzelliği.
Cemşīd	: <Far. Cemşāsb’ın babası.
cenāb	: <Ar. Şeref, onur, büyüklük terimi.
cennet	: <Ar. Uçmak.
cennet ^{ü-l-fir-} devs	: <Ar. Cennet bahçesi
cerāḥat	: <Ar. İrin, yara.
cevāb	: <Ar. Sorulan şeye verilen karşılık.
cevher	: <Ar. Elmas, değerli taş.
cevlān	: <Ar. Dolaşma, gezinme.
cevr	: <Ar. Haksızlık, eziyet, zulüm.
ceyb	: <Ar. Cep.
cibrīl	: <Ar. Cebrāil.
cidāl	: <Ar. Kavga, savaş.
ciġer	: <Far. Ciġer, bağır.
ciġer-bend	: <Far. Ciġer bağı.
cihān	: <Far. Dünya, alem.
cihān-penāh	: <Far. Dünyanın koruyucusu olan.
cilve	: <Ar. Kırıtma.
cilve-perdāz	: <Far. Cilve yapan.
cilve-pirā	: <Far. Cilve yapan.
cīn	: <Ar. Gözle görünmez, lātif cisimlerden ibaret bir yaratık.
cinān	: <Ar. Cennetler.
cins	: <Ar. Çeşit, tür.
cism	: <Ar. Beden, gövde.
civān	: <Far. Genç.
civār	: <Ar. Çevre, yöre.
cöki	: <Çingene, falcı.
cuġd	: <Ar. Baykuş.
cūş	: <Far. Coşma, kaynama.
cüdā	: <Far. Ayrı düşmüş, ayrılmış.
cüllāb	: <Far. Gülsuyu.
cümle	: <Ar. Bütün, hep.
cünūn	: <Ar. Delirme, delilik.
cürm	: <Ar. Suç.
cürmāne	: <Far. Ceza.

cüst	:	<Far. Arama, araştırma.
cüvân	:	<Far. Genç, taze, delikanlı.
cüzüm	:	<Ar. Parça, kısım.

Ç

çabük-süvâr	:	<Far. Ata iyi binen.
çağ	:	<Zaman.
çağlamak	:	<Taşıp, dökülmek.
çāh	:	<Far. Kuyu, çukur.
çāk	:	<Far. Yarık, yırtık.
çālāk	:	<Far. Çevik, tez canlı olan.
çār	:	<Far. Dört.
çāre	:	<Far. İlâç, tedbir.
çarḥ	:	<Far. Felek, gök.
çarlamak	:	<Çağırarak.
çay	:	<Çay adlı bitkinin yapraklarının haşlanması ile elde edilen kırmızı renkli içecek.
çehre	:	<Far. Yüz, surat.
çemen	:	<Far. Çimenle örtülü yer, çimenlik.
çemen-pīrā	:	<Far. Çimen süsleyen.
çenḡ	:	<Far. Kanuna benzer, dik tutularak çalınan bir çeşit saz.
çend	:	<Far. Birkaç.
çendān	:	<Far. O kadar.
çerāḡ	:	<Far. Fital, mum.
çeşm	:	<Far. Göz.
çeşme	:	<Far. Su kaynağı, pınar.
çın	:	<Gerçek, doğru, halis
çığandāz	:	<Çingene gibi.
çi	:	<Far. Ne.
çigmek	:	<Çekmek, katlanmak.
çihil	:	<Far. Kırk.
çil	:	<Far. Ahmak.
çilin	:	<Keklik.
çimen	:	<Far. Yeşillik
çindevil	:	<Geceleyin orduyu teftiş eden kol.
çulḡan turmak	:	<Örttürmek, büründürmek.
çumramak	:	<Bulaşmak.
çü	:	<Far. Gibi.
çün	:	<Far.1. Gibi. 2. Çünkü.
çünān	:	<Far. Bunun gibi, bu şekilde.
çünen	:	<Far. Gibi.

çünkü : <Far. Şundan dolayı, zira.
 çürge : <Ördek.

D

da : <dahi, bile, fakat, artık, ise, o kadar vb. manâlarına gelen kelimedenden ayrı yazılan takı.
 dād : <Far. Adalet, doğruluk.
 Dāfi^c : <Ar. Cenab-ı Hak.
 dāğ : <Far. Yanık izi.
 daķīķ : <Ar. İnce, nazik.
 daķīķ-bīn : <Far. Dikkatli, ayrıntıları gören.
 dāl : <Ar. İki kat olmuş, kambur.
 dāmān : <Far. Etek.
 dānā : <Far. Bilen, bilgi.
 dāne : <Far. Tane, tohum.
 dāniş : <Far. Bilgi, ilim.
 dār : <Ar. Ev; yer
 dārā : <Far. Hükümdar.
 dārūs-selām : <Ar. Cennet.
 dārūl-amān : <Ar. Korunulacak, sığınılacak yer.
 daş : <Taş.
 da^cvī : <Ar. Bir kimsenin hakkını araması.
 dāyim : <Ar. Devam eden, sürekli.
 dāyimā : <Ar. Her vakit.
 de : <da takısının ince sesle biten hali.
 démek : <Demek, söylemek.
 debīr : <Far. Kâtip.
 defīn : <Ar. Gömülmüş, gömülü.
 defter : <Ar. Dikilmiş kâğıt mecmūası.
 dégil : <Cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.
 dehān : <Far. Ağız.
 dehr : <Ar. Dünya.
 dem : <Ar. An, vakit, zaman.
 dem-ā-dem : <Far. Her vakit, sık sık
 dem-sāz : <Far. Arkadaş, dost, sırdaş.
 dem-be-dem : <Far. Vakit vakit, daima.
 dendān : <Far. Diş.
 démek : <Demek, söylemek.
 dér-bān : <Far. Kapıcı, kapıya bakan.
 derd : <Far. Dert, gam, keder.
 déri : <Diri, canlı.

derd-nāk	: <Far. Dertli, tasalı, kaygılı.
dergāh	: <Far. Tekke.
dermān	: <Far. Çare.
deryā	: <Far. Deniz.
dest	: <Far. El.
destār	: <Far. Sarık, tülbent.
dest-māye	: <Far. Elde bulunan şey, sermaye.
dest- gīr	: <Far. Elinden tutan, yardımcı.
deşt	: <Far. Çöl.
devām	: <Ar. Dāim olma, sürme.
devā	: <Ar. İlaç, çare.
devlet	: <Ar. Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk.
devr	: <Ar. Dönüp, dolaşma.
devrān	: <Ar. Zaman, devir.
deyr	: <Ar. İnsanlık alemi, bu dünya.
deyyān	: <Ar. Tanrı.
dībāce	: <Far. Önsöz.
dīdār	: <Far. Yüz, çehre.
dīde	: <Far. Göz.
dīger	: <Far. Başka, öteki, öbür.
dirāht	: <Far. Ağaç.
dirīga	: <Far. Yazık, eyvahlar olsun.
dik	: <Far. Gibi.
dil	: <Far. Gönül.
dil-bend	: <Far. Gönül bağlayan
dil-ber	: <Far. Gönülü alıp götüren, güzel.
dil-dāde	: <Far. Gönül vermiş, sevgili.
dil-dār	: <Far. Gönül alan, sevgili.
dil-figār	: <Far. Gönülü yaralı, aşık.
dil-keş	: <Far. Gönül çekici.
dil-sitān	: <Far. Gönül alan, zapteden güzel.
dil-cūy	: <Far. Gönül arayan.
dimāğ	: <Ar. Akıl, şuur.
dirīg	: <Far. Esirgeme.
dislab	: <Önce, evvel.
diş	: <Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan, ağza alınan şeyleri koparıp, çiğnemeye yarayan sert, beyazımtrak parçalardan biri.
dīvāne	: <Far. Deli.
divāne-veş	: <Far. Deli gibi.
dīvār	: <Far. Duvar.

diyār	: <Ar. Memleket, ülke.
dolāb	: <Ar. Kuyudan su çıkarmaya yarayan ağaçtan veya demirden yapılmış çark.
dost	: <Far. Sevilen kimse.
duā ^c	: <Ar. Allah'a yalvarma, niyaz.
du ^c āḥ [˘] ān	: <Far. Dua okuyan.
duā ^c -gū	: <Ar. Far. Duā ^c eden, duacı.
dūḫār	: <Far. Tutulmuş, yakalanmış.
dūd	: <Ar.1. Kurt, böcek. 2.Duman, tütün.
dudağ	: <Dudak.
dūn	: <Ar. Aşağı, aşağılık.
dūr	: <Far. Uzak.
dūş	: <Far. Omuz.
dū	: <Far. İki.
dūkenmek	: <Tükenmek, bitmek
dūn	: <İçinde bulunulan günden önce.
dūnyā	: <Ar. İçinde yaşadığımız alem.
dürd	: <Far. Tortu.
dür	: <Ar. İnci.
dürūd	: <Far. Dua.
düşmen	: <Far. Düşman, hasım.

E

ebā	: <Ar. Baba.
ebrū	: <Far. Kaş.
ebū	: <Ar. Baba, ata.
Ebū Bekr	: <Ar. İlk halife Hz. Ebubekir.
ebyāz	: <Ar. Pek ak, pek beyaz.
ecel	: <Ar. Ömrün sonu, hayatın son demi
edā	: <Ar. Yerine getirme.
edā-şiken	: <Ar. Far. Gereğini yapmayan.
edeb	: <Ar. İyi terbiye, naziklik.
edeşmek	: <Şaşırmak, yolu kaybetmek.
efdāl	: <Ar. İhsan, lütuf, iyilik.
efgān	: <Far. Izdırap ile haykırma, inleme.
-efgar	: <Far. Yaralı, sakat.
eflāk	: <Ar. Gökler, semalar.
efsāne	: <Far. Dillere düşmüş, meşhur olmuş hikāye.
efsūn	: <Far. Büyü, sihir.
efsūn-ger	: <Far. Büyücü, üfürükçü.
efsūs!	: <Far. Yazık, eyvah!

efsürde	: <Far. Donmuş, donuk.
eger	: <Far. Şayet.
egerçi	: <Far. Her ne kadar, olsa da.
ehl	: <Ar. Sahip, malik.
ejder	: <Far. Büyük yılan.
ékülmek	: <Ekmek.
él	: <İl, ülke.
el	: <Tutma organı.
elbette	: <Ar. Mutlaka.
elem	: <Ar. Keder, dert.
el-amān	: <Ar. Yardım ve şikāyet edatı olarak “aman, yardım” anlamındadır
elem	: <Ar. Keder, dert.
elem-keş	: <Far. Elem çeken.
elif	: <Ar. Arap alfabesinin ilk harfi.
élinġmek	: <Yardım etmek.
élken	: <Dilsiz, lāl.
el-ķışşā	: <Ar. Sözüün kısası.
emān	: <Ar. Yardım isteme, aman dileme.
emel	: <Ar. Ümit, arzu.
emīn	: <Ar. Şüphe etmeyen, kendisine güvenilen.
emīr	: <Ar. Bir kavmin, şehrin başı, beyi.
emmā	: <Ama.
’emr	: <Ar. İş buyurma, buyruk.
enbiyā	: <Ar. Müstakil, şeriat sahibi olmayan peygamberler.
encām	: <Ar. Nihayet, son.
encām-kār	: <Ar. İşin sonu.
encüm	: <Ar. Yıldızlar.
encümen	: <Far. Cemiyet, meclis
endām	: <Far. Biçim, boy.
endek	: <Far. Az.
Endicān	: <Orta Asya’da bir kent.
endīşe	: <Far. Düşünce.
endūh	: <Far. Gam, keder, sıkıntı.
enşār	: <Ar. Yardımcı.
erbāb	: <Ar. Sahipler, malikler.
erbaa ^c	: <Ar. Dört.
érken	: <Belirli bir zamandan önce.
erk	: <Kuvvet, kudret.
ermān	: <Far. Arzu, istek.
ervāh	: <Ar. Ruhlar.
erzān	: <Far. Lāyık, uygun, yerinde.

erzimek	: <Değeri, kadri, kıymeti olmak.
esās	: <Ar. Asıl, temel, kök.
esbāb	: <Ar. Vasıtalar.
esef	: <Ar. Acıma, keder, üzüntü.
eşer	: <Ar. Nişan, iz.
eşhāb	: <Ar. Peygamberimizi görmek ve onun sohbetine erme şerefini kazanmış kimseler.
esīr	: <Ar. Tutsak.
éski	: <Üzerinden zaman geçmiş olan.
eşnām	: <Ar. Putlar.
esrā	: <Ar. Daha.
esrār	: <Ar. Gizlenen ve bilinmeyen şeyler.
eşik	: <Kapı.
eşk	: <Far. Gözyaşı.
eşk-bār	: <Far. Çok ağlayan.
eşyā	: <Ar. Nesnelere.
étmek	: <Etmek.
etrāf	: <Ar. Yan, uç, kıyı.
evc	: <Ar. Yüce, yüksek.
evkāt	: <Ar. Zamanlar, çağlar.
evlā	: <Ar. Daha uygun, daha lāyık.
evlād	: <Ar. Nesil.
evliyā	: <Ar. Allah'a daha yakın olanlar, erenler.
evrāk	: <Ar. Yaprak.
evşāf	: <Ar. Sıfatlar, kaliteler.
evvel	: <Ar. Önce, eski.
éy	: <Ar. 'hey, yahu'
eyā	: <Ar. 'ey, hey'
eylemek	: <Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil.
eyvān	: <Far. Köşk.
eyyām	: <Ar. Günler, gündüzler.
ezvāc	: <Ar. Eşler, çiftler.

F

fağfūr	: <Far. Çin imparatorlarına verilen ad.
faķīr	: <Ar. Yoksul, züğürt.
faķr	: <Ar. Fakirlik, yoksulluk.
fāl	: <Ar. Kahve fincanına, iskambile bakmak gibi bir takım garip usullerle insanın talihine ait şeyler söyleme.
fānī	: <Ar. Ölümlü, geçici.

fārīġ	:	<Ar. Vazgeçmiş, çekilmiş.
farḳ	:	<Ar. Ayrılık, başkalık.
faşl	:	<Ar. Bölüm.
fāş	:	<Far. Meydana çıkma, duyulma.
fāyık	:	<Ar. Manevi olarak üstünde olan.
fedā	:	<Ar. Kurban.
feh̄m	:	<Ar. Anlama, anlayış.
Felātūn	:	<(Yun. Plāton'dan bozma a.h.i.) Sokrat'ın talebesi, Aristo'nun hocası olan meşhur Eflātun.
felek	:	<Ar. Gökyüzü, sema.
felek-peyveste	:	<Far. Feleğe ulaşmış.
fenā	:	<Ar.1.Yok olma, yokluk. 2. Kötü, iyi olmayan.
ferāġat	:	<O. Vazgeçme, el çekme.
ferah̄-mend	:	<Far. Ferahlamış.
ferāmūş	:	<Far. Unutma, hatırdan çıkma.
Ferġane	:	<Orta Asya'da bir şehir.
ferḥunde	:	<Far. Kutlu, mutlu.
Ferīdun-fer	:	<Far. Feridun gibi şanslı.
fermān	:	<Far. Emir, buyruk.
fermān-revān	:	<Far. Femanı sürüp giden.
fersūde	:	<Far. Yıpranmış, eskimiş.
ferş	:	<Ar. Döşeme, seccade.
feryād	:	<Far. Bağırma, çağırma.
ferzend	:	<Far. Oğul, çocuk.
fetānet	:	<Ar. Yaradılıştan gelen zihin açıklığı, anlayış.
feth̄	:	<Ar. Açma, açılma.
fettān	:	<Ar. Fitne, fesada teşvik eden.
fevt	:	<Ar. Elden.
feyz	:	<Ar. Bolluk, çokluk.
fezā	:	<Ar. Ucu, bucağı bulunmayan boşluk.
fırşat	:	<Ar. Uygun zaman, elverişli durum.
fiġān	:	<Far. Izdırap ile bağırıp, çağırma, inleme.
fiġār	:	<Far. Yara.
fikr	:	<Ar. Fikir, düşünce.
firāḳ	:	<Ar. Ayrılık.
firār	:	<Ar. Kaçma, kaybolma.
firāvān	:	<Far. Çok, bol, aşırı.
firāz	:	<Far. Yokuş, çıkış.
-firib	:	<Far. Aldatan, aldatıcı.
fitne	:	<Ar. Fesat, karışıklık.

fitrāk	: <Far. Atın terkisi.
Frenk	: <Far. Avrupalı.
fulanġ	: <Eş, benzer.
Fuzūli	: <Ar. 16. asırda yaşamış, en büyük Türk şâirlerinden biridir.
fürkat	: <Ar. Ayrılık.
Fürkat	: <Ar. 19. asrın ikinci yarısında Türkistan'da yaşamış ünlü şair.
-füzün	<Far. Çok fazla.

G

ġabġab	: <Ar. Çene altı.
ġabrāʾ	: <Ar. Yer, yeryüzü.
ġaddār	: <Ar. Zulmeden, merhametsiz.
ġaflet	: <Ar. Boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik.
ġāh	: <Far. Zaman bildiren edat.
ġāhī	: <Far. Bazen, ara sıra.
ġam	: <Ar. Keder, tasa, kaygı.
ġam-ġüsār	: <Ar. Gam ve kederi defeden, teselli veren.
ġam-ġāne	: <Ar. Kaygı, tasa yurdu.
ġam-ġāʾr	: <Ar. Kederlenen, tasalanan.
ġam-nāk	: <Ar. Gamlı, tasalı.
ġam-ġüsār	: <Ar. Gam ve kederi def eden, teselli veren.
ġamze	: <Ar. Süzgün bakış.
ġār	: <Ar. Mağara.
ġara tutmaġ	: <Kara bağlamak.
ġaraż	: <Ar. Hedef, gaye, istek.
ġāret	: <Ar. Yağma, akın.
ġarīb	: <Ar.1. Kimsesiz, 2.yabancı.
ġavġā	: <Far. Kavga, vuruşma.
ġayb	: <Ar.Göze görünmeyen, gizli.
ġayr	: <Ar. Ayrı, başka.
ġaz	: <Kaz.
ġazā	: <Ar. Din uğruna savaş.
ġazab	: <Ar. Kızgınlık, hiddet, öfke.
ġazāl	: <Ar. Güzel göz.
gedā	: <Far. Dilenci, yoksul.
gehī	: <Far. Bazen, arasıra.
genc	: <Far. Hazine, define.
gen	: <Far. Fena koku
ger	: <Far. Eğer.
gerçi	: <Far. Her ne kadar, ise de.

gerd	: <Far. Toz, toprak.
gerdiş	: <Far. Dönme, dolaşma
gerdün	: <Far. Dönen, dönücü.
geşt	: <Far. Gezme, dolaşma.
gevher	: <Far. Değerli taş.
gevher-efşân	: <Far. Cevher saçan.
gıcccek	: <Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya kadar olan bölgede kullanılan bir çalgı.
ğılmān	: <Ar. Köle, esir.
ğınā	: <Ar. Bolluk.
gibi	: <Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.
gine	: <Yine.
girān	: <Far. Ağır.
girdāb	: <Far. Suların döndüğü ve çukurlaştığı yer.
girībān	: <Far. Elbise yakası.
giriŧtār	: <Far. Yakalanmış, esir.
giryān	: <Far. Ağlayan, ağlayıcı.
ğonça	: <Far. Açılmamış çiçek, tomurcuk.
gövlemek	: <Gürlemek.
ğubār	: <Ar. Toz.
ğulağıl	: <Gürültü.
ğulām	: <Ar. Köle, esir.
ğurbet	: <Ar. Yabancı yer.
Gūr	: <Afganistan'da bir şehir ismi.
ğurūr	: <Ar. Böbürlenme, kibir.
ğuşşa	: <Ar. Keder, kaygı, tasa
ğüşe	: <Far. Köşe, bucak.
ğüyā	: <Far. Söyleyen, söyleyici.
ğüher	: <Far. Değerli taş.
ğül	: <Far. Gül çiçeği.
ğül-āb	: <Far. Gülsuyu.
ğül-berg	: <Far. Gül yaprağı.
ğülberr	: <Saksı.
ğül-bün	: <Far. Gül fidanı.
ğül-çehre	: <Far. Gül çehreli.
ğül-fem	: <Far. Gül ağızlı.
ğül-gün	: <Far. Gül renkli
ğül'izār	: <Far. Gül yanaklı.
ğül-reng	: <Far. Gül renkli.
ğül-sitan	: <Far. Gül bahçesi.
ğül-şāḡ	: <Far. Varaka'nın sevgilisi, masal kadını.

gül-şen	: <Far. Gül bahçesi.
gül-pirāhen	: <Far. Gül gömlekli.
gül-ruḥ	: <Far. Gül yanaklı güzel.
gül-zār	: <Far. Gül bahçesi.
gümān	: <Far. Zan, sanma.
güm-geşte	: <Far. Kaybolmuş.
günāh	: <Far. Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş.
gürūh	: <Far. Cemāat, bölük, takım.
güşād	: <Far. Açma, açılış.
gūyā	: <Far. Sanki, diyelim ki.
gūzār	: <Far. Geçme, geçiş.
gūzer	: <Far. Geçme, geçiş.

H

ḥāb	: <Far. Uyku.
ḥaber	: <Ar. Son ve yeni havādis.
ḥaber-dār	: <Ar. Haberli.
Habeş	: <Ar. Afrika'nın doğusunda , Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan , Habeşistan kıtasında yaşayan yerli halk.
ḥabīb	: <Ar. Sevgili, seven.
ḥacil	: <Ar. Utanmış.
ḥadd	: <Ar.1.Sınır. 2. Yanak.
ḥadīm	: <Ar. Hizmet eden, yarayan.
ḥāh	: <Far. İsteyen, ister.
ḥāk	: <Far. Toprak.
ḥaḳāret	: <Ar. Hor görme, incitme.
ḥaḳīḳat	: <Ar. Bir şeyin aslı, esāsı.
hākīm	: <Ar. Her şeye hükmeden, Tanrı.
ḥākister	: <Far. Ateş külü.
Ḥaḳḳ	: <Ar. Allah, Tanrı.
ḥāk-sār	: <Far. Toz toprak içinde kalmış, perişan.
ḥaḳ-settar	: <Ar. Toprak örten.
ḥāl	: <Ar. Durum.
ḥālā	: <Ar. Şimdi, henüz.
ḥalāyīḳ	: <Ar. Bütün yaratıklar.
ḥalel	: <Ar. Bozma, bozukluk, eksiklik.
ḥālet	: <Ar. Hāl, sūret.
ḥalḳ	: <Ar. İnsanlar.
ḥalvet	: <Ar. Tenha yer.

ḥam	: <Far. Eğri, bükülmüş.
ḥamaqat	: <Ar. Ahmaklık, beyinsizlik.
ḥamd	: <Ar. Allah'a olan şükran duygularını bildirme.
ḥāme	: <Far. Kalem.
ḥamūş	: <Far. Susmuş, sessiz.
Hamza	: <Ar. H.z. Muhammed'in amcası
ḥān	: <Far. Hükümdar, hakan.
ḥancer	: <Ar. Ucu sivri, iki yanı keskin bıçak.
ḥandek	: <Ar. Kale etrafına açılan uzun çukur, hendek.
ḥandān	: <Far. Gülen.
ḥande	: <Far. Gülme, gülüş.
ḥāne	: <Far. Ev.
ḥanedān	: <Far. Kökten asıl ve büyük aile.
ḥān-ḳāh	: <Ar. Tekke.
ḥānmān	: <Far. Ev, bark, ocak.
ḥār	: <Far. Aşağı, bayağı.
ḥārā	: <Katı taş.
ḥarāb	: <Ar. Yıkık, viran.
ḥarābāt	: <Far. Harābe, virāne
ḥarāc	: <Ar. Vaktiyle Müslüman olmayan teb'adan alınan vergi.
ḥarām	: <Ar. Dince yasak edilmiş şey.
ḥārā	: <Far. Pek katı taş.
ḥāre	: <Far. Yiyecek, yiyinti.
ḥarem	: <Ar. Herkesin girmesine müsāade edilmeyen, saygıdeğer, kutsal yer.
ḥarf	: <Ar. Alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri.
ḥar-gāh	: <Far. Büyük çadır, otak.
ḥar-geh	: <bkz.ḥar-gāh.
ḥarīf	: <Ar. Teklifsiz dost.
ḥarīm	: <Ar. Saygısız, çekinmez.
ḥased	: <Ar. Kıskançlık, çekememezlik.
ḥāşıl	: <Ar. Olan, çıkan.
ḥasi	: <Far. Çer, çöp.
ḥāşiyet	: <Ar. Kuvvet, tesir.
ḥasret	: <Ar. Özleyiş.
ḥasret-engiz	: <Far. Hasret çeken.
ḥaste	: <Far. Hasta, rahatsız.
ḥasūd-āmīz	: <Far. Hasetle karışık.
ḥāşak	: <Far. Çöp, süprüntü.
ḥaşmet	: <Ar. Büyüklük, heybet.
ḥaṭar	: <Ar. Tehlike.

ḥātem	: <Ar. Mühür.
ḥātır	: <Ar. Gönül.
ḥatṭ	: <Ar. Çizgi.
ḥattā	: <Ar. Bundan başka, bile.
ḥātūn	: <Ar. Kadın.
ḥavādiş	: <Ar. İlgi ile karşılanan haber.
ḥāver	: <Far. Doğu.
ḥayā	: <Ar. Utanma.
ḥayāl	: <Ar. İnsanın kafasında tasarladığı şey.
ḥayāt	: <Ar. Dirilik, canlılık.
ḥayf	: <Ar. Haksızlık, zulüm.
ḥāy-gāh	: <Far. Sofra.
ḥayl	: <Ar. At sürüsü.
ḥayli	: <Far. Epeyce çok, oldukça.
ḥayr	: <Ar. İyilik; iyi, faydalı iş.
ḥayrān	: <Ar. Şaşmış, şaşırılmış.
ḥayrūn-nisā	: <Ar. Hz. Fatıma'nın sıfatı.
ḥayvān	: <Ar. İnsan dışı canlı varlık.
ḥazān	: <Far. Sonbahar.
ḥazar	: <Ar. Memleket.
ḥazık	: <Ar. İşinin ehli.
ḥāzır	: <Ar. Meydanda, göz önünde.
ḥazer	: <Ar. Korkup, çekinen.
ḥazīn	: <Ar. Hüznü, kederli.
ḥazīne	: <Ar. Devlet malının, parasının saklandığı yer.
ḥazret	: <Ar. Saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan.
hediyye	: <Ar. Armağan.
hefte	: <Far. Hafta; yedigün.
helāhil	: <Ar. Panzehri olmayan.
helāk	: <Ar. Mahvolma, ölme.
ḥelāl	: <Ar. Haram olmayan şey.
hem	: <Far.1. Kullanıldığı cümleye, 'üstelik, bir de, zāten' anlamları katar. 2. Başına geldiği Arapça ve Farsça kelimelere birliktelik ve ortaklık anlamı katar.
hemān	: <Far. Hemen, derhal.
hem-dem	: <Far. Can ciğer arkadaş.
hem-demī	: <Far. Sıkı fıkı arkadaşlık.
heme	: <Far. Hep, bütün.
hem-ḥāne	: <Far. Bir evde oturan, arkadaş.
hemīşe	: <Far. Dāimā, her zaman.
hem-nişīn	: <Far. Beraber oturup kalkan, samimi arkadaş.

hem-rāh	: <Far. Yoldaş, yol arkadaşı.
hem-rāz	: <Far. Yakın arkadaş, sır arkadaşı.
her	: <Far. Hep, bütün.
hergiz	: <Far. Asla, hiçbir vakit.
ḥesāb	: <Ar. Sayma, aritmetik.
hevā	: <Ar. Heves, istek.
heves	: <Ar. Gelip geçici istek.
hezār	: <Far. Bin.
ḥinā	: <Ar. Kına.
ḥırāmān	: <Far. Naz ile salına salına yürüyen.
ḥired	: <Far. Akıl, us.
ḥired-mend	: <Far. Akıllı, anlayışlı.
ḥırkā	: <Ar. Kalın kumaştan yapılmış veya içi pamuklu ceketimsi bir giyecek.
ḥırmān	: <Ar. Mahrumluk; ümitsizlik.
ḥırş	: <Ar. Öfke, kızgınlık.
ḥırz	: <Ar. Tılsım.
ḥısn	: <Ar. Sağlam, sarp yer.
ḥışt	: <Far. Kerpiç
ḥıyāl	: <Ar. Hayal.
ḥıyānet	: <Ar. Vefāsız, hāin.
ḥicāb	: <Ar. Utanma, sıkılma.
hicr	: <Ar. Ayrılık.
hicrān	: <Ar. Ayrılık.
hicret	: <Ar. H.z. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göçü.
hıç	: <Far. Yok denecek kadar az olan; yok olan.
ḥikāyet	: <Ar. Anlatma.
hilāl	: <Ar. Yeni ay.
ḥīle	: <Ar. Oyun, aldatma.
ḥilḳat	: <Ar. Yaratma, yaratılış.
hirās	: <Far. Korku.
ḥızmet	: <Ar. İş, vazife.
ḥızmet-kār	: <Far. Hizmet eden kimse, hizmetçi.
Ḥoḳand	: <Türkistan'da bir şehir.
ḥoş	: <Far, Güzel, iyi.
Ḥoten	: <Far. Miskin çıktığı yer.
Hū	: <Ar. Allah.
ḥüb	: <Far. Güzel, hoş.
ḥubrū	: <Far. Güzel yüzlü.
ḥum	: <Far. Küp.

ḥumār	:	<Ar. İçkiden sonraki sersemlik.
ḥūn	:	<Far. Kan.
ḥūn-āb	:	<Far. Kanlı su.
ḥūn-rīz	:	<Far. Kan dökücü.
ḥūn-feṣān	:	<Far. Kan saçan.
ḥur	:	<Far. Güneş.
ḥurde	:	<Far. Ufak, değersiz şey.
ḥurde-dān	:	<Far. Dikkat sahibi, nükte ve inceliği anlayan.
ḥurde-bīn	:	<Far. İnce, ufak şeyleri gören.
ḥurmā	:	<Ar. Hurma ağacının yemişi.
ḥurrem	:	<Far. Şen, sevinçli.
ḥursend	:	<Far. Kanaat eden, tokgözlü
ḥūrşīd	:	<Far. Güneş.
ḥurūf	:	<Ar. Harfler
ḥūrul'īn	:	<Ar. Cennetteki huriler.
ḥurūş	:	<Far. Coşma, çağıldı.
ḥūr-peyker	:	<Far. Huri yüzlü.
ḥūr-simā	:	<Far. Huri yüzlü.
ḥuṣūş	:	<Ar. Şekil, yol.
hūş	:	<Far. Akıl, fikir.
ḥuṣḥ	:	<Far. Kuru.
ḥūş-āb	:	<Far. Tatlı su.
hūş-yār	:	<Far. Akıllı.
ḥuzūr	:	<Ar. Rahat.
ḥücre	:	<Ar. Göz, odacık.
hücūm	:	<Ar. Saldırış, saldırma.
Ḥudā	:	<Far. Allah.
Ḥūdāvend	:	<Far. Allah.
hükūm	:	<Ar. Hüküm, emir.
hümā	:	<Far. Devlet kuşu.
hüner	:	<Far. Mārifet.
ḥürmet	:	<Ar. Saygı.
ḥüsn	:	<Ar. Güzel, iyi.
ḥüsrev-serīr	:	<Ar. Padişah taht

I

ıġlamak	:	<Aġlamak.
ıķlīm	:	<Ar. Memleket, ũlke.
ıslamak	:	<Koklamak.

ısramak	: <Beslemek.
ʿışk	: <Ar. Aşk.
ʿışk-bār	: <Ar. Aşk saçan.
ʿıyd	: <Ar. Bayram.
ızdırāb	: <Ar. Acı, elem, sıkıntı.

İ

ʿibādet	: <Ar. Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma.
ʿibādet-gār	: <Far. İbādet eden.
ʿibret	: <Ar. Kötü bir hadiseden alınan ders.
ibtidā	: <Ar. İlk, en önce.
ibtihāc	: <Ar. Sevinç, sevinme.
ibtilā	: <Ar. Düşkünlük, tiryakilik.
ī cāb	: <Ar. Lāzım gelme, gerek.
icābet	: <Ar. Kabul etme, kabul edilme.
īcād	: <Ar. Vücūda getirme, getirilme.
ictimāc	: <Ar. Toplanma, bir araya gelme.
içgü	: <İçki.
içre	: <İçinde, arasında.
içün	: <İçin; amacıyla.
idbār	: <Ar. Talihsizlik, bahtsızlık.
ige	: <İye, sahip.
igmek	: <Eğmek.
iḥlāş	: <Ar. Samimiyet, doğruluk.
iḥsān	: <Ar. Lütuf, iyilik.
ihtiyāc	: <Ar. Gereklilik.
iḥtiyār	: <Ar. Seçmek.
iḳbāl	: <Ar. Baht, talih.
ikev	: <İkisi.
iki	: <Birden sonra gelen sayı.
ikinci	: <Birinciden sonra, ikinciden önce olan.
ikrāh	: <Ar. Birine zorla iş yaptırma.
il	: <Memleket, ülke.
ʿilāc	: <Ar. İlāç, çare.
ilāh	: <Tanrı.
ilāhī	: <Ar. Allah'ım, ey Allah'ım.
ile	: <İki kelimeyi birbirine bağlar.
ilen	: <ile, birlikte.
ilk	: <En önce olan.
ʿilm	: <Ar. Bilme, bilgi.

iltiyām	: <Ar. Yara kapanma, onma.
iltmek	: <İletmek.
imām	: <Ar. Bir mezhep kuran zāt.
imān	: <Ar. İnanma, inanç.
ʿimāret	: <Ar. Hayırevi.
imdi	: <Şimdi.
imkān	: <Ar. Olabilirlilik.
ʿinān	: <Ar. İdare etme, yürütme.
ʿināyet	: <Ar. İhsān, iyilik.
incitmek	: <Gönül kırıp, gücendirmek.
inkılāb	: <Ar. Değişme, başka bir hāle dönme.
inkıyād	: <Ar. Boyun eğme, kendini teslim etme.
inḡlemek	: <Çok eziyet çekmek.
inḡremek	: <Ağlamak.
insān	: <Ar. Adam.
insilāb	: <Ar. Giderilmiş olma, kalmama
intizār	: <Ar. Bekleme, beklenilme.
irciʿi	: <Ar.Dön!
İrem	<Ar. Ād kavmi zamanında Şeddād tarafından , cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup, Şam'da veya Yemen'de bulunmuş olduğu söylenir.
ʿirfān	: <Ar. Bilme, anlama.
irtibāṭ	: <Ar. İlgı, ilgili olma.
İşfahān	: <Far. Safavi devletinin başkenti.
iskemek	: <Hayal etmek.
İskender	: <Makedonya kralının oğludur. Yunanistan'ı, İran'ı, Suriye'yi, Mısır'ı İran'ı,Suriye'yi,Mısır'ı, Hindistan'ı, bütün Anadolu'yu istila eden meşhur kumandan.
İslām	: <Ar. Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları H.z. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık.
ism	: <Ar. İsim, ad.
ʿismet-penāh	: <Far. Derece bakımından yüksek kimselere, sultan ve şehzādelerin hanımlarına verilen unvan.
istiḡnā	: <Ar.1.Kanaāt etme. 2. Ağır davranma, nazlanma.
istikāmet	: <Ar. Doğruluk, doğru hareket.
istimāc	: <Ar. Dinleyip, kabul etme.
ʿisyān	: <Ar. Emre boyun eğmeme.
iş	: <Çalışma, amel.
işāret	: <Ar. İz, nişān.
ʿişret	: <Ar. İçki.
iştibāh	: <Ar. Şüphelenme, şüphe etme.

ʕiṣve	: <Ar. Güzelin naz ve edāsı.
itāʕat	: <Ar. Boyun eğme, dinleme.
ʕitāb	: <Ar. Azarlama, paylama
itelkü	: <Bir tür av kuşu
iʕtibār	: <Ar. Şeref, haysiyet.
iʕtidāl	: <Ar. Ortalama, ölçülülük.
itik	: <Yitik; kayıp.
ʕıyş	: <Yaşama.
ʕizār	: <Ar. Yanak.
izhār	: <Ar. Gösterme, meydana çıkarma.

K

ķabaĝ	: <Ön taraf.
Kābil	: <Ar. Afganistan'ın başkenti.
ķabr	: <Ar. Mezar
ķabūl	: <Ar. Alma.
ķaçan	: <Ne zaman.
ķadd	: <Ar. Boy.
ķadeĥ	: <Ar. İçki bardaĝı.
ķadem	: <Ar. Adım.
ķadīm	: <Ar. Eski.
ķadh	: <Ar. Çekiştirme, kötüleme.
ķadīm	: <Ar. Eski.
ķadr	: <Ar. Deĝer.
ķadr-dān	: <Far. Kadir bilen.
kāfir	: <Ar. Allah'ın varlığına, birliğine inanmayan.
kāfūr	: <Ar. Uzak Doĝu'da yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalananan ıtırlı kuvvetli bir madde.
ķaĝaz	: <Kāĝıt.
ķahr	: <Ar. Çok kederlenme.
kākūl	: <Far. Alnın üzerine sarkıtılan saç, perçem.
ķalem	: <Ar. Kalem, yazı yazma aracı.
ķalender	: <Far. Dünyadan elini eteĝini çeken.
kām	: <Far. 1.İstek, meram. 2.Lezzet, zevk.
ķamer	: <Ar. Ay.
ķāmet	: <Ar. Boy pos.
ķamış	: <Buĝdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, içi boş, yüzü boĝumlu bitki.
kāmīl	: <Ar. Kemāle ermiş, olgun.

kām-rān	: <Far. Arzusuna kavuşmuş, mutlu.
kām-kār	: <Far. İsteğine ulaşmış, mutlu.
kām-yāb	: <Far. Talihli, mutlu.
қан	: <Vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
қанā ^c at	: <Ar. Kısmete rāzı olma.
қанāt	: <Ar. Kanat.
қанд	: <Ar. Şeker.
қандīl	: <Ar. Kandil.
қанı	: <Hani.
қанūn	: <Ar. Devletin yasama kuvveti tarafından herkesçe uyulmak üzere konulan kural.
kār	: <Far. Kazanç.
қара	: <Kömür renginde olan.
қараңғу	: <Karanlık.
қарār	: <Ar. Durma.
kārbān	: <Far. Kervan.
қарçığа	: <Doğan kuşu.
қарıмақ	: <Yaşlanmak.
қarı	: <Yaşlı.
қарındaş	: <Kardeş.
қаріб	: <Ar. Yakın, yakın olan.
қарīn	: <Ar. Yakın.
қарşу	: <Hakkında,...için,...hususunda.
kāvran	: <Far. Kervan.
қаşд	: <Ar. Niyet.
kāse	: <Far. Çiniden, fağfurdan, billürdan, porselenden veya topraktan yapılmış çanak.
қасемnā	: <Ar. Yemin ederiz anlamında söz.
қаşr	: <Ar. Kesme
Қays	: <Ar. Leylā ile Mecnūn hikāyesinin erkek kahramanı olan Mecnūn-ı Āmirī'nin asıl adı.
қаş	: <Kaş; göz üzerindeki kısa kıllar.
kāş	: <Far. Keşke.
kāşāne	: <Far. Köşk, mālīkāne.
қаşғалдақ	: <Bir tür çayır kuşu.
қаşıқ	: <Kaşık, saplı sofraya aracı.
қат ^c	: <Ar. Kesme, kesilme.
қатār	: <Ar. Birbiri ardınca sıralanmış hayvan dizisi.
қатіғ	: <Katı.
қатмақ	: <İlave etmek.

kaṭṭ	: <Ar. Bir şeyi enine kesme.
kaṭīl	: <Ar. Katleden, öldüren.
kaṭl	: <Ar. Öldürme.
kaṭre	: <Ar. Damla.
kaṭl	: <Ar. Söz.
kaṭayan	: <Nere.
kaṭayb	: <Ar. Ortadan kalkan, ne olduğu bilinmeyen.
kaṭayda	: <Nerede.
kaṭayḡu	: <Üzüntü, tasa.
kaṭaysı	: <Hangi
kaṭayşer	: <Ar. Esk, Roma ve Bizans imparatorlarının lākabı.
kaṭaymaḡ	: <Çevirmek, geri vermek.
kaṭayu	: <Nerede, nasıl.
kaṭazā	: <Ar. İstemedен yapılan ve elden çıkan kötü iş.
kaṭazārā	: <Ar. Kazā olarak, bilmeyerek, yanlışlıkla.
keḡāb	: <Ar. Doğrudan doğruya ateşte veya kap içerisinde pişirilen et.
keḡbḡ	: <Far. Keklik.
keḡüter	: <Far. Güvercin.
keḡ	: <Far. Eğri, çarpık.
keḡ-refṭār	: <Far. Eğri giden, tuttuḡu yol aykırı olan.
keḡ-rev	: <Far. Eğri giden, tuttuḡu yol aykırı olan.
keḡçe	: <Gece.
keḡçḡ	: <Ördeḡin kuyruḡundaki tüy.
keḡçmek	: <Geçmek.
keḡf	: <Far. Köpük.
keḡfen	: <Ar. Ölüye sarılan bez.
keḡfr	: <Ar. Örtme.
keḡrübā	: <Far. Saman, kapan.
keḡklük	: <Keklik.
keḡlām	: <Ar. Söz.
keḡlmek	: <Gelmek.
keḡmā	: <Ar. Gibi, olduḡu üzere.
keḡmāl	: <Ar. Olgunluk, yetişkinlik.
keḡmān	: <Far. Yay.
keḡmer	: <Far. Bel baḡı.
keḡm-ḡāb	: <Far. Uykusuz, uykusu az olan.
keḡmi	: <Gemi.
keḡm-ter	: <Far. Hakir, itibarsız.
Keḡān	: <Ar. H.z. Yusuf.
keḡnār	: <Ar. Kucaklama.
keḡniz	: <Far. Cariye, halayık.

kerāmet	: <Ar. Velilerin gösterdikleri fevkalede hāl.
kerem	: <Ar. Lütūf, bağış.
kerīm	: <Ar. Kerem sahibi, cömert.
kes	: <Far. Kimse, kişi.
kesel	: <Ar. Tembellik, gevşeklik
kesret	: <Ar. Çokluk, bolluk.
keşīde	: <Far. Çekilmiş.
Keşmīr	: <Orta Asya'da bir bölge.
kete	: <Büyük.
kétmek	: <Gitmek.
kevkeb	: <Ar. Yıldız.
Kevşer	: <Ar. Cennet'te bir havuzun adı
kéymek	: <Giymek.
keyvān	: <Far. Zuhāl gezegeni.
keyyis	: <Ar. Akıllı, anlayışlı.
kézmek	: <Gezmek.
ķıble	: <Ar. Namaza başlanırken yönelinen taraf.
ķıgırmak	: <Çağırarak.
ķılıç	: <Çelikten yapılmış, düz, uzun, kesici silah.
ķınamak	: <Ayıplamak.
ķın	: <Çakı, bıçak, kılıç vb. kesici aletlerin kılıfı.
ķıpķızıl	: <Çok kızıl.
ķırağ	: <Kenar.
ķısmet	: <Ar. Talih, nasip.
ķıvans	: <Kıvanç, sevinç, gurur.
ķıyāmet	: <Ar. Dünyānın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.
ķıymet	: <Ar. Değer.
ķızarmak	: <Kırmızıya yakın bir renk almak.
ki	: <Far. İki cümleyi birbirine bağlar.
kibār	: <Ar. Büyükler, ulular.
kibi	: <Gibi, benzerlik bildirir.
kibr	: <Ar. Büyüklük taslama.
kifāye	: <Ar. Yetişme, elverme.
kim	: <Hangi kimse.
kimse	: <Herhangi bir kişi.
kirek	: <Gerek.
Kisrā	: <Ar. Eski İnan hükümdarları için kullanılan unvan sözü.
ķişi	: <İnsan, kimse.
ķişver	: <Far. Memleket, ülke.
ķitāb	: <Ar. Kitap.
ķitābet	: <Ar. Yazı yazma.

qorqan	: <Kale, hisar.
qoyun	: <Eti, sütün ve yapağından faydalanılan, evcil, memeli hayvan.
köb	: <Çok.
köçmek	: <Göçmek, taşınmak.
kögüs	: <Vücudun boyunla karın arasında kalan bölümü.
köhne	: <Far. Eskimiş, yıpranmış.
kök	: <Gök.
köl	: <Göl; kara ile çevrili durgun su.
köngül	: <Gönül.
köp	: <Çok.
kör	: <Far. Görme duygusundan mahrum olan.
köy	: <Far. Küçük yerleşim birimi.
köymek	: <Yanmak.
köz	: <1.Kor, ateş.2. Göz, görme organı.
közgü	: <Ayna.
küh	: <Far. Dağ.
küh-sār	: <Far. Dağlık.
qul	: <Allah tarafından yaratılmış olan insan.
qulāc	: <Halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık.
qulaq	: <İşitme organı.
qullāb	: <Çengel.
qumrı	: <Ar. Kumru; güvercinden küçük kuş.
Qurān	: <Ar. H.z. Muhammed'in kutsal kitap.
qurb	: <Ar. Yakın olma, yakınlık.
kūs	: <Far. Eski savaşlarda, deve veya araba üstünde taşınarak çalınan, büyük davul.
qūşe	: <Far. Köşe.
kūşiş	: <Far. Çalışma, çabalama.
qutulmaq	: <Kurtulmak, uzaklaşmak, rahatlamak.
kūy	: <Far. Köy.
quyaş	: <Güneş.
kūze	: <Far. Su testisi.
quzgamak	: <Harekete geçmek.
quzı	: <Kuzu.
küc	: <Güç, zor.
kūçe	: <Yol.
kūdūr	: <Ar. Kederler, sıkıntılar.
küh-sār	: <Far. Dağlık, dağ tepesi.
külbe	: <Kulübe.
külfet	: <Ar. Zahmet, sıkıntı.
külhen	: <Far. Külhan, hamam ocağı.

külmek	: <Gülmek.
kün	: <Gün.
künbed	: <Far. Üstü yuvarlak şekilde olan bina veya çıkıntı.
künc	: <Far. Köşe, bucak.
kündüz	: <Gündüz.
kürsî	: <Ar. Makam.
küsûf	: <Ar. Güneş tutulması.
kütermek	: <Ortadan kaldırmak, yok etmek.
kütmek	: <Takip etmek.
küylek	: <Hararetli.
küymek	: <Beklemek.

L

lā	: <Ar. Olumsuzluk eki.
lāb	: <Bütün bütün.
lāçīn	: <Sarp, yalçın.
lāf	: <Far. Söz.
lafz	: <Ar. Söz.
lāğ	: <Far. Şaka, oyun.
lāgar	: <Far. Zayıf, cılız.
laht	: <Far. Bir şeyin parçası.
lahza	: <Ar. Göz ucu ile bir kere bakıncaya kadar geçen zaman.
lākāb	: <Ar. Bir kimseye asıl adından başka takılan ad.
la ^c l	: <Ar. Dilsiz.
lāl	: <Ar. Dudak.
lāle	: <Far. Lale.
lāle-gūn	: <Far. Lale renkli.
lā- mekān	: <Ar. Mekānsız, yersiz.
lāle- zār	: <Far. Lale bahçesi
lāübālī	: <Ar. Kayıtsız, gayr-ı ciddi.
laṭīf	: <Ar. Hoş, güzel, nazik.
lāy	: <Far. Çamur.
lāyık	: <Ar. Yakışan, yaraşır.
lā-ya ^c kıl	: <Ar. Dalgın.
lāy-h ^o rek	: <Çamur yiyen.
lāzım	: <Ar. Gerek.
leb	: <Far. Dudak.
leb-ā-leb	: <Far. Ağızına kadar dolu.
lehce	: <Ar. Dil.
lehv	: <Ar. Oyun, eğlence.
leşker	: <Far. Asker.

leṭāfet	: <Ar. Güzellik, hoşluk.
levlāk	: <Ar. Hādisten alınmış olup, H.z. Muhammed'e hitaptır
leyl	: <Ar. Gece.
libās	: <Ar. Elbise.
līk	: <Far. Lākin, fakat.
likin	: <Far. Lākin
lu'ḅ	: <Ar. Oyun, eğlence.
luṭf	: <Ar. Hoşluk, iyilik.

M

ma'ānī	: <Ar. Manalar.
ma'āş	: <Ar. Geçinilecek şey.
ma'cerā	: <Ar. Macera, baştan geçen.
mādām	: <Ar. Madem, çünkü
mādem	: <Ar. Çünkü, değil mi ki.
ma'dūd	: <Ar. Sayılı.
mā-fihā	: <Ar. Ahiret.
ma'fīret	: <Ar. Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması.
mağrūr	: <Ar. Gururlu, büyüklük taslayan.
māh	: <Far. Ay.
maḥal	: <Ar. Yer.
maḥbūb	: <Ar. Sevilen, sevgili.
maḥbūbe	: <Ar. Sevilmiş, sevilen kadın.
maḥfi	: <Ar. Gizli, saklı.
maḥfil	: <Ar. Toplantı yeri.
maḥrem	: <Ar. Gizli olan, söylenmeyen.
maḥşer	: <Ar. Kıyamette ölümlerin toplanacağı yer.
maḥūf	: <Ar. Korkunç.
maḥv	: <Ar. Perişan etme.
maḥz	: <Ar. Hālis, katkısız.
maḥzūn	: <Ar. Hüzünlü, kaygılı.
māil	: <Ar. Hevesli, istekli.
maḳāl	: <Ar. Söz, laf.
maḳām	: <Ar. Durulan, durulacak yer.
maḳbūl	: <Ar. Beğenilen, hoş karşılanan.
maḳşad	: <Ar. Kasdolunan, istenen şey
māl	: <Ar. Varlık, servet.
ma'lūm	: <Ar. Bilinen, belli.
ma'mūr	: <Ar. Bayındır, şenlikli.

ma'nā	: <Ar. Anlam.
mānend	: <Far. Benzer, eş.
māni ^c	: <Ar. Alıkoyan, engel olan.
mansıb	: <Ar. Makam, rütbe.
maşūr	: <Ar. Allah'ın yardımıyla üstün gelmiş.
manzar	: <Ar. Bakılan, görülen yer.
manzūr	: <Ar. Görünen, görülmüş.
maḥrem	: <Ar. Gizli olan.
ma'rifet	: <Ar. Herkesin yapamadığı ustalık; ustalıkla yapılmış olan şey.
maşlahat	: <Ar. İş, keyfiyet.
maşriḳ	: <Ar. Doğu.
mātem	: <Ar. Hüznün, keder ve musībet zamanındaki yas.
mātem-serā	: <Far. Matem yeri.
mazmūn	: <Ar. Nükteli, ince söz.
mecāl	: <Ar. Güç, kuvvet.
meclis	: <Ar. Oturulan, toplanılan yer.
mecnūn	: <Ar. Deli, çılgın.
mecnūn-nihād	: <Far. Deli tabiatlı.
meded	: <Ar. Yardım, imdat.
medfūn	: <Ar. Defnolunmuş, gömülmüş.
Medīne	: <Ar. Arabistan'da H.z. Muhammed'in türbesinin bulunduğu şehir.
meftūḥ	: <Ar. Fethedilmiş, ele geçirilmiş.
meger	: <Far. Meğer, oysa ki.
meh	: <Far. Ay.
meḥak	: <Ar. Ayın son gecesi.
mehcūr	: <Ar. Terk olunmuş, bırakılmış.
mehleke	: <Ar. Helāk olacak yer, iş.
mehliḳā	: <Far. Ay yüzlü, güzel.
meh-peyker	: <Far. Yüzü ay gibi nurlu, parlak, güzel olan.
meh-tāb	: <Far. Ay ışığı.
meh-veş	: <Far. Ay gibi, güzel.
mekān	: <Ar. Yer, mahal.
Mekke	: <Ar. Arabistan'da H.z. Muhammed'in doğduğu ve Kābe'nin bulunduğu şehir.
mekr	: <Ar. Hile, aldatma.
melāḥat	: <Ar. Güzellik, yüz güzelliği.
melā'ik	: <Ar. Melekler.
melālet	: <Ar. Usanma, bıkma.
melek	: <Ar. Allah'ın diğer canlılara benzemeyecek şekilde nurdan yarattığı varlıklar.
memāt	: <Ar. Ölüm.

men	: <Ben.
menār	: <Ar. Nur.
menzil	: <Ar. Ev.
merdān	: <Far. Mertler, yiğitler.
merd-āne	: <Far. Mertçe, erkekçe.
merdüm	: <Far. İnsan, adam.
merğ	: <Far. Ölüm.
Merğnan	: <Orta Asyada bir şehir.
merğüb	: <Ar. Beğenilen, sevilen, istenen.
merḥem	: <Ar. Yumuşak ve koyu kıvamda deri üzerine sürülen ilâçların ortak adı.
merḥüm	: <Ar. Allah'ın rahmetine kavuşmuş.
mermer	: <Yun. Billurlaşmış bir tür kireç taşı
mesār	: <Ar. Sevinçler, zevkler.
mescid	: <Ar. Namaz kılınacak yer, küçük cāmi.
mesihā	: <Ar. H.z. İsa'nın adlarından biri.
mesken	: <Ar. Oturulacak yer, oturlan ev.
mest	: <Far. Sarhoş.
mest-āne	: <Far. Sarhoşça.
meşāmm	: <Ar. Burun.
meşhūr	: <Ar. Şöhretli, ünlü.
meşķ	: <Ar. Alıştırma.
meşreb	: <Ar. Mizaç, huy.
meşrū ^c	: <Ar. Şerīata, kanuna uygun.
meşrūḥ	: <Ar. Açıklanmış.
meşşāta	: <Ar. Gelini süsleyen.
me'vā	: <Ar. Yurt, mesken, yer.
mevc	: <Ar. Dalga.
Mevlā	: <Ar. Allah.
mey	: <Far. Şarap.
meydān	: <Ar. Geniş, açık alan.
meyelān	: <Ar. Eğilim.
mey-ḥāne	: <Far. Şarap, içki içilen; satılan yer.
meyl	: <Ar. Eğilme, eğiklik.
me'yūs	: <Ar. Ümitsiz.
meyve	: <Far. Meyve, yemiş.
mey-āşām	: <Far. Mey, şarap içen.
mezāk	: <Ar. Zevk alma, tad duyma.
mezār	: <Ar. Kabir.
mezā	: <Far. Tat, lezzet.
mezellet	: <Ar. Hakirlik, alçaklık.

mezheb	: <Ar. Bir dinin şübelerinden her biri.
mızrāb	: <Ar. Telli çalgıları çalmaya yarayan alet.
miḥāk	: <Ar. Her Arabî ayın son üç gecesi.
mihmān	: <Far. Misafir, konuk.
miḥnet	: <Ar. Gam, keder, eziyet .
mihr	: <Far. Güneş.
miḥrāb	: <Ar. Cāmilerde, mescidlerde, yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan girintili yer.
mihr-bān	: <Far. Şefkatli, merhametli, muhabbetli.
mihrbānlık-	: <Far. Şefkatli, merhametli olan.
pīşe	
mihr-perver	: <Far. Şefkatli.
mi‘mār	: <Ar. İnşaat planlarını yapan ve bunların kurulmasına bakan sanatkār.
minnet	: <Ar. Bir iyiliğe karşı kendini borçlu görme.
mīr	: <Far. Kumandan, bey.
mi‘rāc	: <Ar. Göğe çıkma.
mīrzā	: <Far. İranlılara mahsus bir asālet ünvanı.
misāfir	: <Ar. Yoldan gelen yolcu, konuk.
mişal	: <Ar. Benzer, andırır.
misk	: <Ar. Güzel kokulu madde
miskīn	: <Ar. Āciz, zavallı.
mişl	: <Ar. Benzer.
miyān	: <Far. Orta.
miz	: <Biz.
mu‘allā	: <Ar. Yüce, yüksek.
mu‘aḥḥar	: <Ar. Geriye bırakılmış, sonraki.
mu‘ammer	: <Ar. Yaşayan, yaşamış.
mu‘aṭṭar	: <Ar. Itırlı, güzel kokulu.
Mu‘āz İbn-i Cebel	: <Ar. Peygamberimizin, “Ümmetim içinde helāl ve haramı en iyi bilen Mu‘āz İbn-i Cebel’dir” dediği, bir sahābidir.
mu‘bece	: <Doğan.
muġ	: <Far. Ateşe tapan.
muġān	: <Far. Ateşe tapanlar.
muġannī	: <Ar. Şarkıcı.
muḥabbet	: <Ar. Sevgi.
muḥāl	: <Ar. Mümkün olmayan.
Muḥammed	: <Ar. Tekrar tekrar övülmüş mânāsına gelen bu kelime Peygamberimizin adıdır.
muḥammes	: <Ar. Her bendi beş mısırālı manzūme.
muḥarrir	: <Ar. Yazı yazan, yazar.

muḥīf	: <Ar. Korkunç.
muḥkem	: <Ar. Sağlam kılınmış, sağlam, kuvvetli.
muḥterem	: <Ar. Saygıdeğer.
mukābil	: <Ar. Karşılık.
muḥaddem	: <Ar. Önce, önceki.
muḥaddime	: <Ar. Önsöz.
muḥarnes	: <Ar. İşlemeli, rengarenk.
muḥarrer	: <Ar. Şüphesiz, sağlam.
muḥavves	: <Ar. Yay gibi eğri.
muḥīm	: <Ar. İkamet eden, oturan.
munça	: <Bunca.
munda	: <Burada.
mūnis	: <Ar. Alışılmış, alışılan.
mūr	: <Ar. Karınca.
murād	: <Ar. Arzu, istek.
mūrçe	: <Far. Küçük karınca.
murğ	: <Ar. Kuş.
muşaffā	: <Ar. Süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.
muşaffī	: <Ar. Süzen, sızdıran.
musallaṭ	: <Ar. Birinin üzerine düşmüş, ilişmiş.
muşībet	: <Ar. Felâket, ansızın gelen sıkıntı.
Muṣtafā	: <Ar. Hz. Muhammed'in adlarından.
muṭeber	: <Ar. İnanılır, güvenilir.
muṭekif	: <Ar. Bir ibādethāneye çekilip ibâdetle meşgul olan.
muṭīf	: <Ar. Boyun eğen.
muṭrib	: <Ar. Çalgı çalan, çalgıcı.
mū-kemer	: <Far. Mec. İnce belli.
mūy	: <Far. Kıl.
muẓdarib	: <Ar. İzdırabı, sıkıntısı olan.
mübārek	: <Ar. Bereketli, feyizli.
mübeddel	: <Ar. Değişmiş, değiştirilmiş.
mübtelā	: <Ar. Düşkün, tutkun.
mücessem	: <Ar. Cisimlenmiş, cisimli.
mücevher	: <Ar. Cevher ile süslenmiş.
müdām	: <Ar. Devam eden, sürekli.
müddeā	: <Ar. İddiâ edilen.
müdded	: <Ar. Süre, vakit.
müddeī	: <Ar. İnatçı.
müddet	: <Ar. Zaman, vakit.
müdevver	: <Ar. Döndürülmüş.
mühimmāt	: <Ar. Lüzumlu şeyler.

mühîn	:	<Ar. İhanet eden.
müjde	:	<Far. Sevinç haberi.
müjgân	:	<Far. Kirpik, kirpikler.
mükedder	:	<Ar. Bulandırılmış, bulanık.
mükerrem	:	<Ar. Muhterem, saygıdeğer.
mülk	:	<Ar.1.Taşınmaz ve gelir getiren mülk 2. Bir devletin ülkesi.
münâcât	:	<Ar. Allah'a yalvarma.
münaqqâş	:	<Ar. Nakışlı, işlemeli.
münevver	:	<Ar. Nurlanmış, parlatılmış.
münker	:	<Ar. İnkâr edilmiş, reddolunmuş.
mürd	:	<Far. Ölmüş.
mürğ	:	<Far. Kuş.
mürüvvet	:	<Ar. Mertlik, yiğitlik
müsellem	:	<Ar. Teslim edilmiş, verilmiş.
müselmân	:	<Far. Müslüman.
müsrif	:	<Ar. İsrâf eden.
müstedâm	:	<Ar. Devamlı, sürekli .
müstemend	:	<Far. Çaresiz, zavallı.
müşeffî	:	<Ar. Şefaatçi.
müşerref	:	<Ar. Şereflendirilmiş.
müşg	:	<Far. Mis; güzel kokulu madde.
müşg-bâr	:	<Far. Misk yağdıran.
müşg-sâr	:	<Far. Çok güzel kokan.
müşkil	:	<Ar. Güç, zor.
müştağ	:	<Ar. Özleyen, can atan.
müyeşşer	:	<Ar. Kolay gelen, kolaylıkla olan.

N

nā-	:	<Far. Olumsuzluk edatı.
nāb	:	<Far. Hâlis, saf.
nā-çâr	:	<Far. Çaresiz.
nā-dân	:	<Far. Cahil, kaba.
nā-gâh	:	<Far. Vakitsiz.
nā-bâb	:	<Ar. Âhenkler, ezgiler.
nā-gehân	:	<Far. Ansızın, birdenbire.
nağme	:	<Ar. Âhenk, ezgi.
nağl	:	<Far. Ağaç
nağîf	:	<Ar. Zayıf, arık.
nağl	:	<Ar. Hurma ağacı.
nā' ir	:	<Ar. Parlayan.
nā-i'tibâr	:	<Far. İtibarsız.

nāqa	:	<Ar. Dişi deve.
nā-kām	:	<Far. Maksadına erişmemiş, nasipsiz.
naqd	:	<Ar. Para.
nāqış	:	<Ar. Noksan, eksik.
naqş	:	<Ar. bkz. nāqış.
naqş	:	<Ar. Hile.
nāl	:	<Far. İnleyen, inleyici.
nālān	:	<Far. İnleyen.
nāle	:	<Far. İnleme, inilti.
nām	:	<Far. Ad, ün.
nāme	:	<Far. Mektup.
nā-mihr-bān	:	<Far. Vefāsız, sevgisiz.
nā-murād	:	<Far. Muadına erişememiş.
nāmūs	:	<Ar. Edep, hayā.
nā-müselmān	:	<Far. Müslüman olmayan.
nān	:	<Far. Ekmek.
nār	:	<Ar. Ateş.
narḥ	:	<Far. Çarşıda, pazarda satılan şeyler için resmī makamlarca gösterilen fiat.
naşīb	:	<Ar. Allah'ın kısmet ettiği şey.
naşr	:	<Ar. Yardım.
naçş	:	<Ar. Kefene sarılmış ölü.
nā-tüvān	:	<Far. Zayıf, kuvvetsiz.
nā-yāb	:	<Far. Bulunmaz.
nāz	:	<Far. Kendini beğendirmek için yapılan yapmacık tavır.
nāz-āferin	:	<Far. Naz yaratan.
nazar	:	<Ar. Bakma, göz atma.
nāzenīn	:	<Far. Cilveli, oynak.
nāziük	:	<Far. İnce, saygılı, zarif.
ne	:	<Hangi şey.
ne-bāk	:	<Far. Korkusuz.
nebāt	:	<Ar. Bitki.
nebī	:	<Ar. Peygamber.
néçelik	:	<Nasıl.
néçük	:	<Nasıl.
nedāmet	:	<Ar. Pişmanlık.
nedāmet-	:	<Far. Pişmanlıkla karışık.
āmizlik	:	
nefes	:	<Ar. Soluk.
nefs	:	<Ar. Ruh, can.
negāheş	:	<Far. Onun yan bakışı.

nehār	: <Ar. Gündüz.
nem	: <Far. Hafif ıslaklık.
neng	: <Far. Ayıp, utanma.
neresi	: <Hangi yer.
nergis	: <Far. Nergisgillerden beyaz, sarı renklerinde olan bir süs çiçeği.
nesīm	: <Ar. Hafif rüzgār.
Nesīmī	: <Ar. 15. yy. en büyük Türk şairlerinden olup, şerīata aykırı söz ve haketlerinden dolayı derisi yüzülerek öldürülmüştür.
nesl	: <Ar. Nesil, kuşak.
nesteren	: <Far. Yaban gülü.
nesye	: <Bir ağırlık ölçü birimi.
neşāt	: <Ar. Sevinç, neşe.
neşe	: <Ar. Neşe, keyif.
neşter	: <Far. Hekim bıçağı.
nétmek	: <Ne eder.
nev	: <Far. Taze, körpe.
nev ^c	: <Ar. Çeşit, cins.
nevā	: <Far. Ses, ahenk.
nev-bahār	: <Far. İlkbahar.
nev-civān	: <Far. Genç delikanlı.
nevḥā	: <Ar. Ölüye sesli ağlama.
nev-mīd	: <Far. Ümitsiz.
nev ^c -nāz	: <Far. Türlü türlü naz.
nev-res	: <Far. Yeni yetişen.
nezāket	: <O. Nazıklık, incelik.
nezd	: <Far. Yan, kat.
nī-	: <Far. Olumsuzluk edatı.
néçe	: <Nasıl.
néçend	: <Ne kadar.
nétenġ	: <Nitekim.
niçün	: <Ne için.
niġāh	: <Far. Bakış, bakma.
niġār	: <Far. Resim gibi güzel sevgili.
niġeh-bān	: <Far. Gözcü, bekçi.
nihāl	: <Far. Fidan, sürgün.
nihān	: <Far. Gizli, saklı.
niķāb	: <Ar. Peçe, yüz örtüsü.
niķār	: <Ar. Kin, inat.
nīkū	: <Far. İyi, hoş.
nīm-niġāh	: <Far. Göz ucuyla bakma.
nişār	: <Ar. Saçma, serpme.

nişān	: <Far. İz, belirti.
nişest	: <Far. Oturan.
niyāz	: <Far. Yalvarma, yakarma.
nizāc	: <Ar. Çekişme, kavga.
nizām	: <Ar. Düzen, tertip.
noğşān	: <Ar. Eksiklik, azalma.
nola	: <(Ne ola) Ne olur, ne çıkar.
nūh	: <Ar. Her çeşit insanın bir araya geldiği toplantı yeri.
nūr	: <Ar. Parıltı, parlaklık.
nuşret	: <Ar. Allah'ın yardımı.
nūş	: <Far. 1. Tatlı. 2. İçki
-nūş	: <Far. 'içen, içici' manālarıyla kelimelere takılır.
nuṭṭ	: <Ar. Söz.
nübüvvet	: <Ar. Nebilik, peygamberlik.
nūkhet	: <Ar. Koku.
nūkte	: <Ar. İnce anlamlı, şakalı söz.
nūkte-res	: <Far. Nūkte yapan.
-nūmā	: <Far. "Gösteren, bildiren" anlamlarıyla kelimelere katılır.
nūmāyān	: <Far. Görünen, meydana.
nūmū-dār	: <Far. Görünen.
nüzūl	: <Ar. Konaklama.

O

o	: <Teklik üçüncü şahıs zamiri.
oğul	: <Erkek evlat.
oḡşamak	: <Benzemek.
oḡ	: <Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri demir bulunan ince değnek.
ol	: <Üçüncü tekil şahıs zamiri.
olmak	: <Meydana gelmek.
olar	: <Onlar.
onmak	: <İyileşmek.
opmak	: <Öpmek.
orman	: <Ağaçlarla kaplı geniş alan.
orta	: <Herkesin görebileceği yer.
'Osmān	: <Ar. İlk Müslümanlardan, üçüncü halife.
ot	: <İlāç.
oynamak	: <Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak.

Ö

ök	:	<İnsan bedenindeki kıllar.
ökürmek	:	<İçten ağlamak.
ölgü	:	<Ölü, ölmüş.
ölmek	:	<Can vermek, vefât etmek.
‘Ömer	:	<Ar. İkinci halîfe H.z. Ömer.
‘ömr	:	<Ar. Ömür, yaşama.
ördek	:	<Perde ayaklılardan bir su kuşu.
örgemek	:	<Öğretmek.
örtmek	:	<Örtmek işi.
ötmek	:	<Geçmek.
öy	:	<Ev.
öz	:	<Bir şeyin temel unsuru, esası.
özge	:	<Başka.
özlemek	:	<Görme isteği duymak, hasret duymak.

P

pā	:	<Far. Ayak.
pā-beste	:	<Far. Ayağı bağlı, hareketsiz.
pād-şāh	:	<Far. Pādişāh, hükümdar.
pāk	:	<Far. Temiz, saf.
pākī	:	<Far. Temizlik, arılık.
paldār	:	<Elbise.
pā-māl	:	<Far. Ayak altında kalmış, ezilmiş.
pāre	:	<Far. Parça.
pās	:	<Far. Gam, keder.
pās-bān	:	<Far. Gece bekçisi.
pāy	:	<Far. Ayak.
pāy-dār	:	<Far. Devamlı, sürekli.
pāy-māl	:	<Far. Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
penāh	:	<Far. Sığınılacak yer.
pend	:	<Far. Nasihat, öğüt.
per	:	<Far. Kanat.
perdāz	:	<Far. Düzelten, düzeltici.
perende	:	<Far. Çöl ortasında oluşan tepe.
perī	:	<Far.1.Cinlerin güzel ve alımlı olarak farz edilen dişilerine verilen ad. 2. Çekici güzelliği olan bayan.
perīşān	:	<Far.1. Dağınık 2. Kederli, kaygılı.
perī-peyker	:	<Far. Peri kadar güzel yüzlü.

perī-veş	:	<Far. Peri gibi çok güzel.
perkend	:	<Far. Dağınık.
pertev	:	<Far. Işık, parıltı.
pertev-figen	:	<Far. Işık düşüren.
pervā	:	<Far. Korku.
pervāne	:	<Far. Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.
Persiyān	:	<Far. İranlılar.
pervā	:	<Far. Çekingenlik.
pervāz	:	<Far. Uçma, uçuş.
-perver	:	<Far. Öğreten, yetiştiren.
pest	:	<Far. Alçak.
peşşe	:	<Far. Sivrisinek.
peyam-ber	:	<Far. Haber getiren, peygamber.
peydā	:	<Far. Meydanda, açıkta.
peyember	:	<Far. bkz. Peygamber.
peygām	:	<Far. Haber.
peygām-ber	:	<Far. Peygamber, Allah tarafından haber getiren, Allah'ın emirlerini insanlara ileten elçi.
peykān	:	<Far. Sevgilinin kirpiği.
peyker	:	<Far. Yüz, surat.
-peymā	:	<Far. Ölçen, ölçücü.
peymān	:	<Far. Yemin, and.
peymāne	:	<Far. Büyük kadeh.
peyrev	:	<Far. Arkası sıra giden, uyan.
peyvend	:	<Far. Bağ, ilgi.
peyveste	:	<Far. Ulaşmış.
pinhān	:	<Far. Gizli.
pīr	:	<Far. Yaşlı, ihtiyar.
pīrāhen	:	<Far. Gömlek.
pīrehen	:	<Far. bkz. pīrāhen
pişimān	:	<Far. Pişman; yaptığına üzülüp, hayıflanan.
pīş-i tāḡ	:	<Far. Bina kemerlerinin ön kısmı.
piyāle	:	<Far. Kadeh, şarap bardağı.
post	:	<Far. Makam, mevki.
puḡte	:	<Far. Olgun.
pul	:	<Far. Para.
pūr	:	<Far. Çok fazla.
pūr-ḡūn	:	<Far. Kan içinde.

R

Rāb	:	<Ar. Allah.
-----	---	-------------

rāh	: <Far. Yol.
rāḥat	: <Ar. Üzüntüsüz, kedersiz bir hâlde bulunma.
rāhī	: <Far. Yola âit, yolla ilgili.
raḥīm	: <Ar. Merhametli, esirgeyen, Ahiret'te kullarına keremde bulunan Cenab-ı Hak.
raḥm	: <Ar. Acıma, esirgeme, koruma.
raḥş	: <Far. Gösterişli.
raḥt	: <Far. At takımı.
raḫīb	: <Ar. Allah'ın adlarından olup: "görüp, gözeten" demektir.
raḫs	: <Ar. Dans.
ra'nā	: <Ar. Güzel, latif, hoş.
rande'i	: <Far. Yelken.
rāst	: <Far. Doğru.
ravza	: <Ar. Bahçe.
rāygān	: <Far. Değersiz.
rāz	: <Far. Sır, gizli şey.
rāz-dār	: <Far. Sır tutan.
rāzī	: <Ar. Kabul eden.
ref'	: <Ar. Kalkındırma, yüceltme.
refiḫ	: <Ar. Arkadaş, yoldaş.
refref	: <Ar. Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bindiği dört binekten sonuncusu; üzerinde gittiği yaygı veya minder.
refṭār	: <Far. Gidiş, yürüyüş.
reh-nümā	: <Far. Yol gösteren, kılavuz.
rem	: <Far. Ürkme.
remzī	: <Ar. İşaretli, simgesel.
renc	: <Far. Zahmet, eziyet.
renciş	: <Far. İnciniş, sızlama.
renk	: <Far. Cisimler tarafından yansıyan ışığın gözde oluşturduğu duyum.
reşā	: <Far. Yetişen, yetiştiren.
resen	: <Far. İp, organ.
resm	: <Ar. Eser, iz.
reste	: <Far. Kurtulmuş.
Resūlullah	: <Ar. Hz. Muhammed.
revā	: <Far. Yakışır, uygun.
revāḫ	: <Ar. Sundurma, çardak.
revān	: <Far. Yürüyen, giden.
revnaḫ	: <Ar. Parlaklık, tazelik.
re'y	: <Ar. Görme, görüş.
reyhān	: <Ar. Fesleğen.
Rıdvān	: <Ar. Cennetin kapıcısı olan büyük melek.

rızā	: <Ar. Hoşnutluk, memnunluk.
rızā-cū	: <Far. Rızı etmeyi gaye edinen.
ribāṭ	: <Ar. Tekke, türbe.
rindāne	: <Far. Rind olana yakışır yolda.
risālet	: <Ar. Peygamberlik.
rişte	: <Far. İplik.
rişte-i cān	: <Ar. Can bağı.
riyā	: <Ar. Özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük.
rīze	: <Far. Kırıntı, ufak parça.
rize-pā	: <Mec. Küçük ayaklı böcek.
rū-be-rū	: <Far. Yüzyüze.
rūḥ	: <Ar. Can, nefes.
ruḥsār	: <Far. Yanak.
rūḥ-perver	: <Far. Rūha kuvvet veren.
Rūm	: <Ar. Yunan asıllı kimselere verilen isim.
rū-siyeh	: <Far. Yüzü kara.
rūşen	: <Far. Aydın, parlak.
rūy	: <Far. Yüz, çehre.
rūz	: <Far. Gün.
rūzgār	: <<Far. Yel.
rūze	: <Far. Oruç.
rūkn	: <Ar. Bir şeyin temel direği.
Rüstem	: <Far. Ünlü İran şairi Firdevsî'nin Şehnâme'sinde adı geçen İran'ın ünlü pehlivanı.
rūs vā	: <Far. Rezil, itibarsız.
rüyā	: <Ar. Gerçekleşmesi beklenen şey.

S

saā'det	: <Ar. Mutluluk.
sā'at	: <Ar. Vakit, zaman.
şabā	: <Ar. Kuzeydoğudan esen hafif rüzgar.
şabr	: <Ar. Sabır, dayanma.
şabūḥ	: <Ar. Sabah vakti içilen şarap.
saç	: <Başı kaplayan kıl.
şad	: <Far. Yüz.
sa'd	: <Ar. Kutluluk, uğur.
şadā	: <O. Ses.
şadaḫa	: <Ar. Yoksullara karşılıksız verilen şey.
sāde	: <Far. Derin düşünemeyen, saf.
şādık	: <Ar. Doğru, gerçek.

şaf	: <Ar. Dizi, sıra.
şafā	: <Ar. Gönül şenliği.
sağ	: <1. Vücutta kalbin karşısında olan, sol karşıtı; bu taraftaki yön. 2. Canlı.
sāğar	: <Far. Kadeh, içki bardağı.
sağınmağ	: <Sakınmak, korkmak, çekinmek.
sağ	: <Doğru, sahih.
şāhib	: <Ar. İye, malik.
şaḥn	: <Ar. Meydan
şaḥrā	: <Ar. Kır, çöl.
saḥt	: <Far. Güç, zor.
saḥal	: <Erkeklerde çene yanaklarda çıkan kılların tümü.
sāḫī	: <Ar. İçki sunan.
sākin	: <Ar. Hareketsiz.
sāl	: <Far. Yıl, sene.
şalavāt	: <Ar. Namazlar.
sālib	: <Ar. İnkār eden.
sālim	: <Ar. Korkusuz, emin.
salmağ	: <Koymak, bırakmak
saḥtanat	: <Ar. Sultanlık, hükümdarlık.
sāmān	: <Far. Zenginlik.
sanmağ	: <Farz etmek, addetmek.
şanem	: <Ar. Güzel kimse.
şanevber	: <Ar. Sevgilinin boyu posu.
sanı	: <Sanma, zannetme.
şānī	: <Ar. İkinci.
şār	: <Ar. Öc, intikam.
şarf	: <Ar. Harcama.
-sarı	: <-e doğru.
sarığ	: <Sarı.
satmak	: <Bir bedel karşısında başkasına devretmek.
şavm	: <Ar. Oruç.
saʿy	: <Ar. Çalışma, çabalama.
şayd	: <Ar. Av.
sāye	: <Far. Gölge.
sāye-bān	: <Far. Gölgecik.
şayḥa	: <Ar. Bağırma, nāra atma.
şayyād	: <Ar. Avcı.
s āz	: <Far. Her tür müzik aracı, çalgı.
şebāt	: <Ar. Sözünden, kararından vazgeçmeme.
sebeb	: <Ar. Neden.

sebük-bār	: <Far. Yüki hafif.
sebze	: <Far. Yeşillik, çimen.
secencel	: <Hapishane.
sedd	: <Ar. Engel olma.
sefer	: <Ar. Savaşa gitme.
seffāk	: <Ar. Kan dökücü.
sefir	: <Ar. Elçi.
seḫāb	: <Ar. Bulut.
seḫer	: <Ar. Tan yeri ağarmadan önceki vakit.
sehī	: <Far. Gibi.
sehv	: <Ar. Yanılma.
sekerāt	: <Ar. Sarhoşluklar.
sekiz	: <Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayı.
sekr	: <Ar. Sarhoşluk.
selāmet	: <Ar. Eminlik, korku ve endişeden uzak olma.
selāsil	: <Ar. Zincirler.
semā ^c	: <Ar. Mevlevi āyinlerinde tarikat mensuplarının cezbe hāliyle ayakta dönmesi.
semān	: <Far. Güneş ayının yirmi yedinci günü.
semen	: <Far. Yasemin.
semenber	: <Far. Göğsü yasemin gibi beyaz olan, yasemin göğüslü sevgili.
semend	: <Far. Çevik, güzel at.
semm	: <Ar. Zehir.
semūm	: <Ar. 1.Sıcak rüzgār. 2. Zehir.
sin	: <Tekil ikinci şahıs.
ṣenā	: <Ar. Övme, övüş.
seng	: <Far. Taş.
ser	: <Far. Baş.
ser-ā-pā	: <Far. Baştan ayağa kadar, bütün.
ser-ā-ser	: <Far. Baştan başa, büsbütün.
ser-bāz	: <Far. Cesur, yiğit.
ser-firāz	: <Far. Benzerlerinden üstün olan.
ser-gerdān	: <Far. Sersem, şaşkın
serīr	: <Ar. Taht.
serkār	: <Far. İşbaşı, müdür.
serkerde	: <Far. Bir takımın başı.
serkeş	: <Far. Dikbaşı, inatçı.
sermek	: <Göstermek amacıyla, teşhir etmek.
sermest	: <Far. Sarhoş.
ser-rişte	: <Far. İpucu.
sersanlık	: <Sersemlik.
serv	: <Far. Servi, selvi; kışın yapraklarını dökmeyen ince, uzun ağaç.

server	:	<Far. Baş, başkan.
ser-tā-ser	:	<Far. Baştan başa, bütün.
sevdā	:	<Far. Aşk, sevgi.
seyāhat	:	<Ar. Yolculuk, gezi.
seyl	:	<Ar. Sel.
seyn	:	<Bazısını.
seyr	:	<Ar. Gezme, gezinme.
seyyāre	:	<Ar. Kervan, kabile.
seyyīd	:	<Ar. Hz. Muhammed'in soyundan olan.
sezā	:	<Far. Mūnāsip, uygun.
řıdķ	:	<Ar. Yūrek temizlięi.
sığmak	:	<Sıkmak.
sındurmak	:	<Bozmak.
sıņmak	:	<Kırılmak.
sırdāř	:	<Ar. Birbirinin sırrını bilen.
sırr	:	<Ar. Gizli tutulan, kimseye söylenmeyen.
sicn	:	<Ar. Hapishane, cezaevi.
sidre	:	<Ar. Kiraz.
sifal	:	<Far. Çanak, çömlek
sifr	:	<Ar. Yazılı şey.
Sikender	:	<H. İskender; Makedonya kralının oğlu, ünli kumandan
Sikender-	:	<Ar. Büyük İskender.
haşmet		
sikke	:	<Ar. Mādenī para, akçe.
silkemek	:	<Sallamak, sarısmak.
silki	:	<Ar. Sıra, dizi.
sīm	:	<Far. Gümüş.
sīmā	:	<Far. Yüz, çehre.
simāl	:	<Vasıta.
Sīnā	:	<Ar. Arabistan'da bir yarımada.
sinān	:	<Ar. Mızrak, süngü.
sindürmek	:	<Sindirmek, hazmetmek.
sīne	:	<Far. Yūrek.
sıņmek	:	<Toprağa geçmek.
sirmek	:	<Şarkı söylemek.
sirişk	:	<Far. Gözyaşı.
sitem	:	<Far. Zulüm, haksızlık.
sitem-ger	:	<Far. Zalim.
sitt	:	<Ar. Hanım.
siyādet	:	<Ar. Bağlılık, sahiplik.
siyāh	:	<Far. Kara.
siyāset	:	<Ar. Memleket idaresi.

siz	: <Çoğul ikinci şahıs.
şoḥbet	: <Ar. Görüşüp, konuşma.
solmak	: <Diriliğini, tazeliğini yitirmek.
sonḡra	: <İçinde bulunulan veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zaman.
sorḡu	: <Sorma, soruşturma işi.
sökünmek	: <Yarılmak, parçalanmak.
söymek	: <Dayanmak.
söz	: < Bir veya daha çok heceden oluşan kelime veya kelime dizisi.
su	: <Hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu, tadı olmayan madde.
sūʿāl	: <Ar. Soru.
şubḡ	: <Ar. Sabah.
sūd	: <Ar. Sevdalar.
sūde	: <Far.Sürülmüş.
suḡ	: <Su.
Suhrāb	: <Orta Asyada bir yer ismi.
sukūr	: <Ar. Tepeli doğanlar.
sultān	: <Ar. Padişah, hükümdar.
sūr	: <Far. Şenlik.
şūret	: <Ar. Biçim, görünüş
sūrūr	: <Ar. Sevinç.
sūsen	: <Far. Susam; küçük bir bitki familyası.
sūy	: <Far. Taraf, yön.
sūzān	: <Far. Yanan, yakıcı.
sūziş	: <Far. Yanma, yakma.
sūçi	: <İçki.
sūdremek	: <Sürmek.
Sūfyān	: <Ar. Hz. Muhammed'in en büyük muhaliflerinden biri.
sūḡandān	: <Far. Güzel söz söyleyen.
sūḡan	: <Far. Söz, lakırdı.
sūkūn	: <Ar. Durgunluk.
Sūleymān	: <Ar. Hz. Davūd'un oğlu, zenginliği ve hayvanlarla konuşmasıyla anılan peygamber.
süm̄mi	: <Hayvan tırnağı.
sünbül	: <Far. 1.Güzellerin saçı. 2.Sümbül.
süne	: <Ar.Esmer kanatlı, zararlı böcek.
sürme	: <Far. Süs amacıyla kirpik diplerine sürülür.
sürmek	: <1.Yönetip, yürütmek.2.Değdirmek, dokundurmak.
sūrʿat	: <Ar. Çabukluk, hız.
sürtmek	: <Bir şeyi bastırarak diğer şeyin üzerinden geçirmek.
sütūn	: <Far. Direk.
süvār	: <Far. Binen, binici.

Ş

şāb	: <Ar. Cemaāt, kabile.
şād	: <Far. Sevinçli.
şādmān	: <Far. Sevinçli, şāh.
şāh	: <Far. Padişah.
şahādet	: <Ar. Bir şeyin doğruluğuna inanma.
şahāne	: <Far. Hükümdara yakışacak şekilde olan, çok mükemmel.
şahş	: <Ar. Kişi, kimse
şāl	: <Far. Şal; geniş atkı.
şām	: <Far. Akşam.
şarāp	: <Ar. Şarap, mey; üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki.
şātır	: <Ar. Neşeli, keyifli, şen.
şāyed	: <Far. Eğer, olur ki.
şāyeste	: <Far. Yakışır, yaraşır, uygun.
şeb	: <Far. Gece.
şebāb	: <Ar. Gençlik, tazelik.
şebnem	: <Far. Çiy.
şeb-renġ	: <Far. Gece renginde olan: Siyah.
şeb-rū	: <Far. Gece yüzü.
şefīr	: <Ar. Şefaatt eden.
şefkat	: <Ar. Acıyarak ve esirgeyerek sevme.
şeh	: <Far. bkz. Şāh.
şehd	: <Ar. Bal.
şehīd	: <Ar. Din veya yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse.
şehlā	: <Ar. Tatlı şaşı.
şeh-nīşīn	: <Far. Balkon.
şeh-per	: <Far. Kuş kanadının en uzun tüyü.
şehr	: <Ar. Şehir, büyük kent, il.
şeh-süvār	: <Far. Ata iyi binen.
şeh-zāde	: <Far. Hükümdar oğlu.
şeker	: <Far. Şeker.
şekl	: <Ar. Şekil, biçim.
şelāle	: <Ar. Çağlayan.
şemr	: <Ar. Mum.
şemrī	: <Ar. Işığa mensup, ışıkla ilgili.
şemme	: <Ar. Bir kere koklama.
şems	: <Ar. Güneş.
şer	: <Ar. Kötülük, fenalık.
şerāfet	: <Ar. Şerefli olma.

şerāre	: <Ar. Kıvılcım.
şeref	: <Ar. Yükseklik, ululuk.
şerh	: <Ar. Açma, ayırma
şerīf	: <Ar. Şerefli, mübarek, kutsal.
şer'iyet	: <Ar. Şeriata uygun olma.
şerm	: <Far. Utanma.
şerm-sār	: <Far. Utangaç.
şevk	: <Ar. 1.Şiddetli arzu.2. Keyif, neşe.
şevket	: <Ar. Büyüklük, heybet.
şevkiyet	: <Ar. Neşeli, sevinçli olma.
şeydā	: <Far. Aşktan aklını kaybetmiş, düşkün, şaşkın.
şeyh	: <Ar. Bir tekke veya zāviyede reislik eden, müritleri bulunan kimse.
şeytān	: <Ar. Şeytan.
şiddet	: <Ar. Sertlik, katılık, fazlalık.
şikār	: <Far. Av.
şikāyet	: <Ar. Sızlanma, yakınma.
şiken	: <Far. Kıran, kırıcı.
şimşir	: <Far. Kılıç.
şire	: <Far. Süt.
şirīn	: <Far. Sevimli, cana yakın.
şişe	: <Far. Şişe, sırça.
şitāb	: <Far. Acele, sürat, çabukluk.
şive	: <Far. Dil, söz.
şiven	: <Far. İleme, sızlanma.
şol	: <Şu, o.
şom	: <Ar. Uğursuz.
şu	: <Çok uzakta olmayan kişi veya şeyi işaret eder.
şuğl	: <Ar. İş, uğraş.
şuḥ	: <Far. Hareketlerinde serbest, neşeli, şen.
şū'le	: <Ar. Alev.
şumār	: <Far. Saymak.
şundaḳ	: <Hemen, o anda.
şūr	: <Far. Şamata, gürültü
şüre	: <Far. Çorak, verimsiz toprak.
şūrīde	: <Far. Aşık, tutkun.
şūriş	: <Far. Kargaşalık.
şurūb	: <Ar. Çok kaynatılmış şurup.
şükr	: <Ar. Görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk.

T

tā	: <Far. Kadar, dek, değin.
ṭāʿat	: <Ar. Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet.
tāb	: <Far.1. Güç, kuvvet. 2. Işık, parlaklık 3. Hararet.
ṭabʿ	: <Ar. Tabiat, huy.
tābān	: <Far. Işıklı, parlak.
tāb-dār	: <Far. Parlak, ışıklı.
ṭabīb	: <Ar. Hekim, doktor.
ṭabl	: <Ar. Davul.
tabmaḳ	: <Bkz. Tapmak.
tāc	: <Ar. Hükümdarların başlarına taktıkları cevahirli başlık.
tāc-dār	: <Far. Tac giyen, hükümdar.
taʿcīl	: <Ar. Acele ettirme.
tağ	: <Far. Dağ.
taḥallūf	: <Ar. Geride kalma
taḥammül	: <Ar. Dayanma, katlanma.
taḥayyür	: <Ar. Hayran olma, hayrete düşme.
taḥrīr	: <Ar. Yazma, yazılma.
taḥt	: <Far. Hükümdarlık makamı.
taḥta	: <Far. Düz ağaç parçası.
ṭāḳat	: <Ar. Güç, kuvvet.
ṭāḳ	: <Ar. Bina kemeri.
taḳlīd	: <Ar. Bir şeyin sahtesini yapma.
taḳrīr	: <Ar. Sağlamaştırma
taḳvā	: <Ar. Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma.
ṭalʿat	: <Ar. Yüz, surat.
ṭaleb	: <Ar. İsteme, istek, dileme.
ṭālīʿ	: <Ar. Talih, kısmet.
tamağ	: <Damak.
tamām	: <Ar. Tam, eksiksiz.
taʿmīr	: <Ar. Onarma, düzeltme.
ṭamla	: <Damla.
taḥḡ	: <Hayret, şaşma, şaşırma.
ṭanbūr	: <Ar. Klasik müsikimizin başlıca çalgılarından biri olan, yay ve mızrapla çalınan telli çalgılara verilen genel bir ad.
ṭaʿn	: <Ar. Yerme, ayıplama.
ṭaʿne	: <Ar. Ayıplama, yerme.
tanımaḳ	: <Daha önce görmüş olmak, bilmek.
ṭannāz	: <Ar. Herkesle eğlenen.
tapmak	: <1. İtaat etmek, boyun eğmek. 2. Bulmak.

tar	: <Far. Karanlık.
ṭarāb	: <Ar. Sevinçlilik, şenlik.
tārāc	: <Far. Yağma, talan.
ṭaraf	: <Ar. Yan, yön, yer.
ṭarāvet	: <Ar. Tazelik, taze olma.
tārīḥ	: <Ar. Tarih.
ṭarīkat	: <Ar. Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol.
ṭarīk	: <Ar. Yol.
tartmak	: <Çekmek, taşımak.
tarumçı	: <Tarımcı, tarımla uğraşan, çiftçi.
taşadduk	: <Ar. Sadaka olarak verme.
taş	: <Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert, katı madde.
Taşkend	: <Özbekistan Cumhuriyeti'ne bağlı, bir kent.
tatmaḥ	: <Bir şeyin tadının nasıl olduğunu anlamak.
ṭavḥ	: <Ar. Gerdanlık.
ṭavuḥ	: <Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.
ṭāvus	: <Ar. Tavus kuşu.
ṭayr	: <Ar. Kuş.
ṭayyār	: <Ar. Uçan, uçucu.
tāze	: <Far. 1. Taze, körpe; bozulmamış olan2. Yeni.
te'ālā	: <Ar. 'Yüksek olsun!' mânāsına gelen bir söz olup, Allah adıyla kullanılır.
te'ālī	: <Ar. Yükselme, ululama.
teb	: <Far. Hararet.
tebessüm	: <Ar. Gülümseme.
tébretmek	: <Kımıldatmak, harekete geçirmek.
tedbīr	: <Ar. Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, çare, önlem.
tega	: <Dayı.
teḡāfūl	: <Ar. Anlamamazlıktan gelme.
tégmek	: <Değmek.
tek	: <Gibi.
tekellüm	: <Ar. Söyleme, konuşma.
tekye	: <Ar. Güvenme, dayanma.
telāş	: <Ar. Herhangi bir endişeden ileri gelen heyecanlı ve sıkıntılı acele.
telef	: <Ar. Boş yere harcama, yıpratma.
temāşā	: <Far. Bakma, seyretme.
témek	: <Demek, söylemek.
temennā	: <O. Ar. Dileme, dilek.
temkīn	: <Ar. Ağırbaşlılık.
temkīn-şī'ār	: <Ar. Hep temkinli.

temr	: <Ar. Hurma.
ten	: <Far. Vücut, beden.
tenġ	: <Denk.
tenhā	: <Far. Yalnız, ıssız.
ténmek	: <Demek.
Tenġri	: <Tanrı.
ter	: <Far. Yaş, ıslak.
terahħum	: <Ar. Merhamet etme, acıma.
terbiyet	: <Far. Görgü.
tercīf	: <Ar. Tekrarlama.
terk	: <Ar. Bırakma, bırakılma.
te'sīr	: <Ar. İz bırakma, etki.
teselsül	: <Ar. Zincirleme.
teskīn	: <Ar. Sakin kılma, yatıştırma.
teşne	: <Far. Susamış.
teşrīf	: <Ar. Gelmesiyle bir yere şeref verme.
teşvīş	: <Ar. Karıştırma, karmakarışık etmeler.
tevbe	: <Ar. Tövbe, işlenmiş bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dāir verilen söz.
tevekkel	: <Ar. İşi oluruna bırakan, kaderine razı olan.
tevvāb	: <Ar. Kullarının tövbesini kabul eden Allah.
ṭilā	: <Ar. Merhem, ilaç.
ṭināb	: <Ar. Kazığa bağlanan çadır ipi.
tīġ ^c	: <Far. Kılıç.
tigin	: <Bedava
tigme	: <Seçilmiş, beğenilmiş.
tiken	: <Diken.
tikmek	: <Dikmek.
til	: <Dil.
tilbe	: <Deli.
tilemek	: <Dilemek.
tilek	: <Dilek
tīr	: <Far. Ok.
tire	: <Far. Bulanık, karanlık.
tirü	: <Diri.
tiryāk	: <Ar. Panzehir.
tiş	: <Diş.
titremek	: <Korkmak, korkuya kapılmak.
tīz	: <Far. Çabuk.
tofraġ	: <Toprak.
toġrı	: <Doğru.
toġulmaġ	: <Doğmak.

tohtamak	: <Sabretmek, durup beklemek.
tolaşmak	: <Dolaşmak.
tolı	: <Dolu.
tolmak	: <Dolmak.
tomar	: <Y. Yığın, deste.
toygun	: <Ak ve çakıl doğan.
toymak	: <Doymak.
tozmağ	: <Gezmek, dolaşmak.
töhmet	: <Ar. Suçlama, suçlanma.
tökmek	: <Dökmek.
tört	: <Üçten sonra gelen sayı.
ṭübā	: <Ar. Güzellik, iyilik, hoşluk.
Ṭübā	: <Ar. Cennet’de bulunan ilâhi ağaç.
tüde	: <Far. Yığın, küme.
ṭufān	: <Ar. Çok şiddetli yağmur ve fırtına.
tuḥaf	: <Ar. Garip iş, şey.
tuḥfe	: <Ar. Hediye, armağan.
ṭurfe	: <Ar. Kaçınılması gereken.
turmağ	: <Durmak.
turna	: <Göçebe, iri kuş.
ṭurre	: <Far. Alın saçı.
tutmağ	: <İkram etmek.
ṭuṭī	: <Far. Papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.
tuyağ	: <Dudak
tükenmes	: <Tükenmez; bitmeyen, tükenmeyen.
tükmek	: <Dökmek.
tülek	: <Elverişli, uygun.
tümen	: <On bin, pek çok.
tün	: <Gece.
tünd	: <Far. Sert, şiddetli.
türbet	: <Far. Türbe.
türemek	: <Toplanıp, vücüt bulmak.
türlük	: <Türlü.
tüşmek	: <Düşmek, uğramak.
tüz	: <Düz, doğru.

U

u	: <bkz.ve
‘ucb	: <Ar. Kendini beğenmişlik.
uçmağ	: <Havada yol almak.
uğramak	: <Başına gelmek, marüz kalmak.

‘Uḥūd	: <Arabistan’da bir dağ.
‘ukbā	: <Ar. Ahiret, öbür dünya.
‘ukūbet	: <Ar. İşkence, azap.
uḳuşmaḳ	: <Çağrışmak, karşılıklı konuşmak.
‘ummān	: <Ar Engin deniz, okyanus.
‘unnāb	: <Ar. Hünnap; yenilen meyvesi için yetiştirilen dikenli bir ağaç.
unutmaḳ	: <Aklında kalmamak, hatırından çıkmak.
urmaḳ	: <Vurmak.
uruĝ	: <Boy, kabile.
‘uryān	: <Ar. Çıplak
usanmaḳ	: <Bıkmak.
usturlab	: <Eskiden bir yıldızın ufuk çizgisinden yüksekliğini ölçmekte kullanılan yarım daire şeklinde tahtadan alet.
uşbu	: <Bu, işte bu.
uşol	: <O, işte o.
‘uşşāḳ	: <Ar. Aşıklar.
uyḳu	: <Organizmanın, dinlenip toparlanabilmesi için vücuttan ve dış dünyadan gelen uyarıları geçici olarak idrak edememe durumu.
uzatmaḳ	: <Uzamasına yol açmak.
‘uzlet	: <Ar. Bir yana çekilip, tehada yaşama.
uzun	: <Çok süren, çok zaman alan.

Ü

ü	: <Ar. Ve.
üç	: <İkiden sonra, dörtten önce gelen sayı.
üçün	: <İçin.
üçünçi	: <Üçüncü.
üftāde	: <Far. Düşkün, biçāre.
ülfet	: <Ar. Ahbaplık, dostluk.
ümīd	: <Far. Umut, umma.
ümmet	: <Ar. Bir peygambere inanan bağlanan cemaat.
‘ünvān	: <Ar. Ad, isim.
ürkmek	: <Korkmak, çekinmek.
üsrük	: <Sarhoş.
üst	: <Bir şeyin yukarıya bakan yüzeyi.
üstāt	: <Far. Bilim ya da sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.
üstüh‘ān	: <Far. Kemik.
üstüvār	: <Far. Sağlam, kuvvetli.
üzmek	: <1.Üzüntü vermek, canını sıkmak. 2. Kesmek.
üzre	: <Üstüne, üstünde.

V

vā	: <Ar. Ah, vāh!
vācib	: <Ar. Terki olmayan, yapılması gerekli.
vād	: <Far. Oğul.
va ^c de	: <Ar. Bir iş için önden belirtilen zaman.
vāfī	: <Ar. Sözünde duran.
vaḥṣī	: <Ar. Yabāni.
vaḳār	: <Ar. Ağırbaşlılık, temkinlilik.
vaḳt	: <Ar. Vakit.
vālā	: <Far. Yüksek, yüce.
vālīh	: <Ar. Şaşırılmış.
var	: <Mevcut olan şey.
varaḳ	: <Ar. Kağıt yaprağı.
varṭa	: <Ar. Tehlike.
vaşf	: <Ar. Nitelik.
vaşl	: <Ar. Ulaşma, birleşme.
vaṭan	: <Ar. Yurt.
vāveylā	: <Ar. Çığlık, feryad.
vay	: <Şaskınlık, kızgınlık, şikāyet, vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir.
ve	: <Ar. İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar.
vech	: <Ar. Tarz.
vedā ^c	: <Ar. Ayrılma, ayrılış
vefā	: <Ar. Sözünde durma, sözünü yerine getirme.
vefāt	: <Ar. Ölme, ölüm.
veh	: <Ar. Vah, yazık!
vehhāb	: <Ar. Çok bağışlayan.
vehm	: <Ar. Yersiz korku, evham.
velāyet	: <Ar. Velilik, ermişlik.
velī	: <Far. Ama, fakat.
velīkin	: <Far. Fakat, ancak.
veyā	: <Cümlede bildirilen hususun sayılan birden fazla şey için aynı zaman da söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir.
vīrān	: <Far. Yıkık, yıkılmış.
vīrāne	: <Far. Yıkılmış, harāb olmuş yer.
vird-i zebān	: <Far. Diline dolama.
vişāl	: <Ar. Kavuşma.
vü	: <Far. bkz. ve
vücūd	: <Ar. Bulunma, var olma.

Y

yā	: <Ar. Ey!Hey!
yābān	: <Far. Çöl, sahrā.
yād	: <Far. Hatırlama, anma.
yağma	: <Far. Gözden çıkarılan şey.
yağmak	: <Gökten yere düşmek.
yağşi	: <İyi, güzel.
Yāhūdī	: <Ar. Müsevī.
yaka	: <Giyeceklerin yaka kısmı.
yağmak	: <Yanmasını sağlamak.
Yaʿqūb	: <Ar. Hz. Yusuf'un babası, Ya'kup peygamberin oğlu.
yağūt	: <Ar. Değerli süs taşı.
yalak	: <Hayvanların su içtiği taştan veya ağaçtan oyulmuş kap.
yalğan	: <Yalan, gerçek olmayan.
yaman	: <Kötü, fena.
yamğur	: <Yağmur.
yan	: <Taraf, yön.
yana	: <Taraf, yön.
yanağ	: <Yanak.
yandaş	: <Birinden ya da bir düşünceden yana olan.
yandaşmak	: <Yanaşmak, sokulmak.
yanmak	: <Tutuşmak, alev almak
yaʿni	: <Ar. Sözün kıyası.
yanlıg	: <Gibi.
yantağ	: <Diken.
yapınmağ	: <Benimsemek.
yār	: <Far. Dost, sevgili.
yārān	: <Far. Dostlar.
yaraşmak	: <Uymak, yakışmak.
yāre	: <Yara.
yarım	: <Tamamlanmamış, eksik.
yariᅅ	: <İçinde bulunulan günden sonra gelen.
yarlıg	: <Ferman, irade.
yasamak	: <Meydana getirmek.
yaşavul	: <Koruyucu, muhafız.
yastanmağ	: <Yaslanmağ
yaş	: <Gözyaşı.
yaşunmağ	: <Gizlenmek.
yāver	: <Far. Yardımcı.
yā-rab	: <Ar. Ey Rabbim.

yā-rabbī	:	<bkz. yā-rab.
yavsun	:	<Kendi kendine oluşan.
yay	:	<Yaz mevsimi
yed	:	<Ar. Güç.
yek-bāre	:	<Far. Bir kere, bir kez.
yek-sān	:	<Far. Bir, beraber
yek-ser	:	<Far. Bir baştan, bir başa.
Yemen	:	<Ar. Arap yarımadasının batı-güney tarafını teşkil eden bölge.
yémîş	:	<Yemiş, meyve.
yenġi	:	<Yeni, taze
yér	:	<Yer, zemin.
yeʿs	:	<Ar. Ümitsizlik, elem.
yetīm	:	<Ar. Babası ölmüş.
yétmek	:	<Yetišecek miktarda veya derecede olmak.
yétmiš	:	<Altmıš dokuzdan sonra gelen sayı.
Yezdān	:	<Far. Allah.
yıġaç	:	<Aġaç.
yıġılmaġ	:	<Yıkılmak.
yıġlamaġ	:	<Aġlamak.
yıġma	:	<Küme, yıġın
yıkılmaġ	:	<Parçalanıp, daġılmak.
yıl	:	<Sene.
yılmaġ	:	<Gözü korkmak.
yigit	:	<Yürekli, gözü pek, kahraman.
yilmek	:	<Košmak.
yine	:	<Bir daha, tekrar.
yitmek	:	<İtmek.
yok	:	<Bulunmayan šey.
yol	:	<1.Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçi- len yer. 2.Bir amaca ulašmak için bašvurulan çare.
yoldaš	:	<Yol arkadašı.
yolmaġ	:	<Kuvvetle çekip koparmak, yerinden çıkarmak.
yormak	:	<Bir sebebe baġlamak, yorumlamak.
yuġatmak	:	<Yıkarmak.
yummaġ	:	<Kapamak.
Yūsuf	:	<Ar. Hz. Yakup'un oġlu olup, kardešleri tarafından kuyuya atılmıš- tır. Mısır'da köle diye satılan, daha sonra Mısır'ın idaresini ele alan peygamber.
yutmaġ	:	<Ağızda olan bir šeyi boġazdan ašaġı indirmek.
yüġürmek	:	<Košmak.
yük	:	<İnsana baskı yapan ağır durum.
yürek	:	<İnsanın manevi varlıġının merkezi, gönül.

yürümek : <Adım atarak ilerlemek.
yüz : <1.Çehre 2.Sayı.

Z

-zād : <Far. “Doğma, doğuş” anlamına gelerek birleşik kelimeler yapar.
zaʿf : <Ar. Hemen, derhal öldürme.
zafer : <Ar.Maksada ulaşma, başarma.
zafer-peymā : <Far. Zafer ölçen, kahraman.
zāhid : <Ar. Aşırı sofu.
zāhir : <Ar. Açık, belli.
zaḥm : <Far. Yara.
zaḥmet : <Ar. Sıkıntı, eziyet.
zāil : <Ar. Sona eren, geçen.
zālim : <Ar. Zulmeden, haksızlık eden.
zamān : <Ar. Zaman, vakit.
zamāne : <Ar. Şimdiki zaman.
zānū : <Far. Diz.
zār : <Far. Ağlayan, inleyen.
zāt : <Ar. Kendi.
zavīye : <Ar. Küçük tekke.
zayīʿ : <Ar. Elden çıkan, ziyan.
zebān : <Far. Dil, lisan.
zebūn : <Far. Zayıf, güçsüz.
zehir : <Far. Fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme yol açan madde.
Zehrā : <Ar. Hz. Fatma'nın lakabı.
zehr : <Far. Zehir.
Zelīḥā : <Ar. Hz. Yūsuf'un eşi.
zemān : <Ar. Zaman, vakit.
zemīn : <Far. Yer, yeryüzü.
zen : <Far. Kadın.
zeṅg : <Zenci
zer : <Far. Altın.
zerd : <Far. Sarı, solgun.
zer-dāb : <Far. Beyaz şarap.
zer-kār : <Far. Altın ile işlenmiş.
zerre : <Ar. Pek ufak, parça.
zerrīn : <Far. Altından yapılmış, altın.
Zevāl : <Ar. Zail olma, sona erme.
zevḳ : <Ar. Hoşa giden hāl.

zevraḳ	: <Ar. Şiše.
Zı̄b	: <Ar. Süs, bezek.
Zibā	: <Far. Güzel.
zibā-cemāl	: <Far. Güzel yüz.
zibā-nigār	: <Far. Güzel sevgili.
zibā-perī	: <Far. Süslü peri.
zihī	: <Ar. Ne güzel, ne hoş.
zıkr	: <Ar. Anma, anılma.
zillet	: <Ar. Alçaklık, aşağılık.
zincīr	: <Far. Birbirine geçmiş madeni halkalardan meydana gelen bağ.
zindān	: <Far. İçine tutukluların konulduğu kapalı yer.
zindegān	: <Far. Zinde olanlar, diriler.
zinhār	: <Far. Sakın, asla!
zinet-fezāy	: <Far. Süs artıran.
Zır	: <Far. Alt, aşağı.
ziyāde	: <Ar. Artan, fazla kalan.
ziyān	: <Far. Zarar, kayıp.
ziyāret	: <Ar. Görmeye gitme, görüşmeye gitme.
zor	: <Far. Sıkıntı çekilerek yapılan.
zuhūr	: <Ar. Görünme, meydana çıkma.
zulm	: <Ar. Zulüm, haksızlık
zulmet	: <Ar. Karanlık.
zühd	: <Ar. Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme.
zülāl	: <Ar. Saf, soğuk su.
zül̄f	: <Far. Sevgilinin saçı.
zül̄f-keşā	: <Tel tel çekilmiş zül̄f.
zül̄f-i-çīn	: <Far. Saçı kıvrımlı.
zümür̄rüd	: <Ar. Zümrüt.

5. SONUÇ

Literatürde, hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verdiğimiz, Çağatay Edebiyatı son dönem temsilcilerinden olan Zakircan Furkat'ın, Arap alfabesiyle Halid Resul tarafından hazırlanıp yayımlanan iki ciltlik “Tenlengen (Seçme) Eserler” adlı kitabın 1. cildinin 275 ila 378. sayfaları çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Eser, Özbekistan S.C. Fenler Akademisi Hamid Süleyman Namıdaki Kol Yazmaları Enstitüsü tarafından 1975 yılında Taşkent’de yayımlanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısına ait olan bu eser, Çağatay dilinden Modern Özbekçeye geçiş dönemi özelliği taşıması bakımından önem taşır.

Çalışmamıza temel teşkil eden muhammes, müseddes, gazel ve tercî’lerden oluşan bölüm, transkribe edilip gramer incelemesi yapılmıştır.

İncelediğimiz metinde, Çağatay Türkçesinin şu özellikleri dikkatimizi çekmiştir:

1. Metinde, yükleme hâli eki +ı / +i ’nin çoğunlukla +nı/+ni şeklinde de kullanıldığı görülür: men+i 275-1, gönçalar+nı 283-2, bernâ+lıq+nı 295-10
2. Yönelme hâli eki sadece +a, +e olmayıp, +ğa / +ge, +ka / +ke ekleri de kullanılmıştır: a+nğ+a 378-1, misâfir+ge 373-18, baş+(ı)m+ğa 275-1, iş+ke 292-3, et+mek+ka 287-4
3. Metinde, bulunma hâli ekinin sertleşmeyip sadece +da / + de biçiminde olduğu dikkati çeker: baş(ı)+m+da 291-18, men+de 275-2
4. Ayrılma hâli ekinin +den, +dın / +din şeklinde kullanıldığı ve sertleşmediği görülür: nâle+m+den 331-13, mekân+ı+dın 296-3, güher+din 369-8
5. Teklik 1. şahıs zamiri olan “ben”, “ben, men, mén”; 1. çokluk şahıs

olan“biz” “biz ve miz ”şeklinde kullanılır:“ben” 316-7, “men” 285-3; “mén”; “biz” 336-1, “miz” 343-10

6. Teklik 2. şahıs zamiri olan “sen” ‘in “sen ve sin” olmak üzere iki şekilde kullanıldığı dikkati çeker: “sen” 280-10, “sin” 301-16

7. Teklik 3. şahıs zamiri “ol”; çokluk 3. şahıs zamiri “olar ve alar” dır: olar 323-1, alar 373-11

8. Gelecek zaman eki, istek ifade eden –ğay/-gey eki ile karşılanmıştır: bol-ğay 282-14, öl-ür-gey 315-5

9. -ğan/ -gen sıfat fiil eki, -an /-en’e dönüşmemiştir: kıl-ğan 279-19, bil-gen 329-19, it-ken 328-10, kılğan 305-9

10. Zarf fiil eki olan -p,-ıp,-ip,-up,-üp ekleri -b,-ıb, -ib,-ub,-üb şeklindedir: eyleb 276-16, salıb 284-7, yutub 277-2

11. olmak fiili bolmak şeklinde de kullanılmıştır: bol-up 276-3, bol-dı 276-1, oldum 276-5

12. Bugün “d” li biçimiyle kullanılan bazı sözcükler “t” li şekildedir: töker 275-9 “döker”, tüşti 275-1 “düştü”, tiken “diken” 299-13, tolmas 376-7 “dolmaz”

13. Bugün “g” li biçimiyle yazılan bazı sözcükler “k” lidir: kün 276-18 “gün”, kéçe 280-6 “gece”, köz 281-10 “göz”, körüp 284-12 “görüp”

14. Metin düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından belli bir kurala bağlı bağlı değildir:

selāsildür 275-7 “selāsildir”, kimdür 276-16 “kimdir”, közini 284-7 “gözünü”, etsün 295-6 “etsin”

15. olmak fiili bolmak şeklinde de kullanılmıştır: bol-up 276-3, bol-dı 276-1, ol-dum 276-5

16. Olumsuzluk eki -maz, -mez; -mas, -mes olarak kullanılmıştır: tolmas 376-7 “dolmaz”, kılmas 337-8 “kılmaz”

17. Furkat’ın şiirleri ile Klasik Çağatay Edebiyatının 15. ve 16 asır sanatçılarının şiirlerini karşılaştırdığımızda, kullanılan dilin aynı sadelikte olduğu, temaların paralellik gösterdiği görülür.

“Kara nergis köz ü gül bile ger sin kibi yoğ

Bülbül imin kibi yoğ nağme-serā iy kara göz” †

“La’l-i yāğut lebleriñdin gonca-ğandādur sañga

Dür tişinği körgeli bu ebr-i nīsāndur sañga”§

“Lāleğa bağmaq ‘abeş ruhsār alıñnı körüb

Bağ ara nergisğa hem çeşm ğazālınğnı körüb”**

†Nevâî Divanından seçme bir şiir.

§ Şiban Han Divanından seçme bir şiir.

** Zakircan Furkat’ dan alınmış bir şiir.

KAYNAKLAR

- ATALAY, Besim, *Abuşka Lugatı veya Çağatay Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1972.
- Mecalisü'n-nefâys*, (Haz. AYAN Hüseyin vd.) Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, Erzurum, 1995.
- AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005.
- COŞKUN, Volkan, *Özbek Türkçesi Grameri*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- DEVELLIOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitapevi, Ankara, 1997.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- ECKMANN, János, “Çağatay Edebiyatının Son Devri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten c. 1963*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.
- ECKMANN, János, *Çağatayca El Kitabı*, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Yayınları Edeb. Fak. Basımevi, İstanbul, 1988.
- ERARSLAN, Kemal, “Çağatay Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.VIII, İstanbul, 1991.
- ERGİN, Muharrem, “Doğu Türkçesi (Çağatayca)”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, seri I, s. 45, Ankara, 1975.
- FURKAT, Zakircan *Eserler Mecmuası*, c.2, Özbekistan S.S.C. Fenler Akademiyası

Hamid Süleyman Namıdaki Kol Yazmaları Enstitüsü, Kol Yazmalar Enstitüsü Tahrir ve Neşriyat Bölümü, Taşkent, 1991.

Lutfî Divanı, (Haz. KARAAĞAÇ, Günay) Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Ali Şir Nevâyî Nevâdirü'ş-şebâb, (Haz. KARAÖRS Metin), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Şiban Han Divanı, (Haz. KARASOY Yakup), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

KÖPRÜLÜ, Fuad “Çağatay Edebiyatı maddesi”, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam*

Ansiklopedisi, C.III., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.

ÖZTÜRK, Erdal *Zakircan Furkat Mesneviler* (Çeviri- Yazı Metin - Grametikal Dizi), AKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon, 1999.

Şemseddin Sami *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995.

TOPARLI, Recep-VURAL, Hanifi- KARAATLI, Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

TÜRKAY, Kaya *Ali Şir Nevâyî Bedâiyü'l-vasat*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2002.

VURAL, Hanifi-KARAATLI, Recep-SOLMAZ, Ali Osman, *Çağatay Türkçesi*, Divan Yayınevi, İstanbul 2006.

VURAL, Hanifi, “Son Dönem Çağatay Şairlerinden Zakircan Furkat’ın Manzum Mektupları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 2002-II* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002.

YAMAN, Ertuğrul, *Zakircan Furkat*, ekitap.kultur.turizm.gov.tr.

ÖZGEÇMİŞ

Hilal DİNÇER, ilk, orta, lise öğrenimini Tokat'ın Turhal ilçesinde tamamladıktan sonra, 1997 yılında Selçuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanıp, 2001 yılında buradan mezun oldu. 2006 bahar döneminde Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim Dalı Yeni Türk Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladı. Hilal DİNÇER, halen Turhal Ahmet Dinçer Anadolu Lisesinde, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.